

Свеска IX. и X.

Сарајево, септембар и октобар 1890.

Год. IV.

Власник: АЕМ. Консистоарија.

Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Архијерејска окружница.

Дионисије милошћу Божијом Архијепископ и Митрополит зворнички и почасни Ексарх Далмације.

Подручно нам пречасном свештенству: благодат, милост, и мир од Бога Оца и Господа Исуса Христа Спаса нашега, а од смирености наше архипастирске благослов са њјеловом љубави.

Пазити добро на себе и на словесно стадо Христово, над којим је нас Дух свети поставио вођама и пастирима, и руководити га истини и правди Божијој: дужност је највећа и најсветија свију добросхваћајућих свој узвишени и свети позив, духовних пастира. А да није лако свијетом управљати и то само духовним мачем, „еже ест слово Божије,“ без предходне на то спреме, опитности и без искрене вјере и љубави и свесрдне оданости Божијем закону и наредбама божанствених апостола и светих отаца наших, које је дужно и обавезно понајвише свештенство проучавати дању и ноћу, и по њима удешавати и јавни и приватни свој живот, — и то је јасно као сунце сваком правомислећем човјеку, јер је опћепризнато: да у овом свијету понајвише сазидава

народе и привољева их на свако добро дјело и буди у њима христјански осјећај поштовања према цркви и свештенству, једино савјесно у свему поступање, а особито примјерно владање духовних пастира. А напомињати и позивати свештенство на дужност и пазити на његово владање, то је пак законом наложено архипастирима, којима је дата и власт: казнити у случају непослушности, распуштенике.

Што се пак вас милог нама братства подручног свештенства у опште тиче, морамо са потпуним задовољством јавно признати и Богу благодарити: што осим неке, и то посве малобројне, и само у једном и истом крају наше епархије, ограничене изнимке, колико да се не рекне: да је наше жито посве без кукоља — морамо велимо, свечано признати да за-

служујете сваку пофалу и поштовање, као добри и пристојни духовни пастири словесног стада Христовог и вјерни наши сурадници у винограду Господњем, ког је превелика Његова милост нама повјерила. Но ипак смо ми нашли за добро, покрај неких наших архијерејских наредаба, и то усљед наше до васколиког нашег љубезног и благочастивог народа под истим датумом окружнице и неке још каноничне о владању свештенства наредбе, овом нашом до вас архипастирском окружницом вама саопћити: да би се нагињући на њихов преступ опоменули и поправили; а добри и ваљани у свом беспрекорном владању већма кријепили. А те наше наредбе јесу сљедеће:

1. У вријеме побирања вашег свештеничког бира, споразумјевајте се са сваки кнезом сваког села ваше парохије и одређивајте му дан, како би могли на два макар дана, прије вашег доласка јављати сваком домаћину за ваш долазак по бир. Ваше је пак кад будете ходали по селима за бир, лијепо и учтиво поступати са кнезовима и са народом уопште. Кад уђете у кућу благосиљајте дом и сву кућну чељад, поучавајте их љупко и као оцеви духовни: да се вазда Богу моле, да се чисто држе, да млађи слушају добро своје старије, и старији да пазе своје млађе као своју дјецу и лијепо их и кротко савјетују. Даље савјетујте их да буду радени, а не лијени, да поштују своје сусједи и да с' њима као и са свима својима у љубави живе, да се чувају лажни и отимања туђега, да не пецају, да неговарају, да не нападају ни на кога, и да колико могу милостињу дијеле оскудној браћи и да чувају чистоћу душе и тјела, итд.

2. Будући смо наредили окружницом нашом до народа, да се имају одсада

вјенчања и прекадње свакако, а гђе није препрека због даљине и болести и крштења и све остало, колико је могуће у цркви обављати, окром нужде, а од вас захтјевамо, да по вашој свештеничкој дужности убједите и привољите народ на то.

3. О Крстов-данима и општим молитвама, када је дужна свака кућа по вајкадашњем обичају давати преко кнезова, свештеницима по 10 нов. за молитву, за преливање гробља, за спомен живијех и мртвијех — које су занемарили кнезови у новије доба, и не ће т. ј. да купе те новце од народа и дају свештеницима — наредили смо: да се и одјако старају тиме, да купе т. ј. новце и вама давају, а ваше је да се с' њима лијепо споразумјевате и народ да привољевате, да драге воље даје те новце за вас кнезовима, а кнезови пак вама.

4. Непристојни досада обичај, по ком су свештеници у вријеме четири поста слали водицу по сеоским кућама по дјецци или по простим неким људима, укинули смо и наредили смо: да се одсада у сваком селу одреди по једно чисто и прикладно мјесто, гђе ће свештеник собом долазити и водицу освештавати у присуству свакога домаћина, од којих ће сваки том приликом црпити помало освећене водиче и собом кући носити. Тога ради забрањујемо вама строго шиљање освећене водиче по дјецци или другим каквим мирским људима, и обвезујемо вас да привољите народ на ту нашу наредбу.

5. Такођер дужимо вас да привољевате народ да што више похађају свете цркве, да би постајали бољи у извршавању својих религиозних и међусобних дужности, које ако није могуће да бива сваке недјеље и свакога празника, због малог броја цркава и даљине — а оно бар привољевајте народ, да макар двана-

јест пута у години похађају цркву, којом приликом поучавајте их и упућујте на мир, на љубав и на свако друго добро. Оне пак који не буду слушали ту нашу наредбу опомињите и сјетујте често, па ако и даље остану при своме, онда им давајте духовну епитимију приликом исповјести.

6. Будући смо наредили народу да одсада прослављају своја крена имена пристојније и побожније и то прво у цркви, па послје у кући, и гозбе да не трају више од једног дана; тога ради захтјевајмо од вас да се својски заузмете и привољевате народ на то, те да не троше и дангубе 3—4 дана на велику њихову штету.

7. Будући смо обавијешћени да је почео народ негђе и негђе у случају смрти малољетне дјеце, да не зове свештеника да их оноји, усљед чега смо опоменули народ, да се прође те нечовјечне заблуде; то налажемо вама да пазите добро, да одбијете народ језгровитом вашом поучком од те зле и противзаконске навике; а и ви да идете приљезно и опојавате како одрасле људе, тако и свако крштено малољетно дијете. Такођер поучавајте народ, да не дају парастосе без кољива, него при сваком парастосу да донесе дотични кољиво у цркву.

8. Поучавајте младиће и дјевојке, да лакоумно једно другом не дају ријеч, да ће се узети без предходне дозволе на то од стране њихових родитеља или старатеља и без да се добро међусобом упознаду и увјере се да могу заједнички живот провести до смрти, па тек онда да даду једно другом ријеч и прстен, без да се кају од вјеридбе до вјенчања, јер оваки случај сматрају и црквени и цивилни закони, као велики преступ и незаконни поступак, који наноси велику штету

за обадвије стране, а особито за ону, која погази ријеч, без законитог узрока.

9. Пазите добро на руковање црквених татора са црквеним новцима и рачунима и обавјешћавајте тачно дотичне протојереје наше о том руковању и рачуновођењу њиховом у уредним књигама. Такођер заузимајте се и радите, да нам све цркве „обију пристојан иконостас, одежде, свете дарове, књиге и све остале свете сасуде и потребни украс. Гђе не може народ због сиротиње своје набавити скупоцјене ствари, могу поднијети и јевтиније, само нек су чисте и пристојне. Гђе не буде тако од сада и гђе се опази да која црква или се у нечистоћи држи, или нема све што јој треба, биће у првом реду криви и одговорни свештеници припадајући тој цркви. Привољевајте дакле сваком датом приликом поимућније људе у вашој парохији на писанију за набављање потребних црквених ствари, и старајте се, да се одмах испуњавају оваки прилози народни. Часну трапезу и сав олтар, као и сву цркву држите у највећем поретку и чистоћи.

10. Дозвољујемо вама архијерејски да можете два пута у години и то једном пред Цвијети, када се можете и исповједати један другом, и једноч у јесен — а ако то буду ваше свештеничке потребе захтјевале и више пута са предходном и то нашом дозволом — сакупљати се под пресједништвом дотичних протојереја т. ј. н. пр. сви они свештеници, који припадају бијељинском котару у Бијељину; који припадају брчанском котару у Брчком итд. на братски договор и претрес свију свештеничких и црквених ваших потреба и све што будете закључивали, нама на преглед и одобрење шиљати.

11. Као што смо казали почетком ове наше окружнице, свештеници морају пазити добро на себе и предњачити међу

народом у сваком добром дјелу и бити узор међусобне братске љубави и непо- рочног владања, онако и обраћамо понај- више вашу пажњу на следеће: чувајте се најприљезније од које каквих међусобних зађевица, мржње и зависти. Не смијете један другог злогласити међу народом; не смијете пијанчити; не смије из ваших уста ни најмања рђава ријеч изаћи, а камо ли псовка; не смије бити да вас виде људи, да мрсите сриједом и петком, или уз какав црквом прописани свети пост; не смијете ни у какву кафану или механу ући и сјести па пред свијетом јести и пити и забављати се туди осим ако неће путујете далеко, гђе немате познаника, сродника и пријатеља, и то опет на при- стојан свештенички начин; не смијете се хватати ни у какво коло, или ти играти какве игре као н. пр. прстена или чега другог; не смијете осим прописаних праз- ника уметати и друге, те забрављивати народу обављати своје земљедјелске по- слове, усљед чега се љенштина раширује по народу и буде прилична материјална штета; не смијете прескакати границе, те по туђим нуријама какво чинодјејство вршити, на штету и понижење нашега субрата другог свештеника, без предходне његове замолбе; не смије од вас никакав изостављати цркву ни једне недјеље и ни једног празника, још и тада кад му није чреда да служи; не смијете даље у слу- чају ваше нужде и потребе удаљити се од ваших нурија, без да то унапријед ја- вите дотичном протојереју и не јавите му кога сте од ваших субрата замолили да

вас замијени у нурији за вашег одсуства; не смијете ни по нурији ходати у прљавим и подераним хаљинама, а камо ли кад ходате по вароши због ваших нужда и потреба; не смијете пушити ходајући ули- цама, било то у каквом селу било у ва- роши; не смијете забављати се са непри- стојним и рђавога гласа људима, и све у опште не смијете чинити, што не пристоји вашем свештеничком чину и карактеру ни пред вашом дјецом у кући, ни пред народом изван куће. То вам све забрањује Бог, забрањују сви црквени закони и на- редбе, и чине вас одговорнима и казне вас најстрожије. Тога ради има ће одсада сваки од наших протојереја пазити на сва- ког свештеника у свом котару и обавје- шћавати нас при крају свакога мјесеца о владању и понашању свакога од вас. Па ко се нађе да је какав прекршај у горенаведеним тачкама учинио, биће каж- њен по пропису кажњеног црквеног за- кона и сматраће се као неваљао свеште- ник — које ми не само не желимо, него увјерени од нашег дојакашњег доброг владања и понашања — надамо се да не ћемо ни доживити, таково што, ако Бог да.

Препоручујући дакле вама свима ар- хипастирски, испуњење и чување свију наших овде означених архијерејских на- редаба, желимо вам из свег срца: да вам се милост, мир и љубав умножи у Христу Исусу Господу нашем, Амин.

Дано у Д. Тузли, 16. новемб. 1889. г.
Ваш архипастир и у Христу топли молитвеник
АЕ. и Митрополит Зворнички:
Дионисије, с. р.

СВЕШТЕНСТВО И ОПШТИНЕ.

Много што-шта у данашњем нашем животу, треба савјета, треба поправке а и помоћи. Но наш опште корисни живот и рад још и више од свега тога потребује, а и тражи.

Шта је срећа, слава и богатство, као и несрећа, понижење и сиротиња једне личности према једној општини, друштву, народу и држави? — Запста — ништа! Ово „вјерују“, мора сваки појединац вјеровати, према овоме мора и дјелати, ако не цијени себе више свега. Пуна је и наша српска историја, а камо ли није свјетска, сјајних примјера, који живим бојама сликају истинитост овијех ријечи.

Бе је год лична слава шћела да избије на површину, ту је тамнила и падала у попор срећа општа, па и читавог народа. Та, Србине, обрни се на своју прошлост, која је пуна горкијех дана, у којима се лична срећа шћела зацарити.

Код нас у Босни и Херцеговини, код нас православних, најмање од реченога смије бити. Но моја намјера није у овоме, да кога сјетујем, колико да олакшам данашњи живот и рад нашег свештенства

и општина наших. Јер велика одговорност лежи на сва ова радника у пољу нашег српско-православног живота. Наш породични живот заузима прво мјесто ће ћемо сачувати свој понос и име српско, али у животу и раду наших општина полаже се чврст темељ тврђави коју треба да озиди рад наших свештеника и учитеља око многог нашег српског рода, како се не би превјерио, како се не би одрдио,

АЕ. и Митрополит добро-босански Ђорђе Николајевић.

дио, како не би постао отворено поље за рад страних радника, који служе под називом, веома чувене и проглашене „пропаганде“. Мора се признати, да се на то доста пази и од стране свештенства, као и од стране народа нашег; томе нам је

очити доказ она српска борба за име наших вјероисповједних школа — ту је православни Србин, једном за навјек стао ногом на врат несрпском и небратском раду ошћех, који мишљеше да ће се моћи Срби у Босни и Херцеговини одродити.

Таком заједничком и одлучном раду нашег свештенства и наших општина, мора се зарадовати сваки Србин ће га данас има изван граница наше домовине; а Бог и душа, тај је рад био нама на радост, дику, понос а и корист, јер се данас и на нас и наш заједнички рад мало више и озбиљније рачуна. Има се и право рачунати; но се само треба чувати да туђи рачуни не побркају наше чисто српско бројање. Зато се треба шепртљаније и лисичијег обхођења као живе ватре чувати; јер давно су наши стари казали: „пушти пијевца на праг, па ево га и у кућу.“ Овијем шта се хоће да каже — ми сви знамо; али ћу ипак рећи: чувајмо се новотарија не само онђе ће чувамо своје највише светиње но и у нашем породичном животу. Дакле, будимо ми они стари са мишљу и поуком: „у се и у своје кљусе.“

Заједнички и слатки живот чланова у породици рађа неоцијењеним благом. Сад се запитајмо: шта ће донијети сложен и заједнички живот и рад главних раденика на пољу за благостање и славу нашег Српства и светог православља. — Без да овђен и помиње, да су ти раденици свештеник и општина, у цркви и школи, поштовани читаоц то зна, па и надодаје: са својим вриједним Србином учитељем, па ће има и са пјевачким друштвом. До мало више слободнијег времена не треба да и о њима заборавим рећи: а сад, само о оним раденицима о којима на челу поставих.

Од мене не тражите научењачког мудровања, но само братског разговарања, имајући пред очима: да макар колико користим, са мишљу, што мислим да то и говорим, без икако ва притворства. Лично никога напасти не ћу, а још мање поједину општину — а гријех на сриједу, ако се случајно и изнесе, он нек не учини да у њ још више срљамо, но да га се добро чувамо. Та не може се све на себи искусити, но треба се што год и на другоме сјетовати.

Заиста данас за нас нема животног питања од овога: „Како треба да се побољша међусобан живот међу нашим општинама и међу нашим свештенством?“

Данас се највише ради на томе да се побољша свештеничко стање. И ја сам сџм за тај рад и не бих жалио радити да се могу скучити у границе одређене цензуром; али сам и за онај заједнички рад, који је по моме мњењу пречи, за рад који би што више довео наше општине и свештенство у бољи склад у нераздвојан рад и живот.

Велика одговорност лежи на нашем свештенству и на нашим општинама. Гледајући на оно ће и шта ова два раденика морају чинити и радити — ја их сматрам као једну нераздвојну јединицу; — то мора признати једна и друга јединица, јер је то истина, јер томе не треба никакова доказа.

Према овоме, моје слабо мишљење, не гласа за оне борбе засебних права. Јер право народног свештеника није ништа друго до и право народног трудбеника; а то је наше општине. Кад се озбиљно и ладно размисли: тако је! А ко жели, да нас поцијепа, викаће на сва уста, ће може и не може: најје тако! свака на свој посао и на своју страну!

— Куд чобан без стада?

— Шта ће стадо без чобана?

Добро! Па кад пође свак на свој посао, шта мислиш куд си кога спремио?!

Учинио си само ту тешкоћу што си послао једног раденика да копа с једног краја, а другог с другог краја једну исту њиву. Та је тешкоћа мала код чврста православног Србина, и она не би много нанијела штете, кад нас млађи и непаметији не би гледали, па можда и сасвим се раздвојили. Али, да се не би тако дешавало, не скрстимо руке но радимо, а свакоме ко се помијена, као незван гост, у наше народне послове, докажимо: да смо свјесни свога позива.

Позив српско-православног свештеника свет је и величанствен, а моје је мишљење, да и позив наших српско-православних општина упоредо има ци. Према позиву они имају један и пут и рад; за то говорити о раду свештеника без рада наших општина, и обратно — значи узалуд говорити.

Кад сам овај мали предговор изустео, прећи ћу на главну ствар овог мога писања, са којим имам намјеру упознати читаоца овога нашег листа:

1. О свештенству,
2. О општинама, и
3. О њиховом раду.

Наше, данашње, свештенство према своме умном и имовном стању, заиста се бори са многим тешкоћама. Те тешкоће, као што рекох, долазе ушљед мањег образовања, као и са слабог материјалног стања, чему се још придружују данашње прилике и околности. Данашње наше свештенство у већини је са старим манастирским образовањем, али и са старом, чврстом љубављу према свему ономе, што је нама мило и свето. Читаоц ће ме разумјети, ако и ја признам да у свакој

пшеници има кукоља; та одредба хоћу рећи, да се односи на сва човјечанска друштва. Међу нашим свештенством, ако се и догоди која невоља, те побрка мирно стање, невоља може бити ушљед незнања, али и ушљед притиска његовог слабог стања и новијег народног живота. Тим хоћу рећи, да се од свештеника тражи да је знан, угледан и ођевен. — Код тог тражења нико не помишља на питање: „од куд?“ Но и ми, признајући општу ману човјечанства, да у свакој пшеници има кукоља, морамо погледати преда се, ако нам ко примјети, да оскудјевамо у родољубљу. У нашим крајевима не чу нико свештеника, као издајицу рода свога, и ако не чујете да се пјевају појединима „химне“ захвалнице и „химне“ у славу појединаца. И ако је материјално стање слабо, и ако је понизак ступањ учености — смије се слободно рећи: висока је љубав и оданост према цркви и народу.

Сад, Боже дај, да новије са знањем снабдјевеније свјештенство, поступи добро. Ми се томе надамо, ми то с пуним правом и тражимо. Али не заборавимо, да и они имају права од нас тражити, да би могли мирније и спокојније живљети. Ако наше старије свештенство не истиче се на пољу учености, а оно у истини и не смета млађим и знаним снагама, да не дријемају — као што се види да многи чини. Може ми се приговорити, да је мени слободно побрати лаворике, да они тога не траже; но истим тоном, нек ми се не замјери што ћу рећи, да обично лијени људи жељели би стати на пут и другоме. Има ли међу нашим свештенством по неки и од овакових мисли, ја не ћу тврдити, то боље може знати онај позвати, који на то пази, а ја овђен само то толико могу рећи: дај Боже да их не буде, но да сви прегнемо на рад, јер су бла-

гословене вриједне ручице. Ја не бих рад био, да ме овђен ко криво разумије, тамо изван граница наше домовине; ако има ко да прати и тамо живот и рад нашег српско-православног свештенства. Ово не рекох, да буде „смућај — на проспи;“ но да предочим и час мртвила, то јест не-рада, који може и код нас бити. На ове ријечи наведе ме та околност, што најприје оправдах старо свештенство, које колико зна толико и ради; па да би примјетио новим младим снагама, да се не расплину у слободном животу, који одмах иза клупе наступи. — Не, ни по што, не приговарам садашњем животу и раду; али имамо права бодрити и препоручивати на што већи и озбиљнији рад наших младих свештеника, како не би могли, као млади људи упасти у коју страст, која би нам сметала извршавати тачно и савјесно своју дужност. — Млађе свештенство својим знањем и вјештином, а старије својом разборитошћу и хладним размисљањем нег се сложи, па ће мање примједаба бити на наш живот и рад.

Према свему, наше данашње свештенство чисто је народно; а то је сјајно одличије на душама. То одличије мора сваки имати, не обзирајући се на своју личну славу и на своје лично благостање. Данашњем нашем свештенству, које тек изиђе иза клупе, може се слободно препоручити да не клоне духом у раду за општност. Радећи тако, стећи ће и славе и поштовања. Имамо за то и живих примјера. Који је био народни, он је слављен, а иначе — зло и наопако у сваком погледу. Изузетака може бити има; али свакако највећа нам је дужност трудити се да будемо чиста народна сб.

Ако нам се са макар које стране примјети, или ако будемо и нападнути; ми

знамо, а и знајмо, да је: „триљен — спасен.“

Одношај свештеника у данашњем времену заиста је толики, да се може човјек бојати, да се не упадне у погрешку. Ја ћу овђен изнијети у кратким цртама прилике у којима се наше свештенство данас наћи може.

Почећу са оввијем ријечима неумрлог владике пјесника: „какав наук, тако и читање.“ Већина нашег свештенства особито по селима, може нам оввијем ријечима одговорити. Та околност довешће по гдјекога, да погријеши, почем данашња околина, особито страна, не ће да промисли да се са ученошћу нема посла, него са чистом искреношћу. Сад се овђен намеће нама заповијед: „чувајмо се!“ Како ћемо се чувати, но бити толико вјешти да познамо с ким имамо посла. То ћемо најлакше учинити, ако се будемо наслањали један на другога а забацили дружење са онима, којима није стало до нашег на-претка, но до малооважења. „Шта зна, ваш поп!“ — чућете често из уста таквих, а ја их не требам овђен да износим на пазар. — Но овђен ћу рећи да смо у неку руку и ми томе криви. А ево зашто! Наше невјештије у опхођењу са странцима свештенство, готово је често и капу скинути испред најмањег чиновничкића. Ја знам да је уљудност учтиво се поздравити, причекати и услужити; али прећи и границе потчињености у чак ропску понизност, мислим, да не смије бити. Ово споменух, као малу ствар, а да не спомињем и оне случајеве ће свештенике и онога кога не треба, шта ће и како ће, занита, па онда ради. Оваке околности довести могу појединог и у праву потчињеност, зато се треба чувати од онога, ко ти није „род ни помози Бог.“ Уздајући се у божију помоћ и српску свијест нашег

Као да се све нама приписује! . . .

Ово мишљење морамо имати на уму, ово мишљење имамо и одобрити, јер ми можемо много и порушити, али веома много, а са народом и све учинити, што је Србу и мило и драго. Врх наших мисли и нашег рада треба, да је: „Ви сте сô народна“. Ако, пак, не будемо такви, куд? . . . ако не стрмоглавце, или најбоље рећи: веома наопако.

Јасно пазимо на дужности према свима и свакоме; јер сви и сваки пазе на нас — ја велим има и право!

Дужност према цркви — народу, јест најсветија! Но ће има дужности, има се рећи, ту долазе и права.

— Да на кратко изведем; то је право право: поштовања! од народа тражити, што ће он ваљда и учинити, према своме вођи и учитељу. Ово најглавније рекох, да не спомињем она многа права и дужности, која иду узајамно; како се не би приговарало народ хоће да свештенству обрне леђа, или обратно. У потанкостима није нужа разлагати, јер је непобитна истина, да и народ од свештеника а и свештеник од народа има много да не рекнем све, тражити. Трудити се једној или другој страни да докаже своју самосталност или још, немогућу, претежност, то је само рушити раденике на једној бразди, то је дужност непријатеља српске и православне среће и слоге. Уједињење права народа са правом свештенства нашег, јест нама најпотребније; — то радити мора сваки родољуб и православни син нашег рода, па био он свештеник, учитељ, трговац, занатлија или земљорадник. Сви заједнички, па се не бојмо ни највећег непријатеља „пропаганде“, макар била она народносна или вјерска. Ми свештеници морамо признати, да је нама већа и преча дужност пазити, и радити на по-

равнању; а кад се какова неприлика догоди попуштати или бирати, што веле, „од два зла мање.“ Ако хоћемо право зборити, ми имамо доста зала, па их треба укидати, не оном суровом и грубом критиком, но братским договором и поуком. Ја нијесам за нападања, јер то данас и не смјемо; а примјер нек су нам други, код којих се сигурно можда и већих неуредности догађа. Није право сакрити зло, но јест корисно лијеним зло искорјенити, ако га ће има, или ако се појави.

Као што рекох, свештенство има доста неприлика са којима се данас има борити.

Ако ода само Богу божије у цркви, а затим мирно ступи у своју ћелију и за собом закључа врата: ето одмах повике, да се ништа не ради, да се од народа бјежи, да се народу окрећу леђа, да се не ће да бори за народна права, да тај и тај није вођа народа, и све томе подобно. — Ако се који усмјели, па коракне који корак и у свјетски живот, те можда и јавну коју рекне против овог или оног поступка било школе, било општине или кога друштво; ето ти одмах обратних ријечи, које пона гоне само у требник, јер други посао није његов; ако му баш у нечему не рекне влада, рећи ће општина или народ, а ако не рекне опћина, рећи ће влада. Даклен у овом задњем случају т. ј. ако се макне својим погледом изван свога требника, мора бити двострук. Угоди ли једној страни, зло од друге и обратно. Према томе шта остаје но у својој ћелији бројати дане свога живота. Народ има право, што вели, да свештеник мора са народом; али не заборави народе! да свештеник мора имати чврсту потпору ако хоће дјелати са народом. Даклен, за један штап, то је наша потпора. Код оваке наше сопствене потпоре, није нам нужна страна помоћ; јер смо ми снажни у вјери

прађедовој са креним љебом, свијећом и вином, са гуслама „од јавора сува што нам вјеру и народност чува“, са свима народним и домаћим светињама, које су оцјеване устима сиједих стараца, уз свету православну молитву „кроз коју са часним од три прета крстом“ освешта се и свето Ђирилово слово.

Мора се признати да сопствене погрешке само нас побркују у раду, но ипак захваљујући попуштању опет може бити првљенство Срба православне вјере у нашој домовини; само као што рекох захваљујући попуштању. Ђе не бива попуштања, разумије се: „биле се јетрве преко свекрве,“ а на кога варнице падају, то се само по себи разумије. Дође ли до размирице у општини, стане рад и доста се лијепог времена проведе у попријеком гледању; дође ли се до завађе и неумјесног приговарања међу браћом свештеницима, наступи равнодушност и рђав примјер у народу; дође ли оно што је најгоре — неспоразум између општине и свештенства, наступи: зло и цркви и школи, и братској слози и љубави на славу гладнијех вукова, који на то и чекају.

Народ не ће да свештеник обија прагове уреда, а још мање хоће да што-год од туда прима, па макар и заслужио. Кад би многога о томе запитао, може бити, да ти не би признао; али ја сам више него увјерен да така жеља у народу постоји; а ја овђен отворено признајем да у већини има право, што то народ не ће.

Ми се овђен разумијемо; шта овијем рекох, јасно је, зато мислим потанкости су излишне.

Сад само угађати народу! А зашто угађати? Је ли то потребно тражити од онога који проповједа слово божије, који

предњачи у чувању и одбрани народних светиња? У свакој прилици са народом, па се не треба трудити како ће се народу угодити! Јест, тако — али!?

Овђен ћу рећи једну кратку. Може ли свештеник угодити свачијим мислима, назорима, жељама, осјећањима па и „ћенфима.“ Може ли одговорити свијем партајама, којима наш народ и општине кинте? Смије ли бити селијено оруђе једне или друге богате личности, једне или друге партаје? Може ли сваком угодити, кад Бог не угоди људима? — Или ће равнодушно, као што прије рекох, затворити се у своју ћелију; па: са врх језика одрезати, те ништа не говорити; на очи метнути густу копрену те ништа не виђети; срце исчупати, па ништа не осјећати: управо рећи, бити без својих мисли, осјећања, и назора, бити само оруђе, сума сумарум: слушати, никад не заповиједати!

Не ће имати право ако ко овђен помисли, да ја тражим господарења. Од тога нас Боже ослободи, само поштовања од свију лица и партаја, а наша и јест дужност свакога у истини савјетовати. Кад ко пред свештеника дође, нек зна да му има истину рећи, а ако га увриједи, то не учини он но истина, јер давно су рекли: „истина у очи изговорена највише увриједи.“

Све су очи православне и неправославне упрте на свештеника, на његов живот и рад. Да ли сада свако више помаже или одмаже, то сваки у својој души нек се зашита. Сад, код толиког огромног рада, у још огромнијој средини, у којој се као свештеник находи и има находити, зар може свештеник, као човјек бити без погрјешке? „нико без гријеха — осим Бога.“ Додајмо, сад, да ми слабо коме праштамо; то нам није у крви: но још

више одбијати од себе оног који је први, да га срушимо како би био задњи, да онога свијетла карактера направимо својим смутљивим језиком чак и „шипијуном“. Мора се признати, да је многи праведник страдао због онога: „Распни га! Распни!“

На свештенику се најмања прља може виђети; а на другом сталезу, и ако имају можда и више тијех прља, не даду се тако лако увидити, као код свештеника. Свак мора бити прав и поштен пред законом, али сваком свештенику, макар имао и потпуно право, није слободно доћи пред закон и правдати се. Само овај случај, колико износи на видик: колико свештеник мора пазити на себе и свој живот и свој рад.

Сваки час може бити да има и тужба. Тужитељима може бити необично је што то одмах не буде преломљено и „браду доле!“ — Да има погрјешка, то се може тврдити; али да има и такве врједности да на њих не треба озбиљне пажње ни обратити, и ако се на темељу ње тражи и „брада и част,“ и то се мора признати. Свакоме по правди!! Но да ли то иде напречац, или пошље дужег и краћег искушења, ми имамо и као народ и као свештенство покоравати се старијој духовној власти. Код јасних доказа нико не остане ни некажњен, ни ненаграђен; само што је у оба случаја тешко изнијети исту, па још теже објективно их образложити и потврдити.

Има лијеп број посматрача нашег живота и рада, који, по својој прилици, у свашто сумњају, који мало коме вјерују, па најпошљен и себи самима. Код оваких, често пресуђује и тренутно осјећање, а не убјеђење; те ми такове можемо слободно назвати: умним слијепцима. Таки људи, још ако су богати или покрај тога

и славољубиви, што обично и бива, траже клањања и роцке потчињености, што опет српски свештеник не ће и не може бити. „Одбијте се силни од силнијех, док у цркви закон свршимо, знати ће се на коме је царство!“ Овако Србин свештеник говори и осјећа, али тиме не одбија, но баш привлачи: то данас народ хоће, народ, а не можда они „виши“ и „највиши.“ Зато би умјесно било од стране свештенства по једнакости дјелати, а од стране народа веома би корисно било тај поступак одобрити. Ова опомена нек иде иницијем „вишијем“ и „највишијем“; којима треба а и мора бити свечана и најкориснија дужност: свештеника не убијати, но га придржавати и потпомагати. Овђен је добро рећи: „Сви за једнога, а један за све“ — без онијех притворнијех и задњијех личнијех цијели. Сваки себичњаковић било то у слави, части и материјалној добити, може рећи: није тако то!

То он осјећа и чини, може бити често пута и из страсти; јер ја мислим да и господарење, слава и богатство пређе у естраст, као и пиће и тим подобни поступци.

Мјесто покорности и потчињености, свештеник нек народу дарива искреност, поуку и предњачење, како би се показао душа свога народа. Велика је одговорност на нама и пред Богом и пред људима; то ми знамо, треба да знамо, а и морамо знати. — Прискочити у одбрану дома и домаћих светиња, рода и његових светиња, цркве и њезиних права, школе српске и њезиног напретка, ми смо први позвани. Попустати ни коме ни у коме случају, ни у најчемернијим часовима. Ово треба радити, да не само народ види но и свако има и нема посла са нашим српско-православним народом. Нека види да Ср-

бину није лако ни тренутно преварити, а камо ли превјерити, одродити или из корјена исчупати. Сви раденици нек су уједињени, па да нас Бог види и благослови.

Вршећи дужности према дому, према школи, општини и цркви, искрено и без притворности, не ће бити узрока узимању свјетских власти у помоћ и одбрану своју против рецимо својих власти и свога народа, а ни опирати се на своје свјетско знање и материјално имање, јер: „свештеници не морају каматирати, нити узимати постотке, ни такозвано „полудруго“; — а овако се шта има и онима рећи, који говоре: ако вам се не допадам, ја ћу у другу службу или пак државу. Није тако! Ради и бори се, а Бог је нађа и спаситељ! Нама свештеницима најмање приличи себичњаштво; зато је и изречено оно горње правило лаодикског сабора, а и ово: „свештене особе, или клирици, не морају бити гатаоци, ни врачари, нити се бавити гатањем у бројевима, или звјездарством, нити правити такозване амајлије, које нијесу него окови њихових истих душа. Који их носе, наредисмо, нека се изагнају из цркве.“ Управо рећи свештенику је строго забрањено варати. Који овако чини служи двома господарима а то по природи не може бити, јер служити: златном телу и правом Богу није могуће ни по Божијем закону. Уздржљивости у свачем, а особито у лакомству; јер ево шта вели епископ Аврелије на картагенском сабору: „Потребито је угушити страст лакомства о којој нико не сумња, да је матер свију зала Наравно је, да што код световњака заслужује укор, то се тим већма мора осудити код клирика.“ Овијем је јасно изречено шта нам ваља чинити, да се сачувамо од порока а и казни; јер тај сав сабор рече: „нико није против пророка, против Евангелија поступио, а

да је без казни остао.“ Зато признавати своје гријехе, значи и поправљати се; јер апостол Јован вели: „Ако речемо, да гријеха немамо, себе варамо, и истине нема у нама.“

Колико не смијемо себе занемарити, те живити по вољи својих страсти, ради нас самих; толико то не смијемо чинити и ради народа, кога не смијемо занемарити. У овоме правило 58. светих апостола заповиједа и прописује: „Епископ или презвитер, који пушта у немар клир или народ, и не поучава их у благочестију, нека се одлучи; ако пак устраје у немару и безбрижности, нека се свргне.“ Има ли код нас немара, то морамо признати; поправљамо ли се, то треба у раду око цркве, школе и друге српству корисне установе виђети; јер празне ријечи у неуређеном винограду не помажу, плода не ће донијети. Радимо без замјеравања, по сили своје снаге. Широко је поље школа српска и црква православна. Прегнимо и за једну и за другу а прилике и мјеста, као свештеници имамо: са светије „двери,“ не пропуштајмо никад згодну прилику опоменути и посавјетовати браћу Србе, родитеље, очеве и мајке, браћу и сестре, шта им је као православним Србима општа и заједничка и света дужност.

— Ово неколико ријечи да овђен прекинем и да обрнем коју ријеч и нашим општинама — тек ради договора.

У рукама наших црквено школских општина велика је светиња српске школе и цркве; управо они су спољни раденици њихови, они су њихова постављена од духовних власти стража. Општина, према данашњим прилика, има извршити још вишу борбу, она мора очувати, да нам ко не нападне на мирно живљење школе и цркве и у њима дјелање српског пра-

WWW.UNILIB.RS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

вославног учитеља и свештеника. Према дужности и задатку, заиста имају велико повјерење; а ми очекујемо, да ће то повјерење и оправдати и пред Богом и пред људима, што свештенство, са врховним духовним властима са пуним правом и очекују.

Шта има светије но дјелати за народ и за срећу његову; а то ће чинити сваки онај који у општину ступа не славе ради, но да мушки и отворено ступи на браник народних и црквено-школских права. Није једна прилика, у којој се може виђети дјело руку наших општина. Жеља је нашег народа да њихов рад вазда буде крунисан сјајем и добрим плодом; па у колико је жеља у толико је и воља, а ће није нека буде — да се притекне и у помоћ. Како појединац није ништа у мору општности, тако и поједина општина, без сагласности народне, па и других општина, не ће моћи извршити све своје дужности на захтјев народа. И ако се оно каже: народна је воља, као мутна вода; али свакако појединац, тако и општина, не смеће са ума: „на кога су мнози, на тога су и Божи.“

Општине, у нашој домовини Босни и Херцеговини, огледало су нашег народа. По њиховом раду и уређењу можете оцијенити шта вриједимо, а у заједничком њиховом раду са свештенством огледа се наш духовни хришћанско-морални живот.

Кад је то тако, смијемо ли бити одвојени или још горе: поцијепани.

Наше општине биране су од народних скупштина. То се народно право протеже од незапамћених времена. Оне воде свој почетак од народних првљенаца и поглавара. Истина, данас се на избор општина много већа пажња обраћа, не само од стране народа, но и од стране духовне и свјетске власти. У том погледу тешко је погодити средину, а још теже задобити већину или задовољити свима. Ово је очита истина, а и познаје се по нашим многим партајама а и неприликама на које општине у својим радњама наилазе.

Задовољити народ није тежак посао, али је немогуће задовољити славољупцима и усијаним главама, које мисле, да без њихове мирођије никаква чорба не ваља. Ово је наше унутрашње зло, кога не можемо да се отресемо и које нас у клици хоће да подгризе; а није један случај ће је тај несретник био узрок, да се и трећи у нашу управу умијеша, и да нас „научи реду“. О овоме стању наших општина, могло би се на дугу и на широко писати, но је потребно што краћи бити из разлога тога, што су и народне скупштине по мјестима, почеле узимати своје право надзора и избора у руке, па се надати бољем и раду и реду, јер треба народу рачуне предавати.

(Наставиће се.)

Је ли душа човјечија духовно животно биће?

(Неколико аргумената о томе).

„Возвратиса перстъ къ землю
акоже бѣ, и духъ возвратитсѣ
къ Богу, иже и даде его“. (Екли-
зијаст, 12, 7).

Истинити и прави одговор на ово колико интересантно, толико и важно питање, треба тражити из уста класика и правих поборника, заступника науке; јер нам само они на овакво питање могу дати задовољавајући одговор, како за нас сада, тако и за умове у будуће. Да, тамо велим треба потражити одговор по стављеном питању: а не од надри, полутанске или шарлантанске науке — науке површне и уображене, која је увијек празна и ништавна; јер од ње не можемо никако добити прави и истинити одговор.

За ријешење и одговор постављене нам теме — питања: је ли душа човјечија духовно животно биће, не смије нити ће бити за нас у принципу оно, што тобож као истинито тврди шпекулативна и лажна наука и научењаци швиндлери, полетарци и надри-књиге, — занесени и опијени неплодним, јаловим слободњаштвом и сухоцарним философским софистеријама.

Не, овђе ће, дакле, вриједити само оно, што здрав, чист и непомућен разум и логика здраве науке пресуди; за то се ми и обраћамо правој науци за ријешење и сатисфакцију по напријед стављеном питању: је ли душа човјечија духовно животно биће?

Ну, прије него би чули пресуду те праве и истините науке, рећи ћемо и ми ријеч — двије томе у напријед.

Дакле на ствар.

О томе, да душа човјечија фактички постоји и егзистира у човјеку као духовно животно биће, нема сумње. То су потврдили својим ђенијалним умом чак Сократ, Платон, Аристотел и други славни философи старог још доба — па, и најновија наука, наука права и истинита, — то је исто потврдила; о чему постоји и засебна наука — наука о души или „Психологија“!

Да је душа у човјеку заиста специјално биће, биће животно, које ради, које мисли, које осјећа, које је свјесно себе, које зна, које памти

и т. д. а никако да је она нека физиолошка функција — производ органа и чула, — види се отуда: што би на основу таквог тврђења оно тијело, које је веће, здравије, снажније и развијеније, морало бити и мудрије и паметније и способније куд и камо од тијела које је мање, кржљавије или болесно; јер по тој аналогiji кад су жице на струни здраве и затегнуте мора бити и звука јасног, т. ј., код здравог тијела и дјјетва физичка су већег интензитета, па сљествено — и дух треба да је већи код њих.

Ну, шта ми видимо? Је ли то тако? Видимо да није тако. Видимо из апостеријоричног знања да има здравих снажних и развијених људи по тјелесности, који су далеко мање способни — далеко мање могу да памте, разумију и мисле од људи, који су слабији, кржљавији или болесни. Из овога се дакле види, да душа није производ чула и органа; па с тога дин (великан по тјелесности) и не бива геније (бар то није правило), ако је дин, а кепец може бити геније!

Да душа није производ чула и органа и отуда се види: што много пута човјек фиксиран мислима својим за какав предмет удари се, огребе се, зовне га ко и т. д., а он за све то и не зна и не чује. А шта то значи? То значи: да човјек није само тјелесан, него да има и душу; јер кад не би тога било, кад би човјек био само тјелесан и ништа више, он би у оном моменту, кад је се на његовом тјелу десило такнуће, удар и т. п. — морао у том моменту све знати шта му се је на тјелу десило. Јер по законима јестваственим — природним, свако тјело мора своме створу и опредјелењу одговарати, н. пр.: кад би ма како лагано дирнули за жицу од струне, или лупнули у звоно, морали би у исто вријеме, у истом моменту, чути и тон.

Ну, по некад, код човјека много је и поднијети му мач, доста му је само да помисли у души о њему, и души његовој је већ произведен бол; а звону принесите макар чекић од 100 к. немојте га само куднути, неће моћи од себе дати никаква тона. А то значи: да, у првом случају,

кад смо звали човјека или је се он сам огребао, па за то није знао, да је душа његова била ван заједнице са тјелом својим, па с тога до знања није могла ни саопштити тјелу; а у другом случају, кад смо само и помислили на мач и бџа је већ био произведен, значи: да је душа тада била у заједници с тјелом, па за то је и могла знати за бџа, заједно са тјелом.

Има људи т. з. „ноћници“, који по што заспу устану па у сну разноврене послове отправљају боље него у будном, свјесном стању. Такви људи своје послове отправљају затвореним очима, не знајући о томе нити пак за себе ништа. Они се пењу и (затвореним очима) ходају у сну по таквим страшним и опасним мјестима, гдје човјек у будном, свјесном стању не би ни помислио пењати се, а то ли шетати по њима, као н. пр. по жици од телеграфа, по крову, по води и т. д. Тај т. з. „ноћник“, често пута у свом будном стању започне какав тежак рад, па уморен (умно) не могући га више радити, легне да спава, а кад у јутру устане да посао продужи, нађе да је исти лијепо продужен и довршен — на дивно чуђење — његовом руком, не знајући о томе ништа, кад је устао и како је у мраку писао. Такве људе у оном стању и моменту, кад се налазе на тако страшно опасним мјестима, код којих душа за све то вријеме одступа од обичне везе и заједнице с тјелом, кад би их зовнули и они чули, с мјеста морали би строкштати се доле; јер би се душа тада повратила у пређашњи нормални однос и заједницу с тјелом; а тјело као мртво и стропотно суштаство не да духу, смета му, да би могао слободно дјејствовати.

Из овога се такође види, да човјек није само тјелесан, него да има душу — животно духовно биће са специјалном својом егзистенцијом, коју данас не усуђују се порицати ни физичари ни хемичари ни љекари па ни окорјели поборници материјализма. А и ако се нађе да по који и баца коју бомбу, огласивши: нема душе, то је само на језику и уснама тако, ал не и у срцима њиховим; као кад оно дјевојче каже да не љуби, а у срцу сироче да пукне од љубави!

Љекари су д'нас дотле дошли, да су пронашли пут и начин како да се човјек умртви; да ништа не осјећа, а да опет може живити, н. пр.: кад хоће да оперирају каквог болесника (да му сијеку руку, ногу итд.) од које би — опе-

рације — он јадник морао претрпјети страховите велике болове, да је упитању били он могао такву операцију и издржати у будном, свјесном стању, они, т. ј. љекари, тада извјесним шпецјама умртве болесника, па га онда оперирају, без да за то зна и осјећа ма какав бџа, као и то, да у то вријеме и постоји на овоме свијету. Мени је један љекар причао овај случај операције, коју је сам својеручно извршио. Болесник некакав — прича он — који болујући бијаше толико изнемогао, да већ силом и залогаје гуташе, хранећи се, случајно задави се. Да би, вели, спасао болесника од таквог несрећног случаја нарконтизирам га; узем моје експерименте и брзо га закољем. Нађем гдје је залогај у гркљану застао, прогурам га доле и у великој брзини опет зашијем му гркљан и човјека тако спасем. Кад сам му послје операције причао шта сам радио са њим — да сам га био закољао и кад сам га питао је ли осјећао какав бџа, одговорио је да за то ништа он не зна нити је осјећао какав бџа. Шта више по неки прича да у мјесто бола осјећа пријатност — као да спава. Дакле, ево опет доказа и свједочанства, да се човјек не састоји само из тијела, већ да има и душу, кад поред умртвљеног тјела има нешто што живи и дјејствује у човјеку, а то је душа, јер, кад би се по овоме човјек састојао само из тјела, и кад би душа — као што веле материјалисте — била продукат тјела и органа, — онда би са умртвљеним тјелом, тјелесних живаца и органа, морало без сваке сумње престати у човјеку свако дјејство — осјећање, а са њим и мишљење би се морало прекратити; а оно није тако.

Тако исто имао сам прилике слушати и за ову чудновату појаву: Др. један причао ми је, да је гледао како човјек магнетичног сна има ту моћ и способност, да чује и види све, гдје се и на ком мјесту шта збива и то затвореним очима (у сну) причајући о томе дотичним, који су присутни, као да је фактички на оном мјесту, где се догађај дешава. Описује догађаје, мјеста, околину, личност итд.; чита писмо, зна и покаже кад и ко у стан дође; ко је у другој соби; шта ради и каква је личност, мушка или женска, лијепаша или ружна; здрава или болесна. Болеснику који дође прича о његовој болести; каже му који лијек да употреби па да до исцјелења дође; гдје се, на ком мјесту и код кога тај лијек може наћи. Тачно илуструје прошлост, садашњост, па чак и

WWW.UNILIB.RS

будућност; а то је опет доказ, да у човјеку заиста постоји душа, биће, које за себе дејствује и ради.

Да душа постоји види се и отуда: што у нама има нешто што је у стању да мисли, памти разумије итд., јер материја сама не може ни да мисли ни да памти ни да разумије, јербо је мртва и несвјесна. (О томе види мој чланак: „Атеизам и вјера у Бога,“ Вјесник срп. цркве,“ свеска IV. гдје је ријеч о материји).

А сад чујмо шта вели права наука, (филозофи) о бесмртности човјечијој која се оснива на даљем опстанку човјечијег индивидуалитета — његовог „ја“ — на суштествовању душе и у загробном животу:

Јосиф Пристлеј,
(проналазач киселика) кад му је на самртној постељи по његовој жељи прочитано св. Евангелије, казао је оним који су око њега били ово: „ја ћу заспати, као што ћете једном и ви; али ћемо се сви некад пробудити у нов живот, и ја се надам блаженству којем неће бити краја“.

Карло Фр. Гаус,
(астроном, математичар, проналазач на пољу физике) у писму свом пријатељу, који је мајку изгубио, вели ово:

„нећу ни да помишљам да вас тјешим, јер у оваковим приликама нема друге утјехе, осим појачања увјерења, да сви ми овдје сједимо у последњој, а некад ћемо по реду поступити у вишу школу Држимо се вјере да ћемо бити учасници љепшег и узвишенијег рјешења ове загонетке земаљског нам живота.“

Х. Х. Оберштет, (у свом дјелу Хришћанство и астрономија) вели: „Човјек је само наклоњен да на овај тјелесан свијет погледа као на једино и право биће. Не би ли се могао отргнути те мисли, кад види, да је земља, која је по његову уображењу била ослонац свега, тек само један покретан дио у једном већем свијету; да су небо и земља само појаве, иза којих дубоки и сталнији природни поредак скривен лежи.“

Алекс. Хумболт:
„Могуће је, на узамјамно спајање и распајање материје вјеровати, а да се тиме цијена и врједност животињског организма у сумњу не доведе Доказ против тога, да душа и по смрти не живи не могу никако као одлучан прихватити и признати.“

К. Ритер, који је непрестано са собом носио св. писмо — Библију, на корицама њеним ово бјеше написано: „Нисмо ми бадјава на овом свијету, овдје ваља да сазрјемо за други свијет. Тијело је наше као суд за чишћење, у ком ваља да се хрђава вода оцједи од добре. Само је један који томе припомоћи може, а томе част и слава до вијека.“ — Нашу земљу — nota bene

Херцеговачко-Захумски Митрополит Серафим Перовић.

— Ритер назива: „колијевком“, васпитним заводом човјечанства, „свијетом божијим,“ „конаком бесмртног духа“.

Филип Маршијус: „Што ниједно око видело, ни једно ухо чуло није, то је оно блаженство, коме се надам и ког очекујем, када се једном тијела свог опростим.“

Јул. Р. Мајер: „Ако по врлини умови који се радо герирају као јунаци, осим материјалног свијета и свијета кога чулима осјећамо, у опште ништа вишег и даљег неће да признају, онда така подрзљивост појединаца не само да пада науци на терет, већ јој ни мало не служи на част и корист.“

Х. Г. Ериберг: „Књижевници, који како не могу даље, завршују и веле: нема душе; нема и не може бити бесмртности; могу лично право имати, али они нису и не могу бити, не могу се сматрати као претставници природоиспитивања.“

К. Е. Баер: „Не толико на трајање васколиког покољења, колико на даљи опстанак сопственог индивидуалитета почива сигурност, која нас оживљава“ Духовни човјек стоји с цијелим створењем као и духовном основом истога у односу. Он једини од свију становника овог змаљског шара осјећа религиозне потребе, или како се слутња о безкрајноме или та жудња о вјечном назива, која историју чевјечанства

креће и покреће и која се у разновреним облицима огледа Опстанак човјеков не може се привезати за ову земљу. Мисао о бесмртности, посматрање и проучавање природе доводи нас до оне науке, коју нам св. писмо онако невиним ријечима изражава. Оно нас учи вјери, да смрћу није крај. Оно нам пружа увјерења и сигурности, да, када се тијело наше разлучи од душе, тек онда постајемо грађани цјелокупне васионе и улијева нам наде да постање није без напретка.“

Ако све ове доказе и наведене изреке науцењака о суштастовању нашем послје смрти добро и лијепо схватимо, можемо слободно рећи, да нам је права истинита наука на постављену тему одговорила: *да заиста човјек није само тјелесан него да има и душу живу, биће са својом специјалном егзистенцијом, које за се ради и дејствује.*

На Петров-дан, Биоград, 1890. год.

Милош С. Анђелковић,
богословац биоградског сјеменишта.

Подигнимо удружење.

У 3. св. Б.-Х. Источника изашла је окружница високопросвештеног г. Ђ. Николајевића Д. Босанског митрополита са нацртом правила за фонд свештеничких удовица и сирочади, а у 4. и 5. св. штампано је „отворено писмо“ г. Растка Р., који правила у неколико поправља и допуњује, и вели при крају: „да се поради те се протегне не само на Д. Босанску епархију, него и на Херцеговачко-захумску и Тузланску епархију“. Ријечи су ми ове биле миле, читајући их обузимала ме је нека пријатност. Зίδαо сам у памети нашу добру будућност; а хвалио Бога, што међу нас спушта искре брацке љубави, слоге и удруживања. Љубав ће ова преко нас подгријавати боље и нашу љубазну паству, која је не врло потребна за своје спасење. Овако раздраган овим мислима и усудих се ово неколико ријечи написати и предати јавности својој по Христу љубазној браћи, желећи да, бар, колико-толико послужу интересу наше слоге и удружења.

Свештеник српски, та искра у мраку српскоме проводи цео свој вијек у св. божијем олтару и у народу, молећи се Богу за

народ и учећи га на врједан и поштен рад. Свештеник се труди и довија на све допуштене начине, да од свога народа начини добра Хришћанина, хуманитарна човјека, отачаство љупца, ваљана Србина, одабрана грађанина, храбра војника и послушна старијима. Тезак посао. Па за све то, што има наш срп. прав. свештеник у Босни и Херцеговини? — Просјачку храну, слабо одијело, станове мале, низке, мрачне, хладне и још много које каквих других неудобности, које брзо руше здравље његово. Свештеник у таквој сиромаштини мора подлећи и пропасти. Средства нема да се опоравља и подиже. Рецимо, да под првим ударцима не пропадне, али ако се понове једном, двапут и трипут, онда је крај свему, крај и његовом животу.

Наш свештеник не живи сам на овоме свијету. Он је човјек. Он иза себе оставља своју породицу; него коме и како је оставља? Никоме и никако. Па, зар, сви ти људи од најмањег до највећег, за које се свештеник труди цијелога вијека, још се не побринуше да његов живот буде удобнији и да свештеничке удовице и сирочад не пате се глађу и голотињом?

WWW.UNILIB.RS

Не и то просто за то, што једнима није могуће, а другима — хајде рецимо имаду пречих послова. И то је оно, што лежи на души сваког нашег свештеника и што га цијелог свога живота на срцу највише боли. То је и изазвало сарајевску високопр. конзисторију да се заузме у својој епархији да подигне фонд свештеничких удовица и сирочади. Племенита ствар. Сваки пријатељ нашега напретка само може пожељети да се то оствари. Онај, који је осигурао своје потомство одужио се највећој својој дужности. Тај фонд држаће и свештенство у највећем свом поносу, те отуда ће имати и велике моралне вриједности. Он неће допустити да свештеничке удовице буду принуђене прати хаљине војничке и жандарске. Сирочад њихова изучаваће се у школама, и неће господи носити ибрике и ћупице воде да заслуже онај комадић сува хљеба да се прехране. Истина је, да је тешко свештенству у данашњим траљавим његовим материјалним околностима такав фонд подигнути; али је ствар од пријекне потребе и велике важности, за то се не смије ни оклијевати.

На установљењу фонда свешт. удовица и сирочади ради само високопр. конзисторија сарајевска и то за своју Д-Босанску епархију, а у нашој домовини — у Босни и Херцеговини имаду још двије епархије: херцеговачко-захумска и тuzланска епархија. Ове двије посљедње епархије о фонду до сад шуте, не чује се да у том погледу још и шта предузимају, као да њихово свештенство у томе није ни потребно. Лијепо би било да је тако, али, на жалост није. Сви срп. прав. свештеници у Босни и Херцеговини сублизу су у једним материјалним приликама. А колико се чује и чита, срп. прав. свештеници амо у нас у Херцеговини као да теже живе и од онијех у Босни. За то не би смјеле оклијевати ни ове друге двије епархије. Треба да устану и свом снагом да прегну да се поболша материјално стање нашега свештенства, и да се осигура његово потомство, јер дотле оно неће моћи никад вријеђети онолико, колико треба да вриједи.

* * *

Него имамо ли ми само ту једну потребу подигнути фонд да се потпомогнемо у биједи и невољи материјалној и да осигурамо наше потомство? Имамо још доста и то великих потреба. У баштини Вишњаго има вазда рада за башто-

вана, и онда, кад је он највреднији и најпажљивији. По баштини познаје и се баштованџија и обратно. И у добро уређеној баштини баштована ћете у свако доба виђети на сваком мјесту гдје нешто тријеби, чисти. Он вазда стрепи, боји се да му се не запушти баштина, да не зарасте дивљим травама и биљкама, да не угину питоме; — тријеби и суварак да од њега не болује благородно дрво. У Господњој баштини свештенство је баштоваџија. Сам Господ поставио нас је у своју баштину и предао нам је да у њој радимо. За њу ћемо ми Господу и рачун предавати. Ми не знамо кад ће нас Господ наш за рачун упитати. Сваки час треба да смо спремни предати Му га. По заслуги господар награђује своје раденике, па и ми се надамо награди. Но какву ћемо ми награду добити? То рећи не можемо ни онда, кад би нам баштина била у свему потпуно урађена и уређена. Наша баштина, у којој радимо данас треба много рада и раденика. Ако се запитамо како нам стоје цркве с поља и из нутра, како и ми сами раденици стојимо у цркви и народу, наћи ћемо да је слабо и једно и друго; — а наћи ћемо у баштини доста и извора заразе, коју нам треба одлучно тријебити и затирати, да се у више не коти и не шири.

Пођите са кога хоћете краја Босне и Херцеговине па ћете наћи парохија да у њима нема ни једне цркве; наћи ћете цркава слабих, малих, мрачних и влажних, које су тешка времена, времена искушења укопале под земљу; наћи ћете их без звона и звоника; угледаћете у њима одежа старих и искажишаних, у којима попа служи и на Божић и на Ускрсе. У кратко мало ће се или нимало видјети правилности или какве естетике у опште кад се погледа по њој и у њој. Па шта значи то и за што је тако? — Рећи ће се народ је осиромашео па не може да чини прилоге, као што је некад давао. Него није све у томе. Ја бих рекао да је томе узрок највише народна равнодушност према црквама. Овај данашњи нараштај слабо се обраћа на цркве, па мање их и посеђава, него пријашњи. Данас, као да се ни свештеник не влада према народу, као што прије; он више није ни у оном положају као што бијаше. Прије се свештеник питао и у цркви и у збору, а данас их има пометнијих од њега. Свештеник не може ни коме заповијети, него њему сваг заповиједа, па

често пута и сам не зна кога ће послушати, и нађе се у чуду. А ево како да није:

Са сваке стране наше поносне Босне и кршне Херцеговине у новијем времену читамо дописе по нашем „Источнику“ о стању нашега свештенства, и не знаш који ће те од кога горе растужити; не знаш или је свештеник сиромашнији или пониженији. Он је између митрополије и општине. Митрополија, односно конзисторија сваки час пише окружнице и наредбе, у којима се захтјева строго да свештеник буде тачан и савјесан у своме послу, да настоји и ради о срећи и напретку народном, да зида цркве и школе итд. А општине? И оне су нека власт свештенику. Ну шта ја рекох, нека власт?! Оне су свештенику велика власт. Општине свештеника дижу и спуштају; оне му заповиједају и наређују; оне га смичу и намичу. Митрополија и општина, то су двије јаке и често пута супротне струје, које дјејствују на слаба свештеникова леђа. Доста пута једно хоће митрополија а друго општина. Свештеник свагда се мора наћи на граници њиховој, па више пута и сам не зна коме ће се привољети царству. А шта је онда, кад се у општини породе размирице — „партатаје?“ И ту ће, сиромаш, свештеник примити многе стријеле. Он ће морати одобрити правац једне или друге стране, или ће осудити обадвије. Како год учини неће добро проћи; јер од њега се тражи да свакога задовољи, а то је немогуће. И онда је он свашта: и незналица, и непоштен и издајник и сам би га Бог знао, шта не још. Деси ли се то у каквој варошици, гдје је мала парохија, па се парохијани између себе порезују да који новац више попи скупе да преживи, јер је парохија мала, па од епитрахиља се не може живљети, одмах ће се затегнути да се попи неда ништа, а чуће се и ријечи, да му се вели: „ако можеш без ништа живљети сједи, не можеш ли, а ти пртљај, лист ти је готов!“ Шта ће сада на ово кукавни свештеник, него рецимо, потужиће се Митрополији, а ова ће му одговорити: „настој како год задовољити, надамо се да ће се повратити“ . . . Дакле ни мање ни више, него признај поло пред својом паством да си ти крив, да је она имала за право, а ти не. Осјети ли то варошка свијетина онда је тек наопако. Са сваке стране полећеће на њ многе и усмене и писмене тужбе пред духовни суд; и одмах се тражи ништа мање,

него да се обрије (свргне). И митрополија, ако им не учини по вољи (јер н. пр. није имала за што свештеника осудити) примиће доста погрда. Свештеник тај падне у већу омразу код господe општинара. Многи неће му онда ни у цркву доћи, а тражи сваком приликом да му шкоди; а како живи од милости својих парохијана, т. ј. шта му ко да, онда је лако осветит му се. У оваквим приликама међу нашим општинама све што је свештеник мекши и попустљивији за њег' је горе и теже. Такав свештеник биће приморан од својих парохијана своју заслугу и судским путем тражити, па онда су узалудна сва напрезања за зближење. Између једне и друге стране престаје сва љубав. Свештеник тада у својој општини нема никаква угледа. Народ му се одбије од цркве. — Он ту више не вриједи. Проћи ће путем, па га многи неће ни поздравити.

Данас хоће сваки, особито у овом млађем нараштају да је један од другогa наметнији, па разумије се и од свештеника. Сваки хоће да зна боље од свештеника и проповиједати у цркви; па и црквени „устав“ хоће боље да знаде. — И то су све наши људи, који од своје куће из дућана ни макли нијесу, и који су све то знање добили, сједећи прекрштенијех нога и мјерећи аршином и терезијама. — Па кад је тако да се у дућану на ћепенку може изучити сва мудролија, онда на што ће толике школе по свијету? По овоме требало би их затворити, па свак за аршин и терезије у дућан на школу. Овако је данас у великоме по нашим варошима у Босни и Херцеговини, а у напријед биће и још горе док је наше свештенство принуђено овако ниско понижавати се и са својом паством завађати се око искупљања оне кукавне омражене зараде по народу. Знаш и једнога Архијереја нашег да га је ово навело те је у својој катедралној цркви забранио свјетовним људима говоре држати. Па шта мислите зар дотична општина да није дизала протесте против тога? Јесте, те још какве. Шта више чује се да је забранила и звона да му не звоне кад одлази и долази! (?) Него доста за сад о томе. Да видимо је ли тај Архијереј имао разлога забранити свјетовњацима држати говоре у цркви. Разумије се да јесте. Јер је свештеник онда нижи од онога „оратора“, који се као паприка зацрвенио па проповиједаници. У том случају свештеник

више није оно што треба да јесте у цркви. А у колико сам до сад имао прилике слушати тијех говора могу рећи, да они ни сами по себи не заслужују да се у цркви чују. Ти говори прво не имаду никакве побожности и нијесу ни вјерског садржаја. Они су обично такви, какве их може написати једна усијана глава; у њима нема ни краја ни почетка. То је само једна празна љуска без језгре; или просто рећи једна гомила бесмисленијех реченица. Али шта ћемо они овај данашњи нараштај боље задовољавају, него озбиљне и криво му је ако није он одлучујући у свему. Он рачуна овако: „ми цркве зидамо и подижемо, ми и свештеника држимо, па треба ми да се и питамо“. То је његова жеља и он тако хоће, а нисад неће да помисли на то, је ли он дозрјео довољно у питање црквено-просвјетно, слажели се то са интересима црквене светине и каквих то може имати посљедица.

Овако је данас код чаршинске свијетине и то највише код оне млађе, која је на дућану, и мало на основној школи изучила знање и која зна већ и латиницом писати. Овога по селима, зар још нема, али се надати да ће и тамо бити, јер ће се угледати једни на друге, а трговчићи повлаче за собом сиротињу. И тако сваки час виђају се распре између свештеника и општина. Она се запоједе због какве спитнице, па расте све више да дође до пуцања међу њима. Ни једна страна другој да попушта. Свака страна се позивље на своје неко право. Свештеник држи да је његов ауторитет претежнији од општинскога, а ова опет држи обратно. Свештеник, као вели, ја сам њен пастир, а општина држи се њему претпостављеном, јер га она уздржава и набавља, па за то се и не стиди рећи му у очи: „док узрадиш како ми хоћемо дотле и можеш, иначе ти је готов путни лист!“ Па за што то да буде тако? Хајде да не би коме било увреде рећи ћу да ни једна ни друга страна не познаје довољно своје дужности. Не знаду једни према другима граница свога управљања. Не зна се, шта има ко радити; не имаду прописа никаквих у томе. Лутају по мраку и једни и други па кад се сусретну онда се и сударе, јер се не познају. Наши архијереји са свештенством треба да устану, да се свештенство и општине из овога вртлога изведу. Јер свађа и мржња само ће нам зла донијети. Доста нам је и само Косово да нас у томе памети научи.

Него није све ни с' те стране да се пати. Има још нешто. У новије доба и како даље све више устају митрополија, свештенство и општине да се, гдје је год могуће поред цркве подигне и српско-прав. основна школа. Ово је и право и потребно; јер гајити једно, а занемарити друго не би значило ништа. Срп.-прав. основ. школа и црква јесу два тијела с једном душом. Оне једна другу снаже, оживотварају и јачају. Наравно општине плаћају учитеља, па оне га и набављају. Ако је општина јача добавља учитеља свршеног приправника учитељског из Сомбора или из Карловца; сиромашније и мање општине добављају за учитеља рељевског богослова, а најсиромашније задовоље се и са каквим повећим ђаком из основне школе. Надзор над овим школама и учитељима води општина; — обично избере по једнога или два од својих чланова за тај посао. До сад, бар у овим нашим крајевима, на жалост, нема у томе надзору ниједног свештеника. Него јесу ли ти људи — општинари наши — довољни за надзор и колико су од школа учили? Да Богме да нијесу, јер су то саме занатлије, трговци или механџије, који нијесу ни основну школу у реду свршили, па није никакво чудо што општине наше мијењају сваке године учитеље, или што у једној години промијени по више учитеља; а деси се да је и школа по више времена затворена; као што није чудо ни то, да се у школама свашта и свакако ради. Учители, који у наше школе долазе са стране изван Босне и Херцеговине већином су млади људи, тек из школе изашли. Буду на српско-правосл. основ. школама највише по годину, двије и три, па онда прелазе на комуналне школе. Фактима је освједочено, да их је сад већина прешла к нама само за то да се боље препоруче на владину школу за маснију плату. У том случају они се слабо брину на правилан ток наставе и њен напредак, јер им није до тога стало; а и оно што се ради примјећује се да је нетемељито. А међу грађанима рекао би ниједног овакових људи и Срба у свијету. Све су вам ти људи пуни некаквих великих идеја. — Зидају куле по ваздуху. — Проповиједају нашој младој господи по бурдељима и другим сличнијим мјестима и то оној господи, која се пита и у цркви и у школи нека нова начела, у којима је вјера нешто старо, нешто из моде, нешто, што није

сувремено. Па кад је тако амо онда не можемо друго што ни у школи очекивати. Знам да ће ми се овђе примјетити, да у њиховим „наставним плановима“ има из религије и сувише материјала; и ја то признајем, али у наставним плановима, а не у дјечијој глави. У њих су наставни планови такви да се не слажу са природом дјечијом, они су тако опширни и натрпани, да их је са дјецом апсолутно немогуће постигнути. — Дјеца се њима више загуљају, него развијају. Па и оно, што се учи, учи се на памет — папагајски. Сами они кроје планове, сами дјеци предају, сами и на испиту питају. Нико им се у то не мијеша. На испиту видјешете да се одговара као навјена машина, кад се отпусти. И то наше школске надзорнике врло задовољава. Они веле да се од тога нема куд боље. Ето тако вам раде та наша браћа, која долазе амо међу нас да нас просвјетле и изобразе. И то су све Срби, Срби вјере православне, који не знаду или неће да знаду да се Србин вјером спасао, и да без вјере Србин не вриједи. Овако се ради има већ неколико година и нико ово у нас не увиђа; нико неће ни да главе на ово окрене.

Поред срп.-прав. основних школа у нас има и комуналнијех школа доста, — много више него вјероисповједних, и сваки дан све их је више. Тамо су вам учитељи и Срби и Хрвати и Турци — православни, римокатолици и мухамеданци. О вјери тамо нема ни спомена; а велики број наше православне дјеце посјеђавају их. Од скора духовне власти почеле су наређивати свештеницима да на ову српску српчад мало припазе, да им предају по што год из „катихозиса“. Него је ово још без свакога реда и начина и тек по гдје-гдје се почело. Памтим, кад сам дошао на ову моју парохију да сам у комуналној школи затекао седамнаест срп.-прав. ученика и једну ученицу. Међу њима било их је да су школу похађали 1., 2., 3. и 4. год. Више но половину од њих нашао сам да се нијесу знали ни прекретити, па и они, који су знали научили су од родитеља дома; а ону малу дјевојчицу нашао сам код фратра више од пола године, да слуша предавање из римокатоличког вјероисповиједања. Ето тако је то било и није никакво чудо, што таквих случајева има под slabим или никаквим надзором од стране нас свештеника. Код оваке слабе наше пажње какве хришћане и Србе одатле очекујемо?

А гдје је још толики грдни број јавнијех стражара, који су вазда с масом народа, са сељаком? Зар они вјери не наносе никаква квара? Наносе, те баш доста. То су људи обично деморалисани, велики певачи и без сваке побожности. Честим мијешањем и додиром са сељаком много тога отровног сјемења у селима оставе. Па и наши војници после двогодишње активне службе лијеп дио непобожности и деморализације донесу оцу и матери.

Осим до сад побројених случајева има још много код нас ситнијех и крупнијех што нам вјеру роваше, а да се на њих нико не осврће. Па ко је свему томе крив? Нико други, него само ми православни Срби или боље да кажем неуређеност нашега свештенства и црквено-школ. општина. Због тога највише је међу нама свађе и мржње, — а отуда долази да се цркве виђају празне, и да је свештеник код своје пастве слабо угледан. Ми нећемо да завиримо у нашу торину па да из ње губу тријесимо, него тражимо ко ће коме да господари — свештеник општини, или ова њему. Сваки час између једних и других виђају се неке распре, а све на штету наше опште ствари народне. А наша младеж, та будућност наша, која излази из школа са слабијом или никаквијем религијознијем знањем, каква ће бити? И шта ли имамо од ње очекивати? То ће бити саме материјалисте и бринуће се којим било начином да се новчано обогате; за то ће се све жртвовати. На цркве ће се још мање обраћати а свештенство биће у горим неприликама и презреније. За ово ће нашем свештенству највећи гријех на душу пасти, јер до сад слабо и мало радимо, што би нам могло пружити јемства за наш будући живот, живот православни и српски. Ми свештеници позвани смо да у народу вјеру учвршћујемо и да тријесимо све оно што би њој удило. А радећи о вјери радимо и о народности, јер је ово двоје код нас чврсто везано једно за друго. Посао је овај наш огroman и тежак, и изискава много физичке и моралне снаге. Ово није за појединце него за *друштво*.

Није доста, што свештеник служи у олтару него треба и да проповиједа, треба своју паству да изучава свему корисном и лијепом и за њу спасоносном. Лијепо је то, али колико ми имамо свештеника у Босни и Херцеговини, који знаду народ поучавати? Мало. Па шта нам сад преостаје радити? Ништа друго, него треба да се *здружимо*

WWW.UNILIB.RS

у мања и већа удружења. Мања удружења нека су по протопрезвитератима, а већа свега српско-православног свештенства Босне и Херцеговине. Циљ удружењу нека буде: *узајамно поучавање и мирно отклањање свега, што би могло наносити штету нашој светој православној вјери и народности*. Централни главни одбор нека буде у Сарајеву, јер су ту најбоље прилике да би се могао уздржати и радити, а мањи пододбори по протопрезвитератима. За овај посао у сваком протопрезвитерату потребно би било имати бар проту и надзиратеља од мало повише школа, који би био способан отправљати посао УДУЖЕЊА.

У неким протопрезвитератима врједне проте односно надзиратељи почели су држати свештеничке сједнице. То је већ неки мали корак удруживања. И нема сумње да је то од велике користи; а каква би још била корист онда, кад би се то радило у свима протопрезвитератима и кад би полазило са једне изворне тачке — од централног одбора?

Као што у почетку напоменух високопр. Конзисторија Сарајевска труди се да подигне фонд свешт. удовица и сирочади, а г. Рајтко, критичар изразио је жељу да у томе буду сви срп. прав. свештеници из Босне и Херцеговине.

Није то жеља само г. критичара, него сигурно бих смио рећи да би мало било свештеника у све три епархије да не би тако осјећали. И онај који би се томе противио држим да би љуто гријешно. Ми већ и до сад имамо једну заједничку тековину међусобом, а то је наш духовни лист „Б.-Х. Источник“. Па како је то лијепо чути и видјети. Сваки од нас осјећа се е' неким већим поносом. Ми не треба, а не смијемо ни у чему да се цијенамо, јер нас је и овако мало. Ми треба да заједнички радимо, а у овоме нека нам буду примјер наши архијереји.

При крају нека ми буде дозвољено упитати ко подиже фонд свештеничких удовица и сирочади? Ми свештеници. А ко ће данас-сутра подигнути и удружење свештеничко? Опет ми исти свештеници. Па кад је својина наша и једно и друго онда подигнимо удружење свештеничко, а фонд нека буде тога удружења. О том нека се споразумију и договоре најприје наши Архијереји, а високопр. конзисторија преради штатут.

Овијем нека буде за сад за ово доста од мене, препоручујући се осталој по Христу браћи, да, ако увиђају какве врједности, не пропусте, него нека и они по коју још о овоме проговоре.

До виђења

поп Јован.

Свештеници и учитељи као наставници пољопривреде.

Пише В. Ђ.

Свијем нам је познато, да се велика већина нашег народа у Босни и Херцеговини занима пољском привредом, а познато нам је и то, да је под тијем околностима управо она и главни извор благостању како појединца тако и цијеле једне покрајине. С пољском привредом стоје у тијесној свези скоро све остале привредне гране једне земље, јер им она пружа материјал за даљу израду, па од степена развитка пољске привреде зависи и њихов развитак и напредак. Ушљед тога можемо рећи, да је пољопривреда у овијем земљама она грана занимања, на коју ваља обратити особиту пажњу а то тијем више, што се на жалост ушљед непољних околности, под којима од прије живјесмо, налази на најнижем степену развитка.

Кобно стање, у којем се наш народ све до прије неколико година налазио, не даде нам да се ни у једном правцу развијемо, па наравно да је и пољска привреда, тај главни дамар економног стања нашег народа, далеко заостала за развитком пољске привреде других сретнијих народа. Баш ова потоња околност налаже нам, да што прије прионемо уз бољи и напреднији рад, како би подигли и ми нашу пољопривредну производњу бар на тај степен, да се сачувамо од поплаве страних производа а по могућству да повећамо и извозну снагу наше домовине. Постигнемо ли то, тада ћемо у сваком погледу бити напреднији, јер ће се наше материјално стање поправити а по свему изгледу једино ће оно бити кадро, да избави нашег пољопривредника

(сељака) из незгодног и убитачног кметског положаја. Ову околност споменуемо једино тога ради што знамо да она највише убија вољу на бољи рад у нашег сељака, што му пружа прилику за многе неоправдане али и за неке оправдане изговаре. Не ћемо се упуштати у поближе разматрање тога предмета, јер би промашили своју цијелу а с друге стране не би се ништа ни користили, јер као што рекосмо из тог положаја моћи ће нас избавити једино боље материјално стање, до којег ћемо под владајућим околностима доћи само бољим и напреднијим обрађивањем земље и гајењем стоке.

Бољим радом дакле моћи ћемо коракнути напријед; бољи рад ће обезбједити и наш опстанак и пружити нам могућност, да се можемо више заузети и за све оно, што нас напретку води и приближује културнијем народима; бољи рад ће бити кадар да нашу материјалну снагу у толико повећа, да нам се школе и цркве множе и подижу, из којих ће се ширити просвјета и морал, и учвршћивати народ у нашој православној вјери и милој српској народности.

Рекосмо већ да смо заостали иза других културнијих народа скоро у свему ушљед неповољних околности, које су до прије кратког времена владале у овим покрајинама. То нас највише и извињава; но како да се извињавамо сада пошто наступиле боље прилике по нас, пошто уживамо личну и имаовинску сигурност, пошто нам нико не брани подизати цркве и школе, већ нас власти у том и потпомажу. Шта да наведемо за изговор нашем немару сад, када и саме наше власти почињу да се старају око унапређења пољске привреде подизањем економскијех станица, уважањем предавања пољске привреде на богословији, прецарандији и општим народним основним школама, издавањем сходнијех наредба, којима се олакшава унапређење сточарства и земљорадње итд. Једанајест је година прошло од како новим животом живимо, па каква напретка можемо при свем том приближити код нашег сељака у земљорадњи и сточарству? Никаква! Наш сељак се уживио у свој досадањи начин рада, успавао се у старом немару, дотим вријеме лети, пролази и носи собом нове терете, нове веће потребе, које ће нашег немарног сељака можда тек онда разбудити, кад ће му се тешко моћи помоћи. Па да ли треба да пустимо наш неуки народ да пропадне а на развалинама

његовијем да се подижу они, који са данашњим околностима боље рачунају, да ли мирно да гледамо како наш сељак од једног кмета постаје још јаднији слуга? Не, то не смије ни један трезвен родољуб чинити, већ на против сваки треба по могућству да поучи нашег неугог сељака бољем раду, да га посавјетује и да му предњачи добријем примјером. Сваки је позван да то чини, који је год имао прилике увјерити се о том, да је наш сељак далеко заостао за напреднијим начином привређивања, који је увидио да напреднији начин рада захтјева истина већи труд али пружа саразмјерно и много већу корист, који је имао прилике увјерити се, да је ништав изговор нашијех сељака да му је и дјед тако радио па је добро живјео, који год увиђа да се околности мијењају те да се на њих морамо и ми обзирати, а непошљетку највише онај, који се истиче као пријатељ, вођа и учитељ свог народа. Било их је, који су часно бранили своју вјеру и народност од силнијех нападаја суровијех господара, и тада је то била прва и главна задаћа свијех оних, који су се хтјели и правом могли назвати народним вођама и учитељима у овим покрајинама. Но та је борба извојевана, слобода вјере и народности је ујамчена, а на вођама је сада да у данашњем миру настоје да се у народу уз одржање вјере и народности сачува морал и поправи материјално стање његово, како би могао отклонити оне нападаје, који би га могли довести до просјачког штапа.

Ко су дакле биле те вође народа, које су га тјешиле у невољи, поучавале у вјери хришћанској, позивале га на јуначку одбрану вјере и народности, ко су ти људи, у којима је наш народ имао толико повјерења да за њима греди, да им савјете слуша и њих саме поштује? Свијем нам је познато, да су то наши свештеници. Они а уз њих и учитељи имали су и имају велики уплив у народу овим покрајина, њиховом савјету и примјерима радије се одазива наш сељачки пољопривредни свијет него ли иком другом. Па с тога нам и јесте намјера да у „Источнику“ позовемо наше свештенике и учитеље да приону око тог лијепог и племенитог задатка, око поучавања народа бољем умном (рационалном) начину привређивања. Ми ћемо у краткијем потезима упозорити и поучити наше свештенике и учитеље како ће, гдје и којом

приликом искорењивити мане и погрешке у раду нашег пољопривредника, јер ће, као што већ рекосмо, свештеници и учитељи у том раду најприје успјети код народа.

Да би тај племенити посао што бољим плодом уродио, да би поменути учитељи народа једни другима посао олакшали и потпуније га извели навешћемо посебице, како треба учитеља како свештеник при том да поступа, па да се жељена цијељ што прије и боље постигне.

Земљиште за рад учитељев у том правцу је школа, његов народ дјеца, коју треба да поучава пољској привреди, свештенику пак црква и његови парохијани, с тога пређимо на:

а) Пољопривредна настава у основној школи.

Узмемо ли у обзир колика се већина нашег народа бави пољопривредом, онда се морамо заиста чудити, да се на усавршење исте у нашој покрајинама поклања најмање пажње. Чудновато је, да се код свијех могућих заната захтјева бар неко претходно оспособљење за рад, а од пољопривредника као најважнијег еталежа једне агркултурне земље, то се не тражи. Сваки занат мора дијете неко вријеме претходно да проучи, а зар пољопривредник, који не само да пружа занатлијама суров материјал за израду и да их све забавља, већ мора да зна и да употреби у свом раду природне науке, трговачке одношаје итд. не треба претходне поуке? Занатлији је потребно да познаје само мало материја, које стручно израђује, дотим пољопривреднику много више. За учење пољске привреде подижу се у другијем земљама пољопривредне школе и станице, за тијем грађанске (продужне) школе, које би према занимању становништва имале задатак, да негују ону грану највише, којом се бави већина становништва дотичног краја, те се по том у некојима и пољопривреда опширније и темељније обрађује. Од свега тога имадемо ми у Босни и Херцеговини само пољопривреднијех станица. Но узмимо случај да би све то имали, ипак се не би већина нашег пољопривредног свијета могла ништа користити. Не би ушљед тога, што се такве школе обично подижу у већим градовима или у њиховој близини, гдје дакле има најмање пољопривредника и што би њихов број према броју становништва био мален, те би их мален проценат сељачке дјеце могао похађати, дотим би већина остало без те поуке. При том

морамо узети у обзир и ту околност, да би поменуте школе могли похађати дјечаци, који су свршили основну школу, који би били дакле у стању, да већ и у свом дому много привреде тимарећи, чувајући стоку и т. д. наравно на начин, који су наслједили од свог бабе. Тешко би се дакле наш сељак на то одлучио, а не би му ни могуће било, да из куће даде једног раденика, који би га стао још и материјалних жртава. Знадемо да се сила закона врло често мора да употребљава и у основној школи, јер наш сељак премда би жељлио, да му дијете научи читати, писати и рачунати, ипак нерадо одузима стоци чувара, а што би тек рекао на то, да му дијете још дуже похађа школу. Много ће још проћи времена, док наш сељак потпуно увиди благотворни уплив школе, а још више док увиди потребу, да му дијете треба и стручног знања да донесе у дом т. ј. знања, којим ће бити кадро да напредније ради у дому и у пољу.

Из до сад наведеног сједи, да је за сад могуће једино у основној школи пружити сељачкој дјечи претходне поуке за њихово будуће занимање. Основна школа то јест *школски врти* треба да је радионица, у којој ће млади пољопривредник прикупити темељног знања за бољи рад. Млада се шибљика превија а не стара; у младежи треба дакле укоренењивати напреднији начин привређивања, јер код одраслијех је то врло тешко извести. Увађајмо младо, пријемљиво дијете директно а не странпутицом у његов будући позив.

Има их, који ће нас запитати: Зар наша основна школа не одговара тијем захтјевима; зар дијете у основној школи не добије појма о свијем онијем елементима, који су мјеродавни за пољопривредника н. пр. о ваздуху, води, свјетлости, земљи, биљкама и т. д. и зар то није довољно за основну школу? Истина је да о свему том добије појма али то за сеоско дијете није још довољно. У сеоској основној школи треба све предмете тако удесити да дођу у тијесну везу са пољопривредом, да се дакле на њу примјењују, јер ће из њих излазити младеж, која ће се занимати пољском привредом а врло мало ће их под најповољнијим околностима бити сеоске занатлије. Па и ови ће свакако стојати у тијесном одношају са пољопривредом, те ће им под тијем околностима сигурно од велике користи бити знање пољопривредних радова.

У Кад учитељ с дјецом бар трећину недељних часова наставе проведе у прољеће, љето и јесен у школском врту, моћи ћемо се надати ваљаном пољопривредном подмладку. Тек онда ће моћи пољопривредна друштва, њихове читаонице и ниже земљорадничке школе потпуно успјети, тек онда ће се опазити у нашег сељака напреднији начин рада, кад се за исти буде припремала младеж у основној школи. Школеки врт има дакле велики значај по напредак пољске привреде, па с тога му је важност увидјела и наша највиша земаљска власт настојавајући, да се уз сваку општу народну основну школу уређују школски вртови, у којима ће се дјеца поучавати у пољопривреди. Што важи за опште народне основне школе важи и за наше српске вјероисповједне основне школе; и оне се хвала Богу годишње све више множе.(?) Знатан број дјеце полазе наше српске вјероисповједне школе, па зар да та Српчад не понесе собом, кад једном из ње изиђу, она основна знања, која ће бити у стању, да их учине ваљаним пољопривредницима. Сваки пријатељ народа морао би не само жељети већ и настојати да се учење пољопривреде што прије уведе и у наше српске основне школе, у којима врло малом изнимком на жалост није до сад ни говора било о настави пољске привреде.

Наша црквена духовна власт као врховни надзиратељ и покровитељ српских вјероисповједних школа, наше црквено-школске општине као директни управни одбор наших школа треба у првом реду и што прије да уведу као наставни предмет пољопривреду у српску основну школу, на њима је дакле да такођер покажу, да ли се озбиљно старају око напретка и материјалног унапређења нашег народа. Учители као извршујући органи, као људи, од којих зависи напредак школске младежи, који су имали прилике при свом образовању било на којој учитељској школи или на нашијем богословијама да у главнијем потезима сазнаду значај умног привређивања и да се упознају са најглавнијим правилима рационалног економисања, треба свом снагом народа свога и себе самијех ради да прихвате објеручке ове савјете, и да их што већом љубављу и што савјесније извршују.

У школском врту може се поучавати младеж не само у пољској привреди већ и у природопису, земљопису, геометрији и т. д. без књиге

и биљежнице. Школеки врт пружа учитељу многи материјал за вјежбање ученика у рачунању. Живом ријечју и очигледном наставом у школском врту дубљег ће корјена ухватити појмови код дјеце, него ли у школекој соби. Десет до дванајест часова недјељно биће довољно за механично вјежбање у читању, писању и рачунању, остало пак вријеме требало би употријебити за рад и поуку у школеком врту. Ми смо дакле мнијења да пољопривредна настава у основну школу не треба да се пусти на вољу родитељима, учитељима и учитељицама, већ да јој се одреди извјестан број часова, и да буде облигатна као читање и писање, иначе се не можемо успјеху надати, јер би се многи ученик извукао од те наставе под разнијем изговорима, које би неразумни родитељи можда још и потпомагали. Увађањем пољопривредне наставе у основну школу а нарочито сеоску не би дјецу ништа оптеретило, кад узмемо до сад наведено у обзир а особито ту околност, да би се неки предмети могли настављати бољим успјехом у самом школском врту. Сем тога могли би се врло лако часови одређени за гимнастику (тјеловјежбу), која се у сеоскијем основновним школама слабо или никако и не предузима, врло згодно одредити у ту цијељ. Зар кретање по чистом ваздуху, пригибање тијела при пливљењу, махање рукама при копању, заљевању итд. није вјежбање у раду и снажење мишића. Исто би се тако могли часови за реалну обуку при повољном времену предузети у школском врту. Дакле о каквом већем оптерећењу школским часовима и претоваривању ученика нема ни разговора. Пољопривреда је најходнија, да се уведе у опсег наставе основнијех школа, она има са многијем материјала и многијем промјенама посла, она импонује својим вјечитим законима, који не подпадају никаквој методи, никаквом умјетном облику, она је у стању да нам облагороди дух и срце, у њој се стићу све знанствене гране.

Од пријеке је потребе, да се и учители интересују за пољопривредне радове, они их морају познавати и извршивати разумјевањем. Код нашијех учитеља није то случај, шта више имаде их, који су се у једном селу тако рећи одомаћили па ипак немају љубави према пољопривреди. Ушљед тога би ваљало да се у учитељским образовалиштима и заводима, који нам дају учитеље за наше срп. основне школе (н.

пр. богословија у Рељеву), обрати особита пажња на изучавање пољске привреде али не само у себи већ и при практичним радњама, јер већина учитеља мора служити на селу, дакле тамо гдје је тако рећи овијани пољопривредник. Није ли у интересу самог учитеља, да не буде само учитељ младежи већ и свега становништва, међ којим живи? Живот учитеља на селу биће тијем пријатнији и значајнији, ако га потпуно схвате и удесе према околностима под којима живе. Они ће у том случају заузети доминирајући положај над својијем суграђанима, јер учитељ,

који разумије радове пољопривредника и осјећа љубав према њима, биће скорим њихов пријатељ и савјетник. Па и сам учитељ биће много задовољнији кад потпуно схвати свој положај, који у животу заузима. Та познато нам је да имаде много учитеља, који су својијем положајем само зато незадовољни, што нијесу кадри да се прилагоде својој околици. Напротив пак они, који су свој положај схватили као што треба, налазиће среће, задовољства у школском врту, биће у стању да тијесно споје школу, поље и родитељку кућу.

(Наставиће се.)

Задужбина Херцего Стефана код Горажда.

(Свршетак.)

Ш.

Херцегова задужбина данас врло је сиромашна. Не може бити, да моћни Херцег Стефан, по обичају онога времена, није своју цркву обдарио нужним иметком за уздржавање, н. пр. у земљама и т. д. али горашка црква нема данас ни чега, што би могла назвати својим иметком од старине. Некада је друкчије бити морало, пошто се у народу прича, да је све земљиште у пољу дринском, почевши од рјечице Сопотнице па до иза села Машића и Громила припадало горашкој цркви, — а то је око 1 сат дуљине и 5—10 минута ширине плодног, равног поља, да га љепшег жељети не можеш. Даље се прича, да је тај посјед султан освојитељ цркви и надаље у власништву оставио и дотичним ферманом утврдио; данас пак исто поље припада другијем власницима — агама.

Тако исто црква је сиромашна и у погледу другијех предмета црковних, а нарочито из старог доба њезиног. Ни да би само трага било којој древној икони, или сасуду, или другој којој ствари. Свега

је тога нестало; само је до данашњега дана остало неупропашћено 5 комада старинских књига, но и те су већином од плијесни гдно оштећене. Тога је свега некада у изобиљу бити морало, али на жалост, превртљива бурна времена и људска грабљивост, или немар и не свијест, упропастили су све благо, што га је херцегова црква имати морала. Као доказ томе, да је имућствено стање цркве некада много боље било, нека послужи сједеће народно причање. Тако се приповиједа, а то је давно било, (прије 200 и више година) навалише једноч прибојски бегови (Прибој, варошица на Лиму) на цркву, и љуто је опљачкаше. До тога времена, налазила се, према причању, у гробници пред олтаром некакова светиња (свете моћи, или друга која ствар — не зна се поуздано) а у дебелом зиду код пијевнице била утврђена јака гвоздена благајна, у којој се хранила готовина и драгоцености цркве. Ту светињу, сву благајничку готовину, и све друго, што бијаше љепше и значајније, све су то исти бегови однијели — за које их је гдно светотатство

кашње ститла божија казна. — Мучно је одредити у колико је та прича истинита, но толико се може вјеровати, да она није могла у уму народном понићи, нити се толико дуго с кољена на кољено преносити, да њеном постанку не лежи основ у неком ванредном случају, који је само општетно херцегову цркву. Јасно је пак то, да је црква некада имала своје лијепо имање, па да је то поробљено и разграбљено, — а да се и не спомиње оно, што је временом истрошено, изгубљено, или иначе пропало.

У првашњијем вијековима, од постанка свога, Херцегова црква била је најзнаменитији храм божији у Подрињу и цијелој јужној Босни, била је управо духовно средиште тога краја, матица, око које се прикупљаху побожне вриједне душе, да дворбом и угодбом Богу, и радом у интересу христијанске просвјете — ма и у малој мјери пружи који зрачак утјехе и окрјене роду своме, кога бијаше притиснула густа, тешка, дуготрајна тама. Такав значај могла је горашка црква да постигне већ усљед начина постанка свога, којег је повећала још и та кобна околност, да је она дуго и дуго била скоро једини храм божији у Подрињу, пошто су остале цркве, или прије или кашње разорене. Народ је из далеких крајева и у огромном броју придолазио горашкој цркви, она је у свакоме погледу напредовала, пак је благодарећи таквом своме положају, и могла да постане духовном матером цијелога Подриња, расадником средњевјековне црквене просвјете. Отуда је и могло доћи, да се у првој половини XVI. вијека код цркве св. Георгија у Горажду подигне штампарија, — за који потхват безусловно је нужно (особито онда) да су сабрани многи услови, а нарочито пак јече нагомилање умне и материјалне снаге. Жалосна је истина, да

је у народу потпуно нестало сваког спомена о постању те штампарије, управо као да је никада ни било није, — а још је мучнија околност, да је код исте цркве не стало сваког, па и најмањег трага њенога бића. Ни један једини производ њен, и нити један саставни дијел њезин не налази се у горашкој цркви, и да није срећом друга рука, на другом мјесту сачувала један примјера Цвјетног Триода, што га год. 1531. наштампаше јеромонах Теодор и ђакон Радоје, — не би се ни знало, да је храм св. Георгија у XVI. вијеку служио као доказ, како је Србин у то тешко доба тако убрзо доказао своју способност и тежњу да се користи течевинама људског ума, и да ради на њиховом проширењу и утврђењу.

Херцегова црква данас је мирска, свјетовна црква, и служи као парохилална црква, парохии горашкој. Но у првашњим вијековима она је била манастир, што се може и доказати разнијем појавама калуђерског чина у служби њеној. Већ је споменут јеромонах Теодор и ђакон Радоје, а у даљим редовима биће приведени јоште некоји докази у томе погледу, а на овоме мјесту нека буде означено ово: Уностраноме црквеном дворишту цијела сјеверна страна знатно је узвишена. Копајући гробове својим покојницима, налазили су Гораждани под земљом на големо урађено камење, од којег још један цијео низ и данас провирује из земље. Према овоме даје се мислити, да ће то бити трагови остатака некадањег манастирског дома. Додајмо к томе још, да се украј пута, пошавши од цркве у Горажде, у даљини од 10—15 минута хода налази старинско мало гробље, које народ назива „калуђерско гробље“ — онда не може бити сумње о том, да је Херцегова задужбина била неко вријеме манастир.

Споменуто је већ како иста црква у првашње вријеме бијаше главно зборно мјесто побожног народа цијеле југоисточне Босне, односно Херцеговине. Тада се око храма св. Георгија сакупљало хиљадама народа из разних крајева, а нарочито из предјела данашњег чајничког, вишеградског, рогатичког и фочанског котара, о чему се на цркви све до радње у год. 1869. налазио, занимив риједак споменик. Очеvidци казују, да се све до споменуте године, испод све стрехе, око цијеле цркве налазила поширока пруга троугластих поља, насликаних на зиду, са горе окренутим врховима. Та поља биља су наизмјенце обојена црвеном и зеленом бојом, те су у њима уписивана (урезивана) имена многијех приходника — да се јамачно предаду вјечном спомену, и за углед потоњем нараштају. Као што многи други предмети, тако је и овај стари значајни споменик херцегове цркве, упропашћен год. 1869. прије, него што су га садање, за испитивање повољне околности, могле да затеку, па да и туј нађе можда које драгоцјено зрнце и прилог расвјетљењу домаће повјести наше.

Рад сам још, да сљедујуће редове овога описа посветим спомену неколицине предмета, који спадају међу особите знаменитости цркве, а напријед нијесу описани.

1. Црква имаде само врло незнатан број (5 ком.) старинских, што писаних, што штампаних ербуља. Опширност овога описа, као и у великој мјери разноврсан материјал, што сам га прибрав за опис истијех књига, приморавају ме, да не чиним од тога за сада употребе у овој прилици. С тога сам рад, да ако буде живота и здравља, у нарочитој расправи, у своје вријеме, дотичнијем описом отнем забраву, и јавности на сучавање предадем

све оно, што је у тијем књигама од опћег и важнијег значаја.

2. У погледу старинских слика црква је врло сиромашна. Имаде тек неколико старијех икона, већином грчке израде, но без икаквог нарочитог, великог значаја. Нарочитог спомена вриједна је ипак једна красно израђена слика, која представља цијели видик дивног манастира Дечана. Слика је рађена бојама на хартији, изведена је вјештачки а представља цјелокупан храм, са свијема другим зградама и у неколико дотичном околицом. У горњем десном углу израђена је слика св. краља Дечанског, у лијевом пак слика Сопшества св. Духа, као храма цркве, дочим доњи лијеви угао заузима слика неког ерп патријарха са натписом имена, од кога остаде цијело само „ ид Патриархъ Брскіи.„ У средини насликан је храм дечански, а око пространог дворишта низане су у виду круга силне друге зграде, те цијела слика изгледа, као да приказује какав град. Слика је стара и много поцрњела а по негђе и општећена, а није на њој назначен њен творац, ни година и мјесто, кад је и ђе је рађена. Не знам да ли је та слика ријеткост, или се чешће налази по домовима и црквама. — али свакако морам рећи: ако иста слика приказује првобитан вијеран облик и изглед високијех Дечана, онда је та задужбина св. краља Стефана била дивота, да јој је тешко премца наћи.

3. Знаменита је још и старинска часна трапеза у храму св. Георгија, која је израђена од чврстог зрнатог гранита, чији изглед одаје дубоку старину. Као постеле служи велика четвороуголна плоча, окрајчена рубом у засјек на двије степеннице. Над њом је споштен шестострани ступ, а врх овога голема тешка плоча, окрајчена одозго на ниже унутра лијепим

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

чешће засјеченим странама. На истој трапези нема никаква натписа, а садањи антиминос од новијег је времена, те се према томе не зна, кад је она постављена и освешћена. Првашњег древног антиминоса нема, а занимљиво је знати како је овај садашњи у цркву доспео. На истоме антиминосу између осталог штампано је доље црквено-словенским словима и језиком, да је исти антиминос: . . . „Рѣкодѣиственъ же и благословенъ Превосщенникъ гдиномъ оцемъ курь Янтоніемъ, матію Божию православному Архіепископомъ и Митрополитомъ Сочавскимъ,“ а у нижој, истим словима, но румуњским језиком штампаној припомени, стоји још израз: . . . „Митрополитъ Сочавскій и вселъ Молдавіи. ѿ сотвореніа мира ЗѢ, ѿ Ржтва же Хва АѢ. — На другој страни тога антиминоса, написала је вјешта рука лијепијем црквеним словима, као да су штампана, сљедеће ријечи:

Си антиминосъ приложи ХртѢ рабъ еромонахъ Григоріе Доволаць ва церковь горашкѢ ва храмъ стаго велико мѣченика Георгиа, на немже савршуеть ста божствена литѢргиа ѿ сего лета на 1785 года.

На истоме антиминосу нема потписа митрополитова, нити је пак наведено, кому се храму тај антиминос за службу даје, — чудна околност, према којој изгледа, да су у првашњијем, по православној цркви тежкијем временима, поједини епископи нужде ради издавали појединим лицима разне освешћене антиминосе, без ознаке храма, да се по потреби послуже њима у онијем епархијама у којима се до њих доћи не могаше — дочим је даљу ознаку одредио сам дароватељ. Грдна је штета, што је нестало старог антиминоса од прије год. 1875. и њиме је изгубљен један важан прилог историје цркве херцегове, а куд га је нестало и кад то нико незна, — можда је истрошен, а можда и у коме кобном часу уни-

штен. Мучно је одредити, што је навело побожног монаха манастира Довоље (развалине су му у Колашину, код ријеке Таре, у турској граници) да изврши поменути дар горашкој цркви — но свакако, његов узвишени чин, пропраћен свјесним схваћањем значаја херцегове цркве, даје му права, да буде назван великијем приложником исте цркве, која је можда више година прије тога, била лишена потпуног богослужења.

3. Међу особите знаменитости херцегове цркве, може да се уброји старински натпис, који се налази урезан у камену, који, како је већ прије споменуто, данас служи као допрозорник на прозору код цјевнице. Ђе је тај камен прије био и одакле је узет, то се не зна, — но судећи по облику, садржају и ситним словима, могло би се нагађати, да је то био вид какове спомен-плоче, која је била или ђе у зиду, или у калуђерској трапезарији, ђе су поједина лица хтјела, да у студеном камену овјековјече спомен имену своме, завјету свога срца и религиозном чувству. И тај запис, као и други већ споменути и још они, што су ишчезли, потпуно служе у потврду околности, да је херцегова црква у старом и кашњем добу, била јака привлачна снага, јаким умовима и побожнијем душама онога краја. Натпис је урезан у тврдом четвороугластом камену у облику дирека, а камен је прије урезивања слова био углађен, као површина најглађег леда. Слова су поситнија, те их је повише стајало скупа у мање црта, скоро још већма, него ли је то учињено у херцеговом натпису. Исти, веома занимљиви натпис, састављен од лијепих старо-српских слова, а рађен вјештом руком, гласи овако:

† Я се. писа Басиліе. Ивановикъ. кратіе. тако гледъ гдѣ. иже. вставитъ. ѿца и матер.

МЕНЕ РАДИ АЗЪ БУДОУ ЕМОУ МАТИ : И ШТАЦЪ : : И
САИ ЕСТЬ МОИ. ОУЧЕНИК. СЕ СЛИШАВЪ ШТАВИВЪ.
ШЦА. И МАТЕРЬ И ВИХ БОГОУ : ЕДИНОМОУ. РАВЪ.
ПРОСТИМЕ БРАТЕ.

Година радње на жалост није означена, но судећи по облику слова, натпис мора да је врло стар. Интерпункцију истога натписа навео сам управо онако, како је у оригиналу, а вриједи овђе још напоменути, да је та побожна душа за слова Ц. и У., употребљавала знакове како-вијех се у осталим споменицима не налази. За слово Ц. узет је знак „Ч“ сличан слову ч. а за ово имаде знак „Ч“; — за слово пак У. употребљен је знак „У“, — пак ће, држим, овијем знацима бити доказана дубока старина тога натписа. Па усљед чега је дакле постао овај натпис? Диван је повод томе! — Василије, одричући се овога свијета и његових красота, а ступајући у херцеговој цркви у калуђерски чин, урезује себи вјечни спомен, иштући опроштај овога свијета. Бог да га прости! Чудесан ли је говор тога леденог камена! Какова дивна појава самоодрицања, спојена јамачно са зорним упирањем очију на красоте овога свијета, које искушеник, горећи праведничким жаром, потчињава се на службу Богу, — једному Господу своме! Какав диван производ древног православија, — какова чистота, какова љепота! Како ли силно дирају оне ријечи растанка: „прости ме братъ!“ — На истоме камену позна се да је писац свој посао радио у два маха: први пут је почео урезивати горе више и свршавши три реда, напустио посао, који му некако не могаше поћи за руком; — кашње је започео за длан ниже и посао сретно довршио, јер: он „вољедо царству небесноме, . . . него ли царству земаљскоме.“ Исти камен утврђен је на своје садашње мјесто год. 1869. те је управо срећа, да је она рука,

која је неколико свједока далеке прошлости цркве уништила, па и овај камен потесавала, — ипак сам натпис у главном у миру оставила.

Ако се к овоме свему досадашњем, припомене и опет херцегов натпис, гробна плоча кнеза Радослава, а за тијем још сада се налазећи остатак старинских двери, које су такође скинуте год. 1869. онда су у овоме одјелку, — изузимајући црквене књиге, — споменуте, описане и забораву отргнуте све ствари, које су данашњијех дана затечене, као свједоци бића херцегове старине и њене прошлости. Овај одјељак завршићу још једном народном причом коју сам пометњом испустио из I. одјељка. Приповиједа се: да је у давно доба, херцегова црква стајала на противној (десној) страни Дрине у „Ширинићевини“, па да је једном нека Туркиња бијелила платно, и прострла га по цркви, а та, тиме оскврњаваљена светиња да је побјегла преко Дрине, на своје данашње мјесто. — Невјероватно је казивање ове приче, но ипак имаде некога свог основа у томе, што се према њој може држати, да је заиста на противној страни Дрине у „Ширнићевини“ била друга црква, па је Турци разорили, а народ кашње с мукком морао прелазити к херцеговој цркви. Можда ћу с временом покушати да испитам поље „Ширнићевину“ — па шат се нађе какова трага основаности оне приче.

IV.

У овоме одјелку рад сам, да по лијепом нашем српском обичају одам достојну пошту и спомен свима онијем, који својим прилозима, и инијем добром, што га учинише херцеговој цркви, стекосе лично име ктитора и приложници тога светога храма. Имена њихова у колико их у цркви нађени споменици сачуваше,

као и онијех, који су садашњијех времена у тај ред ступили, износим овђе на углед садањем нараштају и даљем потомству, да се уз осјећај благодарности покојницима рече: „Слава им, и Бог да их прости!“, а живећима још: „да им Бог подари још многа љета најблагодолучнијег живота“, — а свјема своју највећу милост и награду за њихова добра дјела, којима послужиле и угодише Богу, Створитељу своме.

Од старијих времена познати су ови случајеви:

1. Славни херцег Стефан, „војвода од св. Саве, господар Захумски и Приморски, кнез Дрински“, год. 1446—1447. оснива и подиже своју задужбину цркву св. Георгија.

2. Год. 1676. неки „Иліа рак кожи“, обнови и приложи храму св. Георгија своме: „ѡцѣ мишленѣ за дѣшѣ“, посни Триод, из мѣтачке штампарије Стефана од града Скадра.

3. Год. 1779. неки поп Никола Врањеш, родом Јечменица, прилаже цркви октоих са 5 гласа, издан Бож. Вуковићем у Мљетцима.

4. Год. 1785. јермонах Григорије Довољац, прилаже цркви већ прије споменути антиминос.

5. Год. 1797. откупљује: „рав кожи Иліа Милетиновићѣ ѣ црквѣ горниѣ при рице Гопотнице“ минеј за мјесећ април.

Ово су имена добротвора првашњијех времена, од којијех само тако мален број оте заборавау за вјечни спомен, а колико их је истек још другијех, у толикијем вијековима постојања те задужбине бити морало, чија имена, премда записана на небесима, ишчезоше за вјечна времена дугу благодарнога потомства. Слава и њиховом спомену!

Од новијег времена ваља забиљежити ове добротворе, који нас својим прилозима задужише за вјечну благодарност:

1. Год. 1869. Јован Андрић из Сарајева приложи јака гвоздена врата, која су стављена на улазу у цркву.

2. Год. 1888. о Цвијетима даровала је цркви Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину, велику красну збирку скупоцјених одежда, сасуда и књига, као што је и иначе у неколико прилика пружила цркви знамениту новчану потпору.

3. Год. 1889. приложи чајнички трговац Хаџи Перо Давидовић храму св. Георгија, једне красно израђене двери.

Ако је вјеровати народном причању, које, како је напријед расправљено, усљед многијех у прилог томе говорећих околности, имаде основа и права вјероватности, — то су онда и дотични чланови знамените беговске породице Сијерчића, заслужили, да им се овђе такође учини благодарни спомен, тијем више, што је њихово дјело, као чланова вјере, од чијих је посљедоватеља црква православна толике биједе трпила, — тијем већег нашег дивљења, и божије награде достојно.

* * *

Винимо се за часак умнијем очима нашим, у оно далеко доба, кад је грађена херцегова задужбина. Какова ли нам се у томе значајна слика указује!

Мучна ли су то времена била! Времена и славна и кобна, времена судбоносног преокретаја у цијелој југо-источној Јевропи, доба великијех страдања и мука православне цркве наше. Османлијска сила својом ужасном младачком снагом руши и обара по Балканском полуострву све једну државу за другом, и валови те поплаве већ дуље времена запљускују дубоко у унутрашњост тадање, већ тропне

WWW.UNILIB.RS

краљевине босанске, која големијем жртвама откупљује мир, и потрешену самосталност своју. Слабост у унутрашњем животу њену, и политичке и вјерске противности, подјарене силнијем страним утицајем, обарају дјело краља Твртка I., сједињење српских земаља у једну, босанску краљевину, те дају повода и хране сенаратистичкијем тежњама старог Захумља, Травуније и Подриња, да се одлуче од праве Босне и њених краљева.

Таково стање ствари износи на површину народног живота силнога војводу Садаља, и његова синовца славнога Херцега Стефана, који теже за тијем, да кољену Вука Храње, створе и осигурају нарочиту, на народном темељу основану владавину. Већ за посљедњих година бурне владавине краља Твртка II., Херцег Стефан, насљедник силе, славе и богатства Садаљевог, управља самостално својијем земљама у толикој мјери, да је и страни свијет сматрао његову владавину одвојеном од босанског краљевства. Државне тежње своје крунише Херцег Стефан по смрти краља Твртка II. тиме, што новог краља, Тому, — којег год. 1444. угарски утицај и моћ подиже на пријесто Босне, — не признаје својим господаром, већ узима наслов: „Херцег од св. Саве“, и тиме постаје отац и установитељ толико значајне, славе и јуначне Херцеговине, али тиме долази у голему опрјеку како према своме краљу, тако и према османлијској сили, која силно тежи за освојењем цијелога хришћанскога свијета, па и земаља босанске краљевине, те већ од прије влада древном имовином кнеза Павла Радиновића (Гласинац и т. д.), а Исак паша савија гнијездо у Врхбосни (сад Сарајево) одакле даје владарима Босне и потоње Херцеговине, осјетити премоћ и силу своје царевине. Херцегова државина

изложена на цијелој својој источној међи (Полимље и Подриње пред Гласинцем) опасности турске провале, а са сјевера његов увријеђени краљ подиже се на њега, да га поврати у првашњи одношај прама босанској краљевини, — чему се Херцег Стефан са толиким успјехом опире, да је краљ Тома чисто принуђен, да призива у помоћ мљетачку и сваку другу могућу силу, противу тога првашњег подајника босанске државе.

С друге пак стране и вјерски одношаји у босанској држави стајаху у врло мучном, тешком положају, а особито православије имађаше да претури преко своје главе многе биједи и невоље, што ширећег се и у срце његово продирућег јеретичтва (богомилства), што пак још у тежој мјери од силног настојања римскијех папа, да сав народ босанске државе преведу у крило западне цркве, у првome пак реду владајуће особе, — па дакле и Херцега Стефана, чијем се обраћању придавао највећи значај. Узалуд г. 1435. (почетак Херцегове владавине) папски инквизитор Јаков де Мархи, а год. 1439. посланик папе, хварски бискуп Тома, обасипљу Херцега Стефана љубављу и указивањем на блаженства у крилу западне цркве, која да је тадај једина кадра, да даде уточишта и среће страдајућем православију, — Херцег Стефан остаје непоколебим, као тврда стијена, у својој светој прађедовској вјери. Па чак и онда, кад је римска црква славила највеће славље, проузроковано првим значајним успјехом свога вишевјековног настојања у Босни, обраћењем краља Томе у римокатоличку вјеру, који постаде највећим поборником и промицатељем римске вјере у Босни, — у времену дакле, кад је римски папа имао највећег изгледа на обраћање Херцега Стефана, у времену, кад се год. 1446.

краљ Тома приближује Херцегу Стефану и постаје чак зетом његовијем, — ено се опет хварски бискуп Тома, г. 1447. враћа необављена посла из Херцегове земље, са коначним освједочењем, да му је тамо свако настојање у његовој мисији узалудно. Узаман папа Евгеније 1. фебруара год. 1448. поново шаље бискупа Тому у Херцеговину, и грми пријетњом проклетства, црквеним и државним прогоном, и

одузимањем посједа, — све то не помаже, — Херцег Стефан тврд је како у својој државној снази, тако исто и у праћедовској вјери својој, и на сва та силна настојања, нешто прије тога, даје јасан одговор тиме, што год. 1446./7. подиже православни храм св Георгија, а своју земљу Херцеговину подиже на висину уточишта и заштите страдајућем и гоњеном роду своме и цркви православној.

3.

Извод свештеничких сједница у појединим протопрезвитератима Дабро-босанске архидијецезе.

(Свршетак.)

ХП.

У протопрезвитерату Бањалучком у свештеничкој првој редовној сједници држаној 28. новембра 1889., претрпено и рјешено је:

1. Изабран је за пресједника протопрезвитер В. Ковачевић, за подпресједника Милан Маријановић парох ребровачки, а за перовођу Јован Новаковић, парох бистрички;

2. Узима на знање конзисторијалну окружницу од 23. окт. 1889. број 1835. и на основу исте свештенство је одлучило да своје сједнице држи четири пута преко године. Поред тога свештенство је изјавило жаљење што је због неколицине изашла опомена свему свештенству. Станко Вранешевић и Димитрије Ескић пароси, којијех је затвор дао у неколико повода да је горња окружница изашла, очитовали су да ће непосредно поднијети Конзисторцији оправдање, да су недужно страдали;

3. По саслушању прочитане окружнице конзисторијалне од 23. новембра 1889. год. број 1995, свештенство закључи, да ће претплату на лист „Источник“ свршетком Јануара 1890. год. исплатити.

У смислу побољшања свештеничког стања, сједници износи предсједник да је парох и надзиратељ маглајског протопрезвитерата јавио: да је саставио молбу на коју би се имали подписати протопрезвитери и надзиратељи епархије сарајевске, те преко конзисторије поднијети ви-

сокој земаљској влади, тражећи да се свештеничко стање поболша што прије. — Свештенство овај корак одушевљено прихваћа и одобрава, па одлучује да високопречасној конзисторији нарочитом представком ову ствар што боље препоручи, како би се врло траљаво и тешко свештеничко стање поправило.

5. Пошто је парох градински Јован Јелић пријавио да је његов титорин Станко Гајић из Славичке махале продао своју жену Марију у протопрезвитерат приједорски, село Кривају, неком тежаку за 20 фор., кога име он не познаје. Одговорено је истом да преко свог протопрезвитера поднесе пријаву на високопречасну конзисторију у Сарајево;

6. Свештенство закључи да ће до конца јануара 1890. год. поднијети исказ рођених, вјенчаних, умрлих, број кућа, цркава, манастира, број школа и ученика(ца);

7. Пошто неки свештеници у протопрезвитерату бањалучком нису до сада имали црквеног и парохијалног печата, то закључи се да исти печате наруче; а ту наручбину да изврши дотични протопрезвитер;

8. О поднашању мјесечни исказа котарској области, свештенство обећава да ће ту дужност редовно вршити. Но изјављује да се замоли високопречасна конзисторија нека изради, да области у будуће за српско-православно свештенство шаље формуларе „ћирилицом“ а не латиницом и

њемачки, јер мало их је који овакове разумјети могу; такође свештенство предлаже и моли, да конзисторија изради од владе, да се за поднашање извијешћа — исказа свештеницима и нека награда прикаже.

9. Пресједник опомиње оне свештенике, који уредно неводе матрикулне протоколе и да се у вођењу протокола у будуће поправе. У противном случају сваки немаран свештеник биће пријављен конзисторији;

10. Због тога што се неки од парохијана не исповиједају и непричешћују, закључило је свештенство да сваки у својој парохији, сваком пригодом, било на збору код цркве или у дому при свршивању свештеничких обреда, поучава своје парохијане; и да им тајну св. причешћа сваком згодном приликом протумачи;

11. Да сваки свештеник набави кутију, у којој ће носити свето миро, частице, уље, вино, путирић итд.; и да то све чисто и уредно држе;

12. И напосљетку свештенство у овој сједници закључи: да се преко протопрезвитерског уреда замоли котарска област, да иста преко сеоских кнезова, под претњом глобе, забрани оним тежацима, који би у недељне и друге празничне дане, било спахијама, себи или другима радили и беглучили.

У другој редовној сједници овог протопрезвитераша, држаној 27. фебруара 1890, по гласу записника, у главном претресано је и ријешено:

1. За набавку протокола свештеничких сједница сходно конзисторијалној окружници од 7 и 21 децембра 1889 год. број 2041 и 2166., свештеници положише своту од 5 фор. 50 новч.;

2. Исказ рођених, вјенчаних, умрлих, број кућа, душа итд., које су свештеници поднијели, би закључено да се то сведе у један општи пре-

глед протопрезвитерата бањалучког; а то да изврши перовођа и протопрезвитерски уред поднесе конзисторији;

3. Свештенство моли високопречасну конзисторију, да се све окружнице од постанка конзисторије до свршетка 1889. г. штампају засебно у облику једне књиге, и то из разлога што се циркуларни протоколи до данас нијесу тачно водили, а има много свештеника који свију окружница немају; такође има их нови, који су дошли на удове парохије, гдје циркулар никако вођен није, те и због тога било би нужно да се горе поменуће окружнице одштапају. Даље свештенство изјављује, да је приправно да штампарске и ине друге трошкове високопречасној конзисторији исплати;

4. Пријава пароха градинског Јована Јелића, која је стигла протопрезвитерском уреду, закључено је да се конзисторији на ријешење пошаље;

5. Закључено је да свештеници енергично поучавају своје парохијане, да редовно сваке недеље и празника у цркву долазе, и да уз свети часни пост на исповијед и причест, почевши од прве недеље поста па до велике долазе, како би дотични свештеник до тог времена

могао све парохијане исповједити и причестити; а не да долазе св. причешћу и исповједи на Благовјести и Цвијети, као што је то до данас обичај био, којом се приликом дешавало да се многи без примања тајне св. причешћа кући повратио.

6. Рјешено је да се замоли високопречасна конзисторија, да кроз политичке области, примора оне парохијане, који своју цркву и гробља неће да ограђују, да их власт на то силом примора, почем је свештенство сваком даном и згодном приликом говорило и поучавало подручне

Зворничко-Тузлански Митрополит Дионисије Илијевић.

парохијане, да цркве и гробља ограде, али то они до данас не учинише. Па даље вели свештенство: да је велики гријех и срамота да марва око цркава и по гробљу гази и погани; а дешавало се је прилика да су свиње и мртваца из гроба изровили и појели;

7. Да сваки свештеник у идућој редовној сједници изјави колико му је примјерака крштених, вјенчаних и умрлих нужно, и да за сваки примјерак донесе по 2 новч.;

8. Свештеник Цвијо Поповић ставља у записник, како је једном приликом прелазећи на коњу преко ријеке Турјанице, и како је била велика вода, пале му бисаге у воду, у којима се је налазио протокол „вјенчајемих“, који је он касније нашао, али је протокол тако покварен да се не може никако употребити, те моли да се за ово јави конзисторији и да му се други протокол нареди;

9. Свештеници Цвијо Поповић, Теофан Варница, Гавро Стојнић и Лука Милошевић, до сада нису имали парохијалних печата, те се обвезаше да ће исте набавити;

10. Претплату на лист „Источник“, коју свештеници положише, узима се на знање и дотични прото изјави да ће ју послати конзисторији;

У трећој редовној сједници овог протопрезвитерата, држаној 29. маја 1890, по гласу записника, у главном претресано је и ријешено;

1. Да се у будуће вазда на свакој сједници записник од прошле сједнице прочита и одостовјери, почем има свештеника из даљине, који се исти дан не би могли кући повратити, а и перовођа био би оптерећен кад би у редовној сједници записник на чисто водио. Преписане запаснике, из старог у нови, без примједбе сви присутни потписаше и одостовјерише;

2. Сходно конзисторијалној окружници од 22. фебруара 1890. број 315, у погледу уплаћивања у фонд за свештеничке удовице и сирочад, сво свештенство драговољно пристаде, с тим да сваки свештеник за 10 година уплаћује по 15 ф. у три obroка преко године и послѣ до животно годишње по 5 фор. Вријеме уплаћивања — по мњењу свештенства — да конзисторија одреди тако, како би сви протопрезвитерски уреди у једно исто вријеме новац одашиљали. Нуз то још, ако би било могуће, да се по један члан из сваког протопрезвитерата, или бар из окру-

жја у главни одбор именује, који би имао једанпут у години на главну одборску сједницу доћи, и по поповратку о раду одборском у свом протопрезвитерату, или окружју, свештенство извјестити;

3. Сви свештеници положише претплату за лист „Источник“, за изводе и позивнице;

4. Да конзисторија преко политичке власти подјејствује, и поради да се парохијани одуче светковања увјета и других мањих празника, јер ови дани падају у оно вријеме кад тежак највише посла има. На против пак парохијани не светкују оне дане у које црква забрањује радити. Истина, свештенство је сваком згодном приликом поучавало парохијане, да црквом забрањене празнике светкују, а да у оне дане које црква непразнује, своје домаће и пољске послове слободно радити могу; али до данас у том успјети није могло, за то би нужно било да томе грјешном и штетном обичају котарске области на пут стану;

5. Да сваки свештеник, који у парохији цркву има, сваке недјеље и празника исту отвара и службу чини. А они свештеници, који у парохији цркве немају, да долазе најближој цркви и да дотичном свештенику при богослужењу помогну, а по некад да и сами служе;

6. Да се писмено замоли котарска област да кроз кнезове нареди, да се ни један титорин парохијанин не смије изселити из парохије, док се дотичном свештенику не пријави;

7. Да сваки свештеник са општинарима — са црквеним туторима држи цркву, одјејанија, утвари, књиге и друго све што је у цркви, чисто и у потпуном реду;

8. Да они свештеници, који су се више пута опијали, и за то од народа протопрезвитерском уреду пријављени били, у будуће то не чине, јер ће у противном случају поименице вишој духовној власти пријављени бити;

9. Да се сваки свештеник чисто носи и пристојно влада;

10. Да се сви они, који безбрачно живе у идућу редовну сједницу позову, те да се који би по закону могли у брак ступити вјенчају, а другима да се строго запријети да несмију и немогу у конкубинату живити;

11. Пошто је парох Јаворски Павле Млађановић у сједници пријавио: како је фра Иви Кебо римо-католички жупник из села Соколина,

долазио у његову парохију Јаворане, те варао његове парохијане, да ће он својим молитвама, водицом и клетвом истријебити: гусјенице, кр-тине, црве и т. д., и да је од неколицине па-рохијана за ово узео 7 фор. Те да се не би ова-ково што год и у будуће догађало, ријешило је свештенство у овој сједници, да се замоли кон-зисторија, да преко земаљске владе а ова преко политичке власти поради, да се у будуће такав и томе подобан поступак од стране римокато-личких жупника у нашем српско-православном народу не чини; дочим ни један наш право-славни свештеник у овим крајевима никаква чинодјејства међу римо-католицима обавио није, нити пак затражио, као што је то горепоменути Фра Иво Кебо учинио; него је вазда своје чу-вао и бранио а и туђе поштовао.

XIII.

У протопрезвитерату Маглајском у свеште-ничкој четвртој редовној сједници држаној 18. јуна 1890., претресано је и ријешено:

1. и 2. Читане су окружнице високопре-часне конзисторије од 23. октобра 1889. бр. 1835. и од 21. децембра такође 1889. број 2166., које је свештенство са пуно пажње саслушало и на знање узело, обећавши, да ће се у својим посло-вима увијек тако управљати, како ће то наред-бама високопречасне конзисторије сходно бити;

3. Читана је окружница Високопречасне конзисторије од 22. фебруара 1890. године број 315. и претресан нацрт правила о фонду за потпомагање удовица и сирочади свештеника српско-православне цркве у епархији Дабро-босанској.

Сво свештенство саслушало је како окруж-ницу, тако исто и читање „нацрта правила“ о фонду, те рекоше сви: „на нацрт правила не-мамо ништа примјетити, него га такав какав је потпунице усвајамо.“

У фонд обећаше за 10 година улагати по 10 фор. на годину, а тако исто уплаћивати до-животно по 5 фор. годишње ови свештеници: Симо Бјелајац, парох и надзиратељ из Маглаја и Ристо Стакић, парох из Хрга.

Не обећаше давати у фонд ни паре ови све-штеници: Ђорђе Маријановић, парох из Перје-чине; Василије Катанић, парох из Ступара; Ђорђе Протић, парох из Караџића; Павле По-повић, парох из Возуће; Јосиф Поповић, парох из Раковице; Митар Поповић, парох из Боља-

нића; Петар Поповић, парох из Бољанића, и Недељко Серафијановић, парох из Мичијевића.

Поменути свештеници изговараху се, да не могу улоге у фонд давати из узрока, што су приходи из парохија тако слаби, да се ни они сами са својим породицама немогу издржавати, а камо ли би на страну још што уплаћивати могли.

4. До сада се често пута дешавало, да по који свештеник, кад му се ко из туђе парохије ожени, па било то дјевојком или удовицом, ни-како нетражи извјешћа од надлежног јој па-роха, због чега се тређавало врло немили слу-чајеви а на име: да је жена имала жива човјека, па опет у туђој парохији вјенчана за другога, као што је ту негђе скоро вјенчао поп Митар Поповић, парох из Бољанића, неку Дују, из Пакленице горње, а она имала још жива чо-вјека.

Зато је препоручено најозбиљније од стране председника, да свештенство у будуће невјен-чава никога, које из туђе парохије доведен, док недобије „пропратно писмо“ од дотичног пароха од куда је женска доведена, и док недобије на-рочиту дозволу за вјенчање од свог протопре-звитерског уреда.

Свештенство је ово примило на знање и обећало, да ће се тако у будуће владати, те да би се избјегли сви они путеви који тајну брака понижавају и омаловажавају.

5. Од стране председника савјетовано је свештеницима да држи још који повремено ко-ристан лист поред „Источника“ н. пр. „Вјесник српске цркве“ што излази у Биограду.

Свештеници на ову напомену сви оћуташе, само један реће: „Маните се ви господине ти-јех листова; нама треба орати и копати!“

6. Покупљен је новац од свештенства за записнике свештеничких сједница и за односне позиве, од сваког по 86 новч.

Додатак.

Прва сједница свештенства овог протопре-звитерата држана је 16. јануара 1889. године (број 194), на којој су присутни били сви све-штеници. У овој сједници расправљан је пред-мет о распореду и подјели парохија у цијелом протопрезвитерату; те закључак донешени по овој ствари потписали су сви, који је послан конзисторији на увиђење.

Друга сједница држана је 12. априла 1889. године, на којој су били присутни сви свештеници осим Тимотије Витановића игумана, на којој се поново претресало и виједало о преустројству парохија у протопрезвитерату, с тим додатком да се створи и нова парохија у вароши Жепчу.

О преустројству парохија радило се у овој другој сједници по ново за то: што није удешен био распоред у првој сједници онако, како би требало и како се могло, те је исти повраћен натраг од конзисторије са захтјевом, да се гледа и боље изведе организација парохија, па да буде праведно и по свештенство и пробитачно по народ.

Донешени закључак по овој ствари потписали су сви присутни, осим попа Петра Поповића, и исти је одаслан конзисторији.

Трета сједница држана је 5. октобра 1889. год, у којој су такође сви свештеници осим Тимотије Витановића, игумана. Овог пута вођен је говор и претресано је о стању свештеничком, те закључено би, да се напише молба и поднесе конзисторији. Ову молбу потписали су сви свештеници и иста је достављена конзисторији.

XIV.

У протопрезвитерату Градишком у свештеничкој 19 редовној сједници држаној 17. маја 1890. год. претресано је и ријешено:

1. Да свештеник Н. Којић и надаље остане као сједнички подпресједник и перовођа. Свештеник П. Гаковић додијељен му је као помоћник, коме ће у дужност спадати, да биљежи у записник, који остаје у архиви протопрезвитерског уреда;

2. Да се свака гатарница и бајалица одлучи од исповиједи и св. причешћа;

3. Ова тачка записника односи се на допуст неким свештеницима за њихове личне и п фамилијарне потребе; и остављају своје замјенике у парохијама, које предлажу конзисторији и моле за дозволу;

4. Преслушаване су особе из три брачне парнице, и неке упућене на сажитије.

У двадесетој редовној сједници овог протопрезвитерата држаној 19. јулија 1890. год. по гласу записника, у главном претресано је и ријешено:

1. Да сваки свештеник овога протопрезвитерета има крштење вршити само погружавањем, и тога ради да свако село направи по једну крстионицу (купјељ) од бакра, плеха или дрвета;

2. Читано је 20. правило I. Васионског сабора, и свештеницима исто предочено, да се истог правила придржавају;

3. Пошто наш народ недељом и празником све једнако ради Турцима, па пошто чак и неки православни механџија из села Мрчеваца саблажњава народ, а нарочито празничним данима сазива сељане, да му тешке тежачке послове врше, — једногласно сво свештенство закључи: да сваки у својој парохији сваком даном приликом и згодом учи народ да се тога окане; а осим тога да сваки објави у својој парохији дотичним агама, да нипошто народ непозивају на рад и беглучење онда, кад црква забрањује тешке послове радити;

4. Свештенство полаже претплату на лист „Б.-Х. Источник“;

5. Да свештенство парохијанима доказује, да је неправо и управ грјешно крена имена славити без уобичајеног и освећеног кољива, које се има на дан дотичнога светитеља донијети у цркву, или гдје цркве нема, на једно одређено мјесто у средини села;

6. и 7. тачка односи се на брачнике, који живе у конкубинату, а неки су и упућени на сажитије, који живљаху у распри.

XV.

У протопрезвитерату Тешанском у свештеничкој другој редовној сједници држаној 8. фебруара 1890. претресано је и закључено шљедске:

1. и 2. тачка записника гласи: да је прочитан допис високопречасне конзисторије о сједници овог протопрезвитерата, која је држана 16. новембра 1889. у Тешњу; у ком допису стоји одговор, да је конзисторија са задовољством примила први рад свештеничке сједнице:

3. Једногласно усвојен је програм у смислу конзисторијалне наредбе од 7. децембра 1889. број 2041;

4. Свештенство прима на знање прочитану конзисторијалну окружницу од 21. децембра 1889. број 2166., и једногласно изјављује да неће ништа против те окружнице радити као што није ни до данас у протопрезвитерату овом радило;

5. Потврђује сваки парохизјани уред, да је у реду примено нужне извадке, и прима на знање канонист-рђјани допис, којим је конзисторија исте спроведа; 6. Једногласно свештенство пристаде и положи сваки по 25 новч. за потребне ствари канцеларијске, да се набаве; 7. Свештенство рјешава и закључи да се трпа редовна ејдница држи на Гојаконцу (парохија Црковина) 3. маја о. г. а четврта ејдница 30. јула о. г. у средини протопрезвитерата, јер свима свештеницима лакше је доћи, а тако и свима странкама, које су позване преа ејдницу лакше је и ближе доћи него у Лешан. Овим тога ејдница у парохји Црковини при- није доста користи ради правне нове прве на Гојаконцу;

8, 9. и 10. Одрђено је да неки свештеници позову на закључану ејдницу све брачне неспорасне ејднице, које су приказали својим писменим исказима у ејдници овој. Као и то, да канонисторија коа земалске владе подјелствује, да се они брачници који неће у сажитије, сигом приморају на заједницу, а који су у конклубинату да се растерају;

11. и 12. Свештенство се једногласно придржује најви протопрезвитера Теодора Илића, у погледу побољшања свештеничког стања. У сгај тога поднашају представку канонисторији ради побољшања свештеничког стања, као и начин да се постигне споразум између свештенства и народа. 13. Одрђују се они свештеници, који у својој парохји прве немају, у којој обичној први и кад да гуже, особито у часни пост и велике празнике;

14. Одрђено би да сваки свештеник кад особно не може доћи, редовно гвано 14 дана шаље свога брата -- мотка у протопрезвитерски уред ради гужбених наредаба (осим оних, који могу ове преко поште примати);

15. Закључено би да сваки свештеник овог протопрезвитерата састави по једну бесједу (на ма какво била прота), и да исту донесе на претрес у идућу ејдницу. Чак, да се народ поучава сваком приликом, да се исповиједа и причешћује; да сваки свештеник објашњава својим парохизјанима тајну св. причешћа.

16. Свештенство закључи да ће у идућој ејдници положити прешлату на лист "Источ-

ник". —

У протопрезвитерату Кључком, и свештенич- кој тркој редовној ејдници, држаној 13. маја 1890. претресано је и рјешено:

1. Да свештеници овог протопрезвитерата опширно обавјесте гваком кућњем старјешину да је гужан даровати (и то ако хоће), као до- бровљни прилог у догичну цркву од челајста само по 1/4 оне жита, гваке године од велике до мале Лоспојине.

На ову добродјелену циљ, сви свеште- ници обехаше прилагати сваки по 10 ока годишње. Овај добротворни првени прилог зваће се "Милостар" а састраће се на најситијнијем мје- сту или код цркве; и с тим ће дуквати 3 од народа изабрана човјека, а свештеник ће осо- бити за то записник водити, и у почетку нове године га потписаним одбором рачун овог ми- лодара гужвној власти у Сарајево преко прото- презвитерског урета шикљати;

2. Почем се дешава на многим мјестима при креним именима приноси пог имениом "бу- ктије", које се састоје из арђовић или поскве ракије, потае, генсија, пита, или ако се пости, ајдета, праха и т. г.; те се ових приносица на неким мјестима набере преко 10, и не само да сиромашног домаћина с тијем задуже, него му направе у кући на гавни велику забуну, у којој се породи шовка и по какава и бој, из чега провиди и освета и палевина; — то све- штеници закључе да ће свима молућим морал- ним силама и доказима стати на пут овоме губи- тачном поступку и обичају, који је од скоро постао; т. ј. да речене буктије престану и да сваки домаћин набави по једну православану ному свога гога, пак да је за врјеме крсне гаве источно праме обједној трпези завјеси, и онако како може и пригодно гвоје крсно име прослави. Кљумови и пријатељи из гавине молу понијети по поскву ракије, и при догаску у кући већој челаји понујати. На крсну гаву треба да добу звани, а не да се намноже не звани, у којима се нико неможе показати на-

XVI.

Останковића ради свештеничког чина. Одобрен је. И препоручује свештенство дјерма је да му се дојели у парохји још нека геза, но ници претресане, а то је: парох Осински молио дјвије гачме назван програм, које су у овој еја- нци претресане, а то је: парох Осински молио

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

брани, јер се повише дана залогоре док сиромашном домаћину штоно ријеч и луг с огњишта непрофушкају, пак се онда мамурни разилазе; а послје њих у празну дому морају се расплакати гладна дјеца;

3. Да свештеници не само од св. олтара него и на другим мјестима поучавају народ: да дјевојке и невјесте, које су очувале чест и душевност, ни у какву случају немјешају се са јавним блудницама, које су душевност помрачиле и чест обрљале; јер невиним овцама не само да им шкоди него им и непристоји да се с њима губаве козе мјешају;

4. Мало олтарско звонце, — које је обичај западне цркве, и које се увукло у православну цркву, — свештенство једногласно закључи да се изостави и више не употребљава у цркви;

5. Гласом конзисторијалне окружнице у III. свесци „Источника“ од о. г. број 315. односно оснивања фонда за свештеничку сирочад и удовице — свештенство ову установу уважава; но изјављује да није у стању да потпуно одговори правилима тога фонда и улоге новчане да шаље, док се материјално свештеничко стање не побољша.

У четвртој редовној сједници овог прошопрезвитералша држаној 15. јула 1890. год. закључено је:

1. Да свештенство сваком приликом и на сваком мјесту настоји, да дјеца а особито женске непуге духана; јер већ позната је ствар, да пушење духана за свакога је у опште ватра у цепу, а дјетету је за његове унутрашње њежне органе и убиство. Женским пак пушење духана не само да им шкоди порођају у утроби, и смета кућњему и ручноме раду, него је то за њих и крајна неподобштина и т. д.;

2. Да свештеници један другоме узајамно долази к цркви, а тиме и народ поучавати да долази цркви на молитву;

3. Да се свештеници између себе поздрављају по старом обичају, са ријечима: „Благослови“ или „Благословите оче и брате.“ А тако исто и народ учити да се поздравља између себе по старом обичају: „Добро јутро“ „Помози Бог“ „Добра вечер“ „Добра ти срећа“, „Бог ти помогао“ „Добро ти било“, „Срећан пут“ „Збогом“; а не „Добар дан“ „Клањам се“ и т. д. А тако исто и да народ поздравља свога свештеника са ријечима: „Благослови духовниче“ и т. д.

4. Пошто се народ за ових 12 година искварио у много чему, а тако и у постовима, те многи неће — особито у варошима — да знаду шта су то 4 годишња поста, петак, сријета, Усељевеније, Крстов дан, него на супрот прописима православне цркве и својој хришћанској дужности, без сваке нужде мрсе јавно на улицама, у механама и гостијоницама, и тијем дају рђав примјер и саблазан побожним хришћанима и младежи; — свештенство се договори да овоме злу на пут стане и да савјетом и енергичним заузимањем ову навику искорјењава код појединих;

5. Напоследку, у овој сједници свештенство закључи: да сви у својим парохијама, делом и ријечима живо настоји, да се све могуће искорјењује оно, што је за народни морал и материјално стање убитачно; а мјесто тога да се усађује и укорјењава све оно што је корисно и спасоносно за православље, цркву и српство.

У случају да би се који од свештеника због немарности, љености и т. д. о ову тачку записничку огрјешило, да се јавно укори у сједници, а ако се не поправи да се јави духовној власти. Уз ово, на овој сједници прочитане су све конзисторијалне окружнице и наредбе, тако и друга званична и особита писма духовне власти, а тако исто и све тачке и закључци од пређашњих свештеничких сједница ради незаборављања.

XVII.

У прошопрезвитералшу Бугојинском у првој редовној сједници држаној 18. јануара 1890. ријешено је:

1. Да сви свештеници редом служе у бугојинској цркви ради оцјене, и за то је за сваког одређен дан када ће служити;

2. Да сви свештеници у својим парохијама а у сваком селу набаве кретионице (купјеле) за крштавање дјеце; и ти купјели да буду било од бакра, плеха или дрвета;

3. Да се сва гробља ограда, и у сваком да се направи дрвена капела.

4. Да у идућу сједницу сви свештеници донесу парохијалне протоколе, да се види како који води и уписује у протокол.

У другој редовној сједници овог прошопрезвитералша, држаној 22. марта 1890. ријешено је:

1. Да свештеници сваком датом приликом поучавају сеоски народ, да у недјељне и у праз-

ничне дане не догоне у чаршију као : дрва, сијено, сламу, и томе подобно. Који би се противио од сељана, да се у идућу сједницу позове и да се укори, а у исто доба да се посавјетује, да у будуће то не чини ;

2. Да се позову у идућу сједницу сви познати певачи из свијех парохија, и да се јавно укоре, а у исто доба да се посавјетују, да у будуће окану се певања и богомреких ријечи и разговора ;

3. Да се у идућу сједницу позову они, који гатају, чарају и носе на себи записе, и да се посавјетују и окане тога заната, који је противан православној цркви.

4. Да сваки свештеник у својој парохији несогласне супруге позове да у идућу сједницу на расправу дођу ;

5. Прегледани су парохијални протоколи : крштени, вјенчани, умрли и домовни ; а они који нису донијели опоменути су да у идућу сједницу не изоставно донесу своје протоколе ;

6. У овој сједници потписали су свештеници молбу, у којој су молили конзисторију у погледу побољшања свештеничког стања, као и то да се у том погледу „Општа молба“ од стране свештенства препоручи земаљској влади.

У трећој редовној сједници овог протопрезвитерата држаној 31. маја 1890. ријешено је :

1. Да се свештенство најозбиљније придржава конзисторијалне окружнице од 23. окт. 1889. 1835 ; и да у будуће тачно и савјесно врши своје свештеничке дужности, те тиме да оправда свој високи позив :

2. Како су свештеници остали у погледу данашњег права, народна пасторчад ; те сваки па и најгори изрод може тужити свештеника и сплетке му правити, како код духовне власти, тако исто и код политичке — то је у овој сједници закључено : да нико неможе свештеника тужити, и представљати вишој духовној власти прије док то дотични прото или надзиратељ не сазна. Ушљед тога ако когод има што против свога пароха, да има прво доставити протопрезвитерату и надзиратељу, а овај ће сазвати ванредну свештеничку сједницу, на којој ће се ствар извидати и то по потреби доставити конзисторији у Сарајево ;

3. Да се у идућој сједници узме у претрес установа о фонду за потпомагање удовица и

сирочади свештеничких, као и то да се у том погледу одреди и закључак достави конзисторији ;

4. Да се могу при вјенчањима од парохијана дугови од свештеничких прихода наплатити, као што је тај обичај одвајкада постајао ;

5. Да се пред сваку свештеничку сједницу позову из свијех парохија несогласни супрузи ; а по потреби и доставе конзисторији на ријешење ;

6. Прегледани су сви парохијални протоколи и дато је некимма нужно упуство ;

7. На овој сједници посавјетовани су певачи, гатари и они, који у празничне и недјељне дане раде — којих је било у приличном броју, те су говорима од свештеника изобличени а у исто доба посавјетовани. Поука ова и примјер учинио је повољна успјеха.

XVIII.

У протопрезвитерату Власничком у свештеничкој трећој редовној сједници, држаној 10. марта 1890. год. прешресано је :

Пошто је прочитан допис конзисторијални од 15. фебруара о. г. број 136, који се одобравају закључци прошле сједнице буде ријешено :

1. Да се свештенство при свршивању св. тајне брака, придржава једнообразности на основу одговора конзисторијалног ;

2. Свештенство заједнички положи предплату за три часописа, и то : за „Хришћански вјесник“, „Просвјету“, „Вјесник ерпске цркве“, који су листови већ и долазити почели ;

На основу дописа пречасне конзисторије од 1. марта о. г. број 329, буду понуђени свештеници : Марко Голић и Никола Поповић, да који од њих двојице прими „Б-Х. Источник“ : на што исти одговоре, да су они у заједници са очевима, и да по један примјерак примају од истог листа, те да им овај други није потребан.

4. Свештенство полаже претплату на књигу „Опис путовања и хришћанских светиња на Истоку у Палестини ;

5. Да сваки свештеник, који не би у одређено вријеме к свештеничкој сједници присуствовао без оправданог изговора, да је дужан 5 фор. глобе дати, који ће се новац употребити за набавку корисних листова и канцеларијског прибора ;

6. Да се пречасна конзисторија за упуство упита, шта поједини свештеник има чинити при измирењу несогласних супруга, кад поје-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

дина странка избјегава и неће на позив да дође;

7. Прегледани су циркуларни протоколи, и нађени су у реду, и то: парохијалног уреда Голићког, Јеремићког, оба Стрмичка и Власеничког. Никола Поповић свештеник није ни донио свог циркуларног протокола, а и остали свештеници нису овој сједници присуствовали;

8. Чињен је покушај измирења брачних завађених парова.

У првој ванредној сједници овог протопрезвитерата држаној 30. априла 1890. ријешавано је:

1. Свештеници положише по 50 новч. за штампане позиве на свештеничке сједнице;

2. Да се правила за оснивање фонда за потпомагање удовица и сирочади срп. православног свештенства Д. Б. епархије, састојећа се у 18 тачака потпишу, али са примједбом: да се у 3. и 10. тачки по нешто измијени, и то; у 3. тачки, управљајућем одбору нека би — поред одређеног одбора још по један члан од сваког протопрезвитерата примљен био. У 10. тачки, да се потпора, на ма и најмања она била, по броју особа даје;

3. Да се замоли пречасна конзисторија, да благоизволи општу свештеничку молбу, која се је преко протопрезвитерата на потписивање претурала, и овом протопрезвитерату на потпис исту достави.

XIX.

У протопрезвитерату Бихаћком у свештеничкој другој редовној сједници држаној 15. марта 1890. г. претресано је и ријешено:

1. Парох Коста Ковачевић изјављује да је у котару Бихаћ доготовљен нацрт о пресустројству парохија. Ово би примљено са задовољством свију свештеника, само парох Василије Ковачевић изјави да није задовољан на раздиоби, која је учињена о преустројству парохија;

2. Свештеници поднашају по предлогу прве свештеничке сједнице своје написане бесједе; те пошто су неке слабо израђене повраћене су натраг дотичнима са упуством како се имају исправити, и опет другом приликом у сједницу донијети;

3. Да ни један свештеник не смије без крштенице и дозволе вјенчати једног момка или дјевојку, удовца или удовицу из туђе парохије, као што је то прије бивало;

4. Пошто је од вајкада био обичај да се не држе зборови у сусједном мјесту, кад је гдје год у близини храм цркве, то се установило, да тај обичај остане и даље, те да су и други свештеници у протопрезвитерату дужни на храмовске славе један другом доћи и заједно служити божествену службу;

5. Закључено је да сваки онај, који хоће у св. брак ступити, мора знати (т. ј. прије научити) „Оче наш“, „Богородице дјево“ и „Вјеровање“, особито у вароши, а који не би то извршио да плати у цркву таксу од сваког по 50 новч.;

6. Одређено би да сви свештеници из протопрезвитерата бихаћког морају доћи цркви у Бихаћ ради вађења св. чести.

У трећој редовној сједници овог протопрезвитерата држаној 19. маја 1890. претресано је и ријешено:

1. Перовођа прочита записник 2. редовне свештеничке сједнице, и исти се прима на знање.

2. На конзисторијалну окружницу од 22. фебруара 1890. број 315. у погледу фонда за свештеничку сирочад и удовице, сви свештеници једногласно примише тај предлог осим пароха Василије Ковачевића.

А што се тиче уплаћивања годишњих оброка закључише свештеници: да се новци шаљу у два пута на годину и то: 1. Јануара и 1. Јула сваке године, а то тако из узрока тога: што су свештеници овог протопрезвитерата доста сиромашни па не могу речену своту у један пут исплаћивати.

3. На предлог конзисторијални од 23. марта 1890, свештенство закључи: да сви пошаљу кроз 10 дана протопрезвитерату број безбрачних парова, који у конкубинату живе;

4. Да сваки свештеник у сједници каже шта је у главном читао у „Б.-Х: Источнику“, и то у онијем свескама, које су изашле од једне до друге свештеничке сједнице;

5. Одређено би да се замоли високо пречасна конзисторија, да изволи земаљску владу запитати: да ли се мисли кад год свештеничко стање поболшати и кад? и је ли земаљска влада вољна да нам одобри бар оно наших прихода, који су наредбом конзисторијалном од 7. јула 1888. број 890 одређени? Па ако је вољна, мисли ли нам гледе тога и мало на руци бити, гдје то утреба?

6. Одређено би да сваки свештеник у својој парохији поради да се гробља сва заграде;

7. Пошто се налази по неких људи особито по варошима, који не долазе никад у цркву нити св. причешћу приступају, псују и управо багателишу вјеру и обреда црквене те тим и друге кваре, то је одређено да се такијем људима у кућу не иде (ако се не поправе на опомену), те да такви ни у црквени одбор немогу изабрани бити. Да се за ову тачку умоли пречасна конзисторија да са посебном наредбом то одобрити и наредити изволи, која би се (наредба) у цркви прочитати имала;

8. Да ни један свештеник туђег парохијанина на исповјед не прима без дозволе свештеника коме дотични припада;

9. У случају замјене у парохији, кад је дотични свештеник одеутан, болестан или каквим другим важним послом запријечен, да онај свештеник, који га замјењује има добити трећу кару, (ово је закључено због тога што до сад од конзисторије нема о томе никакве посебне наредбе).

XX.

У протопрезвизитерату Прњаворском у свештеничкој другој сједници држаној 10. марта 1890. год. рјешавано је и закључено:

1. Прочитане су конзисторалне наредбе од 25. фебруара 1884. број 265; од 31. јануара 1885. број 186., од 15. марта 1888. број 380; од 7. јула 1888. број 805; од 17. марта 1888, број 368; од 13. октобра 1888. број 1463.

2. Сваки свештеник имаде у својој парохији на по се у појединим селима држати скуп, те народ посавјетовати и поучити, да гробља или мјеста ње се масла обдржавају окрчи и очисти, а гдје је могуће на тијем мјестима да се мале капелице подигну;

3. Свештеници имаду у прописаном одјелу (дугом, црном) у цркви чинодјејствовати, у сједницу долазити, политичкој власти или ком другом јавном уреду кад су позвани у првореченом одјелу ићи;

4. Имаде се послје Васкрсенија завести да сваки свештеник преко године два или три пута дође у прњаворску цркву служити. Ради тога имаће протопрезвизитерски уред оног свештеника, који је на реду позвати и одредити дан кад имаде служити. У случају болести или које друге запријеке, одређенога има ће исти извје-

стити протопрезвизитерски уред, прије на три дана.

У трећој редовној сједници овог протопрезвизитерата држаној 14. маја 1890. закључено је:

1. Да сви свештеници примају радо установу фонда свештено удовничког и обвезују се бити чланови истога, осим свештеника Теше Модифа, који није у стању;

2. Пошто је код нашег народа од неког времена узело мах: да се сродници крвни и духовни хоће међусобно да изимају, те непитајући дотичног свештеника, доведу дјевојку, — то свештеници закључише да сваки у својој парохији што скривје скуп држи и о томе парохијане посавјетују;

3. Да се парохијанима препоручи на збору, да своје мртваце дубље закопавају;

4. Свештеници положише новац за сједничке позиве;

XXI.

У протопрезвизитерату Сребреничком у другој редовној сједници држаној 1. маја 1890. рјешавано је и закључено:

1. Да се свештеничка глоба према допису конзисторијалном употрјеби на кирију куће канцеларијске, гдје се сједница и уред обдржава;

2. Пошто имају три разлике па и више у вршењу знамења т. ј. колико је свештеника толико разлика у вршењу тог обреда. Разлике су прво на знамењу општем, т. ј. кад се вода освећује за више дјече кад се роде, те треба за омивање руку бабичиних, домаћих у кући и дјетета; друго посебно знамење, кад се њак каже: оче, попо, свети ми знамење. Попо изврши како је то у требнику до стране 8. или до стране 3. или до стране 4. не пазећи при помињању на множину ни спол.

Кад се почне крштење, говори при крштењу неке ријечи, које је на знамењу из крштења позајмио те повторава.

Дакле претресајући о том првом обреду требника питања, види се да су неправилна по форми, и ако је суштина, којој се незна мјеста, те по том свештенство једногласно умољава за упуство од конзисторије, ради једнообразности и по правилу;

3. Свештенство би радо прихватило установу фонда свештеничких удовица и сирочади, али све донде неможе док се његово материјално стање не поболша. У оваком стању неможе, јер

поред бира, свештенство мора куповати жито да прехрани своју породицу;

4. Свештенство једногласно закључи и своје обећање стави: да ће набљудавати побожност и пристојност у народу, да неће зазорно викати, сваки час из олтару излазити, да се неће од селе у олтару с људима и клисарима разговарати, да свете дарове употријеби без икаква и најмањег остатка;

5. Да се свештенство у будуће строго придржава закона и наредба, и избјегава све што је против црквеним правилима;

6. Да се набљудавача чистоћа цркве с поља и изнутра, да свака ствар (утвар) буде у свом реду и мјесту, да нема прашине и паучине, да се порте ограде;

7. Да се сви свештеници подпишу на молбу конзисторији, да не би се куличило у стварима радним и новчаним, којим се свештеници и њихови синови терете, па и њихова марва. И та молба да се пошаље и представи влади;

8. Да се умоли котарска област да подјестује код народа да се гробља ограде, јер свештенички савјети и говори не помажу.

9. 10 и 11. тачка односи се на прилоге цркве Маглајске, на избор подпресједника и на претплату на Источник.

У шрећој редовној сједници овог протопресвитераша држаној 3. јулија 1890. године, рјешавано је и закључено:

1. Да ће сви свештеници по добивеном напутку старати се да издају благовремено мјесечне изказе, рођених и умрлих тачно и у реду кот. уреду, како им се не би пребацивало с које стране; да ће тачно уписивати у своје књижице или протоколе (матрикуле) који их имају, па кад затреба за мјесечне изказе или годишњи изказ конзисторији, да се не исписује из општинских протокола те да вара и себе у другога (а то се увидило). Који би против ове тачке грешно да сједује пријава;

2. Да сваки има на 6. августа ов. г. вршити у својој цркви благодарење за рођендан Његова Величанства; који има цркву а служи се у њој, да тај врши благодарење с литурђијом заједно или пошаље ове, а који пак нема цркве тај да врши благодарење при јутрењи или водици, само да не смије заостати.

3. Да осим парохисалнога уреда у Сребреници, који има своје изводе сходне својим про-

токолима већ од 10 година, Саво Дангић и Ристо Поповић, који наручују по 10 ком. од све 3 врсте извода и Димитрије Блажић из Ђунића, који хоће само по 3 комада од све 3 врсте — остали пак свештеници посуђују то дјело протопрезв. уреду свом, да он издаје по потреби нужне изводе, коме ће назначити главне тачке потребне за извод, јер веле да немају ни црквених печата. Горе поменути ће положити што скорије претплату.

4. Да неки свештеници о поступку знаменовати дијете, кад је ово у рукама (при руди), управљају се по томе и врше сходно пропису у требнику „МОЛИТВЫ КЪ ЕЖЕ НАЗНАМЕНАТИ ОТРОЧА“ . . . , а неки, што су поступали друкчије да ће вршити по казаном правилу и како пресједник врши; али за вршење знамења над водом у име дјетета није на сигурно, јер многи и многи различно врше, а по другима мјестима видило се да чак неки и „Ацијазму“ употребљују ништа не читајући итд. те тако незна се које је добро и има ли га гдје год да је прописано.

Је ли оправдано, да се прочитано знамење над водом може употребити на више времена, за више дјеце, дакле у множини за оба пола не спомињући имена но само: „РАКЫ ТВОА“ и где треба ИХЪ, ИМЪ, итд. прекрштавајући воду руком и дувајући три пута у исту, а по свршетку молитве „Господи Боже нашъ“ -- кад дакле није дијете у рукама одмах без „РАДНИСА БЛАГОДАТНАА“ долази дневни отпует. Кад дијете дје у руку т. ј. кад се хоће и принесе да се крети онда му се опет молитва горња чита и име надјева, што је право рећи знамење, а за тим — „РАДНИСА“ па онда даљи обред. Тако пресједник излаже, а тога се прихваћамо и сви да радимо. Ако није оправдано желимо знати.

Односно свештеничкога фонда једни не могоше а једни прегоше да пристану, на име: Алекса Поповић прото, Саво Дангић, Ристо Поповић и Теодосије Поповић, и присташе у тај фонд давати кроз 10 година по 15 фор. а после ових доживотно само по 5 форината сваке године, чим исти у живот ступи и објелодани се. Истина у оваковом за сад мучном стању нашем тешко је, но мислећи на пошљедак за дјецу нашу прегли смо и неодричемо се.

Остали пак већим дијелом сеоски свештеници извињују се, да су им синови за рад одра-

сли, они сами да су сиромашни, остарели и с малим парохијама, и да не могу пристати и ако би хтјели.

Остале тачке II. сједнице одобрене конзист. дописом од 6. јуна ов. г. број 756. примљене су с обећањем, да ће се сви старати, да се према њима владају и испуњавају их као и тачку о потврђењу Обрада Симића за подпресједника.

5. Сви се сагласише и пристадоше, да се сви пошто сваки у својој парохији има мање више невјенчаних парова потпишу на једну молбу, која се има саставити и на В. преч. конзисторију послати, као што је и учињено, не би ли иста против овог нереда лијек дала.

6. Сви се сагласише, да то није оправдано ни вриједно, но да морају свештеник или кум при крштењу име давати дјетету па онда да се пријављује, и ријешеше једногласно да се да једна молба од свију написана мјесном котарском уреду, да би овај изволио то обуставити и поставити захтјевани ред; т. ј. да се народу закаже да хити с' крштењем дијетета, јер иначе по 3—5 мјесеци незнамо да је дјете рођено, а котару га је пријавио и име му дао.

7. Вршено је појединце испитивање о вршењу св. т. крштења, и увидило се да има доста разлике у церемонији. Једни врше и „*молтвы жнѣк родилницѣк четыредесѣтихѣ днѣхѣ*“ па онда оглашење и крштење; други опет у крштењу мијешају воду с крстом при ријечима: „*вѣли еси Господи . . .*“; трећи пак, „*єлен родованіа*“ у суду освећује више пута читајући принадлежећу томе молитву увијек док не потроши, а не један пут да освети па кад потроши опет да освети и молитву чита. О свему овоме је разговор вођен, исправљено је, доказивано је и напукат је дат, како да се врши једнообразно а правилно, шта да неки изостављају што су научили радити и придруживати крштењу што није правилно а ни потребно.

8. Да ће сваки према налогу уреда свога и ријечима св. писма „*іакѡ лѣкави днѣ сѣтѣ*“ старати се својеки, да у својој парохији одржава ред и владање (морал), да ће јавне и тајне блуднике и блуднице прво на само савјетовати, да се поправе и покају; не успије ли се тако онда да ће пред 2—3 побожних парохијана опоменути их згодном приликом, казати им пут исправљења, за тим више пута у цркви говорити, учити а тако на збору и састанку; одвраћати од зла

оне, који му на суерет иду, али не спомињати их е да би се сами сјећали, па најпослије изобличавати, укоравати, у цркву им не дати, па ни прилоге њихове не примати, док се не би покајали и поправили. Међу тим здраво стадо да ће сваки учити да се таквих клоне, да се не друже с' њима, е да би и како год у срцу жалост ојетили: „*Проповѣдши слово, настон благовременѣк и безвременѣк обличи запрѣти, умоли*“ . . . (II. тим. 4: 1—2) 39 пр. Василије Великога.

9. Да ће сваки својеки трудити се и старати се да народ свој одвраћа од гатања, саливања олова или воска од страве, купања код циганки, туркиња, заврчавања и бајања, огледања у грашке и карте, те из њих срећу или несрећу недознају, ни лјек да траже, него с вјером прибјегавају јединој својој помоћници матери цркви, јер она само спасава. На жалост, ако се дозна да и неки свештеници у то упадају, као што се више пута дознало и чуло, да ће се таки одмах пријавити вишој духовној власти, која ће према таком мјере употребити.

И 36. пр. лаод. Сабора немилостиво осуђује.

10. Да се има једна молба од свију потписати и послати на високу земаљску владу преко конзисторије да би благоизвољела ослободити свештенике, њихове синове од кулука и намета општинског а марву њихову такође од кулука, као што је и учињено.

11. *Пресједник* јавља: да у његовој парохији има 4 невјенчана пара и да се скоро једна дјевојка од 15 година у селу објесила.

Подпресједник да у његовој парохији има 2 невјенчана пара, и да је једна жена родила близнад, од којих је једно дијете мушко и здраво, а друго женско а да нема руку но само шаке с претима из рамена.

Димитрије Блажић да има 2 невјенчана пара.

Саво Данџић да има 4 невјенчата пара.

Васо Павловић да има 2 невјенчана пара.

Васо Јовичић да му се у парохији скоро један дјечак објесио уставши иза ручка између чељуди.

Стојан Поповић да има 2 невјенчана пара.

Ристо Поповић да нема ништа.

Јосиф Блажић има у парохији 2 случаја: да су два човјека жене оберали.

Теодосије Поповић да има у парохији Факовићима 4 невјенчана пара; од којих је један човјек 5 пут довео а један опет држи двије ни с' једном се вјенчао није.

Наређено је да сваки о идућој сједници има донијети писмо овоме уреду, зашто и због чега који парови нису вјенчани и из којег узрока.

12. Да се замоли овим путем високопречасна конзисторија, да би благоизвољела почети нас с' претплатом II. полугодишта на Источник, јер је сад најнезгодније стање и доба новчано, па нема се, народ осиромашео, рад слаб те да би до идуће сједнице остало, што ће се онда сигурно испунити.

Између осталог:

Саво Дангић парох слапашнички жали се на црквени кравички одбор, да пошто је исти (одбор) купио црквеним новцима матрикуле парохије те цркве Стојану Поповићу да и њему као ефимеру те цркве купи матрикуле а неће, јер је у растојању од пароха Стојана Поповића те не може заједно писати — за то моли да би знао како може бити или ће собом купити.

Димитрије Блажић из Књића, пита да ли се може држати или обавити денија осим цркве у кући кога парохијана (петохлебница) који би од парохијана желио а с благословом архијереја.

Говорено му је да је најљепше мјесто у цркви.

Тим се заврши и закључи III. р. сједница.

Један поглед на сједнице српско-православног свештенства требињског протопрезвитерата.

*„Без збора нема договора;
без друштва нема јунаштва.“*

Српско православно свештенство у Епархији Ерцеговачко-захумској, основало је као што се види у „Босанско-Херцеговачком Источнику“, свеска VI. од ов. г. своје тромјесечне духовне редовне сједнице, а по потреби и ванредне сједнице, ради узајамног и братског споразума и конференсања о многим питањима који се тичу: вјере, цркве и националности. Дакле да пази и бодрим оком стражи, да се узданица српско-православног рода не би отуђивала и пошла странпутицом; да пази да се очува наш лијепи хришћански морал; да пази да се у српске домове не уносе књиге написане туђом руком и туђим словом — књиге, које су јеретичке или расколничке, — које би биле од штете по српски народ, вјеру и цркву; да пази да се иконе стила антиправославног у цркве и домове српске не уносе и не размножавају; да искорењује сујевеље (празновјерје); да се стара о подизању и о уна-

пређењу мале и необрађене књижевности духовне — црквене књижевности — чега ради ће сваки свештеник морати примати „Босанско-Херцеговачког Источник“, — једном рјечи: које ће на тим сједницама радити на корист, благостање, срећу и напредак народа нашег — српског народа; — да шири у народу „лијепу вјеру хришћанску“ и узвишени морал хришћански.

Од колике су користи овакве сједнице, а особито у данашњем добу, када је „обор оборен, ограда дигнута, а вуци са свих страна полећели, појурили на стадо“, — мало је овде простора, да о томе можемо дубље и деталније говорити. Доста је да кажемо само ово: да је ово, заиста велико, богоугодно и племенито предузеће, које, као такво нашло је јаке моралне потпоре и код опште уваженог и љубљеног Архиепископа Г. Серафима Перовића.

Браћо свештеници!

Пазите! доба је данас врло важно и озбиљно; а ситуација, у коме се брод народни налази, веома жалосна. Опстанку нашем пријети велика — заиста велика опасност! Пазите! тако удружени, обратите пажњу на стање то, у коме се данас вјера и црква наша — народ српски налази.

Правац вам је добар; тежње племените и хуманитарне; али пазите, да циљ непромашите; да свето започето дјело на корист вјере, цркве и морала хришћанског — на корист идеје српске — не пропадне. Слажите се, договарајте се и потпомажите се узајамно и као људи и као браћа; јер нијесте сами — с вама је Бог: где су два у име моје скупљена, ту сам и ја посред њих — казао је Христос. У своје раду без сумње, налазићете на разне барикаде. Ну, не клоните духом, не очавајте, него се вазда крјешите, напајајте: вјером, љубављу и надом на Бога, који каже: само ако вјере будемо имали, то ће се и планина, — ако јој кажемо, да се премјести са једног мјеста на друго, — заиста премјестити. Воља и енергија, а при том и помоћ божја, па ће се све лако моћи постићи.

Ми се, овамо веома радујемо, што је се свјест тамошњег свештенства пробудила и сагрејала срца ваша таквим осећајима; те вам је тако сад дата већа могућност, да узајамним, заједничким и сложним радом на тим сједницама, постигнете оно, за чим жудите и тежите као и ми овамо.

У то име, ми вам браћо свештеници, радосно и одушевљено честитамо *први ваш у име Бога састанак*, — желећи и Бога милостивога молећи: да својим радом у најбољој слози, реду и једно-

душношћу на тим сједницама, својим свештеничким владањем и аутеритетом, задобијете љубав и симпатију код народа српског; како би свештеникова ријеч била светиња, а свештеник камен темељац, за зидање народне зграде и остварење српске идеје.

Браћо свештеници!

Ви сте народни учитељи, ви сте из народа, ви живите са народом, ви сте са њим и у најинтимнијем односу. Ви имате доста и широка поља и могућности да познате врлине и моралне болести народне; да дознате, када је вук већ близу стада; па за то вјером, надом и љубављу еванђелском, од које нема више у свјету, утврђујте врлине, а вука прогоните мачем Христовим, крјенећи сами себе трпљењем и уздржљивошћу. За то, нека је свима примјер високи и углед апостолски. Њих је мало било — 12, али, они својим животом и енергичним радом, одушевљени науком еванђелском, постадоше „премудри ловци“ — освојише (уловише) цио свјет, да и дан данашњи господари и управља свјетом *Хришћанство*. Даље, оставили су нам углед и св. оци, пастири и учитељи цркве; а као највећи примјер — „урнек“, оставио нам је Голготски мученик, Господ наш Исус Христос, који и душу своју полагајет за овци: „*Изъ есмь пастирь добры, и дѣшъ свою полагаю за овцы.*“

Од колике су пак потребе ове сједнице, за међусобни договор и узајамно потпомагање о великим потребама своје цркве, о унапређењу побожности и о проналаску начина и пута за што боље, успешније и правилније кретање и вршење пастирске дужности, — опет нека нам је углед Христос и Апостоли.

Господ наш Исус Х. пиљући своје своје ученике у свјет, да проповједају

науку његову, никад није шиљао појединце, већ два и два. Па, кад је И. Х. увиђао потребу, да апостоле шиље два и два, то, колика је потреба у данашње вријеме за браћу свештенике, узајамни договор и помоћ; када у свјету видимо на сваком кораку, како се свештенство, вјера, црква, морал хришћански и све што је свето и за поштовање немилује профонира; а римска пропаганда при том распрострла своју дјелатност по цјелом свјету — не поштедивши ни нас.

Гдје је била ова лијепа срећа, да ове сједнице нису прве и тек сад у 1890. год. Ну, кад може бити већ другчије није

могло бити, да се то и раније оствари, није доцкан то ни данас чинити, јер што год човјек пропусти и не учини у своје вријеме, може то учинити и доцније; „*никад није доцкан чинити добро.*“

У то име опет и на завршетку свом, ми честитамо радосно браћи свештеницима, желећи, да те сједнице уроде добрим плодом и дочекамо да видимо благотворне посљедице, како по цркву, вјеру и морал хришћански, тако и по народ српски.

Живјело српско православно свештенство шребинског протопрезвитера.

М. С. Анђелковић,
свршени богословац.

Старине.

I.

Старе књиге.

Књига, која је у некаквом врло влажном мјесту лежала, па јој је сва горња пословица иструнула, а доња остала је нешто читава, називала се ваљда: „Повѣданіе о сватыхъ, и Богопроходныхъ мѣстахъ“; њу је написао Симеон Симоновић митрополит Птоломејски, и исту посветио је митрополиту карловачком Господину Мојсеју Путнику, као што се види из следећих редака, што се могу прочитати „... словеснишии Гдинъ Гдинъ Моисеа Пѣтникъ, православни Архіепископъ и Митрополитъ всего в державѣкъ вышнаго и всеславнишиаго . . . австрійскаго вѣрѣтающагося Сербъ Славенскаго и валахінскаго Народа, и ихъ Цесар: Кралев: велич: дѣиствительныи дворныи Советникъ, на понизнишиее прошеніе Превосвѣщеннаго гдна Сумиона Митрополита Птоломеискаго, воеже желающи ради слышати, читати, и развѣсти, тупомъ издати, и в' народъ шпщати, Благословаетъ, в' Киинѣк 1781. август 27.“

У посвети чита се ово: „Полѣчивъ уво о православныи читателю сіе краткое Повѣ-

даніе о сватыхъ, и Богопроходныхъ мѣстахъ, и прилѣжнѣ прочитавъ умилена о содѣльныхъ тебе ради дѣла предивныхъ“ . . .

Посвету завршује овако: „— — — Иерусалима и въ немъ дражаншаго наслажденіа лицезрѣніа Божіа. такоже иже . . . тебѣ, и себѣ вѣрѣк, превываю. — Твоеа любви мѣрныхъ, и премѣрныхъ Благъ желателъ Сумионъ Митрополитъ.“

Сљеди повјест и опис јерусалима са сликама на сваком листу; као храм пресветога гроба; сњатије с крета; васкресеније; свјатаја Голгота; икона возгласившаа свѣт. Маріи Египтајинѣк пренти Јорданъ; жертва Авраамова; црковь первомученицы Феклы; четверовратнаа дверь, илиже прошелъ Христосъ сѣдѣ на жревати осли; свѣтилище, въ немже Христосъ училъ непокорныа жиды. Енѣже свѣтилища естъ ровъ въ негоже, въ вергоша пророка Иеремію; овчаа кѣпѣк; манастир светога Јована Богослова; цркви светога Николаа; светога Василиа; светога Георгіа и колница; св. Екатерины; св. Евтиміа; св. Сре . . . а св. Предтечи; св. Георгіа прижидех . . . идѣже снишелъ дѣхъ свѣтлыи на ученики и апостоли; манастиръ св. Онѣфриа; кѣпѣкъ силамиа

идѣже ѹмывса слѣпый прозрѣ; гробъ пророка Исаи, и Явсалома сына Давидова; вертепъ идѣже скрѣшася апостоли егда заша жиди Христа, Гетсиманиа и спение пресв. Богородице, Гора Сѣонская; вознесеніе Христово; манастирь св. Іована Предтече, крещеніе Христово; Бодома и Гомора и Мертвое море; манастирь аввы Герасіма; Бардхъ ѹснѣвъ спа, Іаковль источникъ на немже Христосъ бесѣдовалъ Самаритѣ; Оаворская гора; Превраженіе Христово; манастирь пророка Или; Гробъ рахили; манастирь св. Героргіа съ трѣлою; Битлеемъ манастирь св. Саввы свѣщеннаго; Домъ праведнаго Авраама; Орини же естъ горнаа, тѣ цѣловала пресвѣтлаа Богородица Сисаветь; Газа; Смасъ; храм Ремли; Птолемиада нынѣ нарицаема Якри; Кесаріа Филипова и т. д. — нема свршетка, као ни почетка, а ово неколико листа налази се у архиви митрополитско-конзисторијалној у Сарајеву.

* * *

Слово ш грѣшномъ человекѣхъ, Придворнымъ всероссійскаго Императорскаго величества Проповѣдникомъ Гедешномъ въ неделю двадцѣтѣ седмию по Сошествіи свѣтаго Дѣха Свѣрхъ у Дѣк. Гл. 13. стр. 12. сказанное а ради Православныхъ Сервскаго Народа Христіанъ изъ Московскаго на Славено-Сервскыи азикъ преведенное Ѡ. І. Р. въ Карловцѣ Сурминскомъ.

Находится въ Венеціи кодъ Димитріа Феодосіа 1764. — (у све 10 листа штампанихъ).

* * *

Житіе свѣтыхъ Сервскихъ Просвѣтителен Сумешна и Саввы списанное Дометіаномъ Геромонахомъ Хиландарскимъ во свѣтѣки Горѣ Адвнстѣки ученикомъ свѣтаго Савви Перваго Архіепископа Сервскаго сокращенноже и очищено Куріаломъ Живковичемъ православнымъ Епископомъ Пакрачкимъ и Славоніи. — Печатано во Киѣнкъ, въ Славено Сервской Типографіи Благород. Госп. Стефана Новаковичъ. 1794. (има листа 30.)

* * *

Повѣдоносныи Триумфъ или торжество ш Пресвѣтломъ воскресеніи Христовомъ, Благохристіоловцемъ въ дѣжевию радость и ѹтѣхъ въ стіхи сложенно, Міханіемъ Владиславлевимъ Нормальнымъ вчителемъ. — Бѣ Бѣдинѣ Градѣ,

писмены королевскаго всешчилища Пештанскаго. 1801.

Има на великомъ табаку типъ старога града Јерусалима са назнакомъ двадесетъ знатныхъ мјеста у врјеме страдања Христа; у све 14. листа.

* * *

Књига рукописна, у величини данашнега бечкога требника, врло разговјетно написана и за сеоскога свештеника морала је бити одвећ практична, јер садржи у себи подпуно све службе, недељне само, а не дневне, од свију осам гласова, то јест, стихире вечерње, јутрење, са канонном, и стихире хвалитне, са блаженима на литургији. Она се налази са горњима у архиви митрополитској, али жалибоже издерана и спреда и страга; има само у цјелости, почињући од осме канонске пјесме трећега гласа, па напријед све; четвртога, петого, шестого и седмога гласа служба подпуна сва, а од осмога има тек до четврте пјесме од канона јутрењег.

Надпис на једноме листу налази се овај: митрополита Теросима зворничкаго Санчака.

Овдје прешујемъ тропар глас осми, да се сравни са садашњимъ тропаромъ:

„Съвишнихъ (ово х стоји надметнуто) сниде милосрде, погревеніе пріетъ тридневно, да насъ своводиши Ѡ страсти, животе и въскр'сеніе наше слава тебе: — Иже насъ ради рожденсе ш дѣквы и распетіе прѣтрьпѣвъ благын, и иже смьртію смьртъ испрьгын? (изостављено ваьда нехотиде в) и въскресеніе тавль тако Бгъ непрѣзри иуже създа родкою своею, тави человеклоубіе свое милостиве, прими рожьшюте вцѣ молющюсе за ны, и спаси спасе нашъ люди вчааніе.

Из Требиња.

II.

Дођоше ми до руке два писма нашихъ минувшихъ владика од грѣке народ-

ности; па их ево износим да се не загубе; не зато, што имају какове велике важности данас, но зато, што могу можда некад ваљат, да се види начин писања наших некадашњих владика.

Прво је писмо из године 1829., па и ако је стара изгледа по хартији, којом су се „фесови завијали,“ или што друго можда, опет оно по годинама није старо. Писано је на збору ерцеговачких из Требињске околине, кнезова, а пред лицем Јосифа владике, који је имао срећу два пута долазит' на Херцеговину и то први пут од 1816—1835., а други од 1848—1854. г. ј. кад је била у Маџарској буна, а за владе у Херцеговини силног Али-паше Сточевића.

Није писано руком самог владике, но сигурно неког писменог старца, што се види по повученим цртама; али је потврђено његовим печатом, на коме је по сриједи турским, а околом грчким словима исписано име владике Јосифа.

Ево тога писма сасвим онако исписаног, какво је у оригиналу:

„на: 1829.

„во има оца и сина и светога дсха и свате и троици едино сдщнен не разднелне и знано вѣди свои Милковића кнежини и вѣщемѣ нашемѣ собранію братинскомѣ о двне цркве и вчинисмо братински договоръ за жалбе (службе) божествене и тинне црквене ће се имало извершивати по вставѣ церковномѣ врезниччи и поговора согласна све браће.“

Испод овихъ ријечи притиснут је владичин печат и онда поређане службе најпорије цркве храма: „благочестивна,“ која је и данас у селу Подгљиви, код Требиња; па онда цркве храма: :с: :Храм: Христово рождество, која је и данас у селу Горици код Требиња. Овђен се каже, да је Храм рождество, али се до данас у народу зна, да је посвећена св. Ђурђу, зато се и зове: „Ђурђевица.“ Може бити,

да је владичин ђатип у брзини, а може бити и у страху учинио: „поклиз пера,“ кога је можда исчупао из крила које гуске.

Службе су поређане овим редом, у Подгљиви: Благовијести, Цвијети, Воскресеније, Никољ-дан, Вознесеније, Јовањ-дан; а у Горици: Рождество, Шћепан-дан, Васиљев-дан, прва и трећа недјеља поста, Ђурђев-дан, Вартоломијевдан, Аранђелов-дан и Игњатијев-дан.

Ово је друго писмо, свједоџба рукоположења, издата у манастиру Троици код Плеваља, пречасном пороку туљском Ристу Ковачевићу, од руке владике и „силног“ Бугарина Аксентија, који је, као што ми прича поп-Ристо, стављао попове у „букагије.“

Свједоџба је писана руком самог владике и потврђена његовим печатом, који има исти облик и рад, као и онај Јосифов; који је Асентија и смијенио, кад је по други пут дошао.

Писмо гласи од ријечи до ријечи:

† Смирение наше Чрез Свщца Гіа вслowlлелмъ, защо Хріста Гіа попа Стефана Ковача, прежде рѣкоположихомъ а: Исоніа: четца, иподіакона и діаконаже, на в: Исоніа: рѣкоположиса от нас: вѣ презвитера, по свидѣтелство, дсховнаго его отца. темже тако законіа и канонскіи свлщеникѣ от нас рѣкоположиса, има допущеніе и властѣ за да совершава не возбрано ѣ все свлщенотвореніе затова дається емѣ сіе вказательное за вѣчреніе 1841: Існн 3:“

Ето, овака је свједоџба нашег друга и готово педесетогодишњег свештеника Ристе Ковачевића; а ви г. уредниче, ако не запрети много мјеста, ће год у крају уврстите ове двије-три ријечи нек се зна.

С. Л. П.

Опис Антиминса.

III.

У парохијалној цркви, св. првомуч. и архиђакона Стефана, у селу Голубићу,

WWW.UNILIB.RS

православне епархије Далматинске, налази се један стари Антиминс (тронисани). У врло је порушеном стању. Од проста је платна. У висину има 40 цм., а у ширину 48 цм. Печатња је врло проста.

Држећи (антиминс) пред собом, овако су свете слике расположене:

На сриједи је, као обично св. крст, а преко њега, с' десне стране копље, а с лијеве трска са сунђером.

Пресвета Богородица, насликана је са лијеве стране чело главе Христове, са раскрыљеним рукама. — Никодим је насликан с десне стране крста стојећи, а Јосиф чело ногу Хрестови. Једна мироносица, расплетене косе, клечи ниже главе Христове. Један ангел више главе, а други ниже ногу, држе плаштаницу (платно) а два ангела испод плаштанице.

— На четири угла, насликана су четири евангелиста. Нема у наокруг исписан тропар: Благообразни Јосиф, — а тако никакви других слика, ни орудија мученија, као што има на многим антиминсима.

Са десне стране, на горњем мјесту, више Јосифа стоји напечатано:

СВѢТІН СЕ СВѢТЫН И БОЖЕСТВЕНІ ЯНДИМИСЬ
ПО ДАРЪ ДЪХА ВСѢТАГО, РЪКОДЕСТВОВА: (написано)

прев: г. давр: босански: Гавриилъ: митропо: ко
гомишници манастирѢ. дѣнд: (1754.) декем: и (8.)

На дну антиминса стоји написано: Служитељу помени смѣреннаго Гднѣ (истругано) Арсениа Архиепископа (напечатано) изобрази се въ лѣкто гдню дѣке (1725.)

Примједба: Пошто је овај антиминс, дне 8. Децембра 1754: тронисан у манастиру „Гомијоници“ од Митрополита „Гаврила,“ као што се на истоме свједочи; онда, овај Митрополит Дабро-Босански, морао би бити „Гаврил Михић,“ који се налази уписат под хронологичким бр. 20-им Дабро-Босанских Митрополита, (види Шематизам Дабро-Босанске митрополије година 1884—85—86.) — Али датум смрти, (или кад је оставио столицу митрополитску), назначен у реченом Шематизму, не би морао бити тачан „на име: 4-ог Маја 1752. јер, исти Митрополит „Гаврил“ посветио је „антиминс“ дне 8. Децембра 1754.

Тко је пак „Арсеније“ Архиепископ, који моли „Служитеља Господњег,“ да га (на служби) помене? — Не мора, да је, један од митрополита или Архиепископа Дабро-Босанског, јер се не налази ни један слог имена (Арсенија).

У Голубићу, 16. Јула 1890.

С. Вуиновић,

свештеник.

Из Благаја у Житомишлић.

(Цртица с пута.)

Прве недјеље великог часнога поста, кренух се одавлен у суботу с једним овдашњим мојим познаником Живком М. пут манастира Житомислића да се тамо причестим, јер — истину да речем, бијех у намјери мрсити, пошто ми моје слабо и нарушено здравље не дозвољаваше да постим. У тој намјери пође са мном и „Капетан“ (тако смо га звали) Живко, јер и он бијаше слаба здравља; човјек већ у годинама — истијар, а уз то још имадијаше „задуху, оvdје

тако звану „сипу“ у прсима. У 1 сат по подне кренусмо „апостолски“ на Буну, која је одавлен један сат удаљена, а налази се на југо-западној страни. По несрећи нашој снијег страшно падаше, а вјетар — оvdје тако — звани „бура“ тако нама дрмаше, да се скоро једва на ногама одржасмо. Колико ми снијег и „бура“ бијажу несносни, још ми бијаше „Капетан“ несноснији, јер на ногама немогадијаше да иде, а дај га остави, па ти хајд' брже, помислим да не би ли-

јепо било. Помислих у себи: „Ама, не ћу те старче оставити, па ма оба двојица — на путу изданули!“

Ја пред њим, а он за мном, докотураемо се некако — макар и доста жалосно до Буне, па хајд' одмах Васу Мисити у дућан. Попив ту 3—4 мученице, тако ми лијепе наше вјере ришћанске, на сву нашу муку заборависмо. Па још кад нам рече брат Васа, да ће и он с нама у манастир, е, ко онда сретнији, ко веселији од мене!

У 2¹/₂ сата по подне кренусмо сва тројица с Буне пут зелене Неретве, јер нам се требаше преко ње превести у чамцу, на мјесто, гдје је жељезничка постаја, па ћемо отален за 1¹/₂ сата у жељезници к манастиру. Превезав се, дођосмо на постају, али не прође ни 20 часака, а жељезница заввижда. Спртљасмо се у Ш. класу, па одмах хајд', јер ту жељезница чека само један часак (минут). У 3¹/₂ сата стигосмо на постају, која се од светог манастира налази до четврт сата удаљено, те изишав из жељезнице, пођосмо опет пут валовите Неретве и превезав се прђ ње на „цатари“, одосмо у каву, која се код „цатаре“ налази, те се ту мало одморисмо; каву и по 2 мученице пописмо, те једва у 5 сати кренусмо пјешнице у манастир.

Приближив се светоме манастиру, не знам, како се моји сапутници осјећаху, али ја бијах сав уздрман, а са мном овлада нека изванредна побожност и страхопоштовање прама тој нашој дивној српској светињи. У тај мах говорих весело ове ријечи: „Хвала ти Боже, кад се удостојих видјети давно жељену свету и славну задужбину племенитог Херцеговца Милорадовића; кад се удостојих видјети мјесто, гдје ми се кроз толика мутна времена очува моја света вјера, народни обичаји, српска народност и славно име „Србин“; кад се удостојих видјети мјесто, гдје је некад наш заслужни и незаборављени митрополит Савва Косановић Ђаковао, и гдје је уважена наша старина Високопреосвештени господин Серафим Перовић, садашњи митрополит херцеговачко-захолмски скоро провео ту свој цијели вијек као: калуђер, игуман и архимандрит.

Улегав унутра у манастир, одмах ми упадоше у очи црквена врата, на којима је свето „Благовјештеније“ (храм овог ман.) насликано; целујем и прекретим се три пута, па одмах упи-

там једног младића, који се ту баш десно, „гдје је господин игуман?“

Он ме одведе са оном двојицом до г. игуманове собе, а ја куцнив на врата, чу се глас из собе: „Напријед!“ — „Добар вече оче игумане!“, рекох ја весело, па онда моји врли сапутници. „Добра ви срећа браћо!“ рече весело и управо изненађено госп. игуман. „Куда по овакоме времену за име Бога учитељу?“ „Ево светом манастиру и теби“, рекох ја весело. „Е, па хвала ти брате Србине, кад нас нијеси заборавио; ни тебе милостиви Господ не заборавио, само ми је жао што си се морао по овако незгодном времену мучити јер знам, каква си здравља.“

„Бог и твоја света молитва учиниће, да ми неће ништа нашкодити“, рекох ја побожно. „Хоће, ако Бог да.“ „Сједи учитељу!“ „Сједите!“ Упитав се за здравље и за друго, док ето ти мрке каве, а по том нас свети „оцо“ послужи са 2 ракије, те се баш лијепо окријеписмо.

Соба госп. игумана, баш је права „калуђерска соба!“ На источној страни зида, налази се икона св. Богородице, која у руци држи преблагога Спаситеља, а испод ње, исписана јој је молитва на рускоме језику. На свршетку молитве стоји ово: „Издао владалац Љубеча Его Свити Величества Генерал-Мајор Граф Милорадовић“

У западноме углу зида налази се игуманов кревет бијелим платном застрт, а поред њега — виш' главе асталић, на коме се налази свијећа и неколико књига.

У дну пак кревета — постеље, налази се писаћи сто, на коме угледах између осталог листове: „Босанско-херцеговачки Источник“, „Босанску Вилу“ и „Домаћина.“

Три различита листа, ама сва три врло ваљана!

На источној и сјеверној страни зида налази се миндерлук, који је црвеном чохом и сарџама покривен, а покрај врата налази се у углу лијепа гвоздена пећ, и то ти је све! Те исте вечери рекох госп. игуману да ћу сјутра одмах послје свете службе натраг у Благај нићи, јер се бојам времена, те га замолих да ми бар летимце покаже манастирске знаменитости и коју о њему проговори. Хвала му! чим ово рекох, а он одмах устаде понесе са собом

кључеве и отвори нам једну собу, која се управо покрај његове налази. Чим у собу про прага ступих, одмах ми очи стадоше! Четири зида, па сва четири украшени дивним сликама! Одмах, чим с врата улегнеш, упадне ти у очи велика у златном (жуто-варакли) оквиру фино бојама од једног бечанина руком израђена слика манастира.

На истој слици видиш пред манастиром у гају исликана и нашега старину, тог српског мученика Серафима Перовића, који у руци држи „бројанице.“ Прави тип калуђереки! У црној мантији под камилавком на глави, а у лицу блијед. Он је тада био у манастиру као архимандрит. Тешко уздахнух, а очи ми се суза напунише.

На противном зиду видиш такођер руком дивно израђену велику слику — ваљда до 1^{1/2} метар дугу, основатеља овог манастира, славног и неумрлога Милисав Милорадовића.

На глави му се налази црвена капа, а по рубовима исте виси длака. Више главе висе натпис: спа. мил. милор. (Чита се: Спахија Милисав Милорадовић).

Сво одијело састоји се од једне једине дуге хаљине подобне мантији, само што је ова мантија црвене боје. На ногама се пак налази обућа подобна данашњим опанцима, а у руци дуга палица, подобна владичанској штаки. Жао ми је што не имадох времена да помније разгледам ово одијело, јер исто може служити за карактеристику некадањег одијела.

Летимце видјех још и ове слике: од по метра дугу руком дивно израђену слику Високопросвештеног госп. С. Перовића, као архимандрита, истога опет салон формат фотографију с „братијом“, па салон-фотографију као митрополита.

Даље видјех фотографију блаженопокојног митрополита Леонтија Радуловића, и још многе друге слике владика и великих духовних и мирских достојанственика.

Из ове собе улегосмо у другу — манастирску књижицу. Овдје се још више изненадих него ли у оној првој соби. Одмах ти упадну у очи дивне црквене утвари, које се налазе у орману под стаклом. Ту ти мој мио брате, има дивних великих потијера, дискаса, кашичица, чаша све од самога сухога-жеженога злата. Па још да видиш неколико великих јеванђељица

златом окованих, а бисером и драгијем камењем попурлани! Многе ове утвари донио је са собом садашњи митрополит С. Перовић из Русије, кад је године 1864. тамо ишао и купио прилоге за овај манастир. Међу овим утварима, налазе се и многи дивни прилози честитих и вриједних мостарских Српкиња. Еј вала им!! Живиле и на њих се многе наше Босанке и Херцеговке угледале!

Старим књигама ни броја нема! Ту ти брате има разних старих књига руком писаних на кожи-пергаменту. Тамо даље видиш неке прастаре ствари, као: бардаке, ибрике, сабље, ножеве, иконе и т. д. па још да видиш африканске постоле, што их носе тамошњи богаташи, па котарицу, е, онда брате, не можеш се доста чуду начудити. Ове двије потоље, као и још неке ствари донио је из Фезана из жарке Африке Високопросвештени митрополит Перовић, који је тамо ради свога милога српскога народа у заточењу био.

Повратив се из ове собе, дођосмо опет у ону прву собу, кад угледам на сриједи исте један фини сто, кога први пут не угледах. Приђем к њему, а на њему бијаше „албум“ и „успомена.“ Отворим „албум“, кад сав бијаше окићен разним финим фотографијама нижих и виших духовних достојанственика, свјетских достојанственика: као виших и нижих чиновника, учитеља, часника и т. д. па још неколико фотографија и из Русије.

Пошто то разгледам, онда отворих „успомену“, која је сва испуњена разним потписима свакога онога, који је ту свету обитељ походио. Многи је какав састав било прозаички, било пјеснички ту уплео. Од свију ми се најбоље допаде пјесна у народном стиху од уваженог и великог народног књижевника Дра. Фридриха С. Крауса. У тој својој дивној пјесни хвали он и преузноси св. манастир Житомислић и укратко црта по имену свакога калуђера. Запета дивна пјесна! Госп. игуман рече ми да је Др. Краус прије неке године тај манастир походио, гдје је неке старине истраживао и описивао, а онда ишао по околини и биљежио народне пјесме.

Овај манастир посјетио је такођер и честити српски књижевник с Корчуле Вид Вулетић-Вукасовић, који је такођер неке старе натписе преписивао.

Врло ми је зачудно, да ова два уважена српска књижевника, не остадоше ту дуље времена, те ову важну старину сасвим неописаше и материјал исцрпише, јер заиста ако икоји, то овај српски манастир заслужује бољу пажњу, пошто је пун и препун старина. Овај манастир описивао је такођер и Дучић, архимандрит у „Магазину далматинском“, који је ту неко вријеме учитељевао, а описивао га је и руски конзул Иларијонов и многи други, али сви — као што рече и госп. игуман не сасвим и доста „нетачно.“

Док о овоме говорасмо, у то дође кухар и јави да је вечера готова. Одосмо у трапезарију и сједосмо вечерати, а мени једнако отишла памет за књижицом. Пред нама бијаше на столу скухане огуљене кртоле, киселог купуса и по по литре „манастирске руменике“, која човјеку живот повраћа.

За вечером се врло и угодно забављасмо.

У то госп. игуман подиже „Зравицу“, у којој рече, да се врло радује, што смо св. обитељ походили, желећи, да је и у будуће не заборавимо, да љубимо наше светиње: вјеру, обичаје, народност и т. д., а онда окренув се мени заврши своју кратку, али језгровиту здравицу са ријечима: „Здрав учитељу!“ Попив чашице, сједнемо и наставимо даље вечерати.

„Онда ја устанем и лијепо се захвалим г. игуману на његовој срдачној здравици, напоменувајући да ће ми мој први долазак у овај манастир остати у мојој најљепшој успоми; да ћу се госп. игумана и остале „братије“ увијек радосно сјећати, јер то заиста и заслужују, а завршив своју „здравицу“ са ријечима: „Да си здраво г. игумане, дико и поносе ове свете обитеље. Манастир Житомислић забиљежиће у својој историји златним словима име игумана Симеона Тодоровића, који то заиста потпуно и заслужује, јер се неуморно труди око њега, како би бољи како би виђенији био, јер се неуморно труди око наше свете прађедовске вјере, и лијепе српске народности. Хиљадили нам се такови трудбеници калуђери и народни пастири! Здрав!“ Купив се, опет сједнемо и вечеру довршимо, па из трапезарије одемо у његову (игуманову) собу. Ту попијемо по једну мрку каву и још мало посједнемо, па онда с Божијом помоћи спавати, рекав један другоме: „Лаку ноћ!“

У јутру т. ј. у свету недјељу у 7 сати пробудише нас милозвучна звона позивајући нас Богу на молитву. Ја одмах устанем, умијем се и обучем те идем у цркву на јутерњу.

За лијевом пијевницом пјеваше г. учитељ са својим ученицима, а ја одем за десну пијевницу, но не хтједох пјевати. не би ли могао цркву што боље разгледати. Црква је доста малена, види се да је давно грађена. Иста је врло финим старим иконама украшена, на којима се злата и сребра налази, а на једној доста великој икони (Св. Богомати) налази се по гдјекоји и драги камен! Св. олтар је прама самој величини цркве направљен. Док ово видјех у томе се и јутерња сврши, па сад хајд' на св. исповијед. Исповиједив се пред госп. игуманом, и она двојица сапутника моји, те се и они исповиједише. По нашој исповиједи не пређе ни по сата, а у том и света литургија отпоче, гдје сам онда за десном пијевницом отпјевао с колегом „Блажени.“ Пошто се света литургија сврши, примимо свету причест и одмах одемо у госп. игуманову собу. У томе и он стиже, те назвавши нам: „Добро јутро!“ честита нам празник и свето причешћење, на што му ми истим начином одвратимо.

Ту попијемо по каву, па онда говор развезосмо. Упитах госп. игумана како манастир стоји са добрима. На што ми он рече, да стоји добро, премда је прије боље стајао. Покрај својих добара има још и своје три цркве (филиале) и то на Тријебљу (задужбина такођер Милорадовића), у Старој Габели (родно мјесто нашега дичног српског књижевника Вид Вулић-Вукасовића) и на Клепцима. Под овај манастир потпада и Благај са својим селима, а прија је потпадао и Столац и Дувно (Жупањац), које данас више не потпада.

„Братство“ се манастиреко састоји од г. игумана Симеона Тодоровића (Лелека), Христифора Милутиновића и Прокопија Н., а доскора је био и Герасим Јокановић, кога је Његово Високопреосвештенство госп. С. Перовић послао у манастир Дужи (треб. котар) за управитеља поменутог манастира. „Братство“ је врло тачно у вршењу своје свете и узвишене службе; гостољубиво и врло пријазно. Слободно могу рећи, да честитијих и уљуднијих калуђера до данас не видјех.

На питање, кад је манастир основан, рече ми госп. игуман, да се тачно не зна, само се толико зна, да је узгор био, кад је још Султан Фатим освојио Босну. Манастир је више пута страдао од Турака, а једном су о Божићу и Ђелије попаљене.

Много је овај манастир пропатио, рече дубоко уздахнувши госп. игуман, али како је опет много пропатио, много је данас и хвале стекао. Име манастира Житомишлића остаће увијек сјајна звијезда на обзорију српскога неба! „То је истина госп. игумане,“ рекох ја весело. „Шта мислиш учитељу, колико је овај манастир људи сретним и великим учинио. Ево ти Косановића, Перовића, Радуловића, Дучића, сви су ти овдје били, науку учили, неко вријеме у њему служили, пак онда у свијет отишли, да и сами уче друге, што су овдје стекли.“

„А да ти и не помињем остале, који су овдје ђаковали, па кашње излазили, као пароси, проте, архимандрити и други честити људи, а сад хајдемо ручати!“

Устанемо и ето нас у трапезарији.

Игуман читавши молитву, сједе у врх стола, а ја с десне стране до њега, а онда остали.

Ручак нам врло красан бијаше! Чорба од пиринча, па пилав, спирјањена кртола, купус и бутарге, а уз то још свакоме по $\frac{1}{2}$ литре вина. Госп. игуман устане и опет нам захвали, што смо свету обитељ походили, позивајући нас, да и о „Благовијестима,“ као храму манастира дођемо, па окренув се мени, говораше ми, да ће му врло мило бити, ако га више пута будем посјетио, на што надовеза двије-три о мени, као учитељу, хвалећи моју особу и свети позив учитељски. На тој му се „Зравици“ одмах у име мојих сапутника дубоко захвалим на указаној нам љубави, желећи, да га желимо више пута у нашој средини видјети и с њиме се угодно проразговарати, а завршим са ријечима: „Живио госп. игумане, са свом својом часном браћом на дику и понос ове свете обитељи и милосрдног српског нам народа!“ Живио! Сједнемо и

почнемо даље ручати, те смо се при ручку врло угодно забављали. За ручком кажем госп. игуману, да ми је намјера, по овогодишњем испиту доћи у манастир, те га почети од искони описивати, на што он пристаде и врло му драго би! Ручав, одмах се спремимо за пут, топло захваљујући госп. игуману, на указаној нам љубави. Пољубим га у руку, пођосмо пут Благаја.

Превезав се прђ „цатаре“ преко зелене Неретве, дођосмо на жељезничку постају, а у том и жељезница из Метковића стиже у 1 сат по подне у коју сједемо и ето нас за $\frac{1}{2}$ сата на Буну. Ту се опростимо с Васом Миситом, а ја и мој „Капетан“ узмемо коње, па одатле пут Херцег-Шћепанова града — Благаја.

У 3 сата по подне сретно стигнемо, носећи у себи најљепшу успомену о светој обитељи — манастиру Житомишлићу, честитој „Братији“ и врло пријазном дочеку.

Завршујући ову своју скромну (путописну) „цртицу с пута“ имам примијетити г. уредниче „Источника,“ да ми намјера није била описивати манастир Житомишлић, него нешто сасма друго, као што ћете и ви и штовани читаоци нашег „Источника“ одмах с прва увидјети, за то сам се у овој својој „цртици с пута“ држао више личности, него стварности, а гдје гдје сам се такао и историје овог манастира, мислећи, да ће онда штов. читаоце више занимати. С г. Христифором Милутиновићем одредих, да нас двојица у мјесецу Августу о. г. почнемо ову славну задужбину описивати, коју у посебној књизи намјеравамо (штампати) издати. (А могли би послати у лист „Источник.“ Ур.)

Врло ћете ме господ. уредниче обвезати, ако будете ову моју „цртицу с пута“ штампали у Вашем цијењеном „Источнику.“

До скоро виђења!

Српско ви поздравље!

Благај
мјесеца априла 1890.

Ваш поштоватељ:
Васа М. Ђуковић,
учитељ.

Двије три ријечи на чланак: „Свештенство и проповједање. Са особитим обзиром на вјерско изображење и општу развијеност народа у Босни и Херцеговини од Теодора Јунгића, свештеника.“

(Из Б.-Х. Источника свеска I.—V. од ове године).

„Ако ли се открије што другогме који сједи, нека чека док први уђуши.“

Кад се хоће у таком чему, што је од већег значаја и има своју већу вриједност у искусном основаном проматрању, да открије каква особина стручних назора, тим више дужан је сваки добро промишљати: шта га покреће на то, шта и како открива и коме, пред кога износи особне мисли и на чему их оснива, ако је и тиме ијоле до тога стало, да не премаше примјеран успјех.

Прегледајући горњи чланак, држаћемо се реда, којим је што изнешено и нарочито на оно ријеч дати, што се коси са основном науком, клонећи се стављања на зачелну тачку наслова, те премјерити и оцјенити шта нам све ту г. писац и споредно и не досљедно открива; зашто се чега како придржава, упуштати се у испитивање тих околности, могло би братску нам намјеру и нехотице завести на страну личног питања, а најмање било би овдје до тога знати ко пише, него *шта* и како пише. Шта је хтио г. писац својим чланком и како га је написао, прво каже нам својом намјеном, а друго прочитајмо поуку да дознамо значај.

Према г. писца покреће племенита намјера учити неуке, открити им корисно и штетно, — у правом смислу, тежња му је показати „пут и начин сеоском свештенству, коме у опште стручно изображење мањка“, да би успјешно „поучавали у вјери и моралу“ свој народ; тим прије, а као стручна поука, несмије имати неправилности ни са једне стране.

Крчити пута науци проповједања вјечити истина на пољу неспреманих посљедоватеља, велика је и можда врло тешка — није лака али племенита задаћа; а упућивати позване оним правцем, коме поузданог пута ни сами незнамо, у понор мутних мисли, ако нисмо ради да свог образа каљамо и повјерења губимо, ако нисмо ради да себе пред Богом и људима излажемо тешкој одговорности, онда треба за љубав истини и сами да тражимо вођу.

Различити људи различито мисле, један те исти појам различито схваћају, тиме му одређују већу или мању вриједност, но појам веће вриједности не треба губити у појму мање вриједности, те тиме и саму истину покрити завјесом мутних мисли.

Видимо уводни дио чланка да се удаљује од предмета свог, у великом сразмјеру почиње из општег противу насловом истакнуте мисли, чак од алфе — од „Адама до данашњег дана“, читајући махом заборављаш насловну мисао, губећи се у смјеси неких штудија, да не знаш каквом те све ово спрема предмету; ту се у првим редцима философски гледа цијели свјет — васијона; ту се најприје открива, „и на посљетку свега нестаје, по неким сталним, вјечним, не промјењивим законима — уништавајући постојеће“.

На што нас ово спрема предмету? Шта на ово да мислимо, да није какав природословни увод? Да, ово је камен спотицања: „и на посљетку свега нестаје“. Та човјече мислите на догму, камо вам 11. 12. члан симбола православне вјере? Питање не може бити јесу ли стални вјечни, не промјенљиви закони Божији „неки“, који „постојеће“ дакле и створења по образу и подобију Божијем, зар „уништавају“? Боже сачувај! *Није добра хвала ваша. Не знате ли да мало квасца све тијесто укисели?* (Кор. I. 5—6. Рим. 11: 16).

Са овим оставимо тај дужи увод, у колико се не односи на ствар наше намјере, пређимо на сами предмет. Овдје ћемо тек дознати на своме мјесту да се излаже напутак свештеничкој науци, кодијељен на изучавање вјере и образовање нарави. Оба двоје овако одређено: „Вјером се стичу душевна блага, а моралношћу омогућава се друштвени живот на земљи“. На што та недосљедност у одредби подјеле, кад иза те стоји: „Вјера и морал се не даду раздвојити“, на што их раздвајати; као да се вјером не омо

гућава друштвени живот на земљи, а моралношћу не стичу душевна блага. Кад се не дају раздвојити, ваљда и једно и друго има исте цијели, и кад је „морал основ свакој вјери“, а то свакој не стоји, н. пр. Талмуд га нема са нашег хришћанског гледишта.

Са богословског гледишта није „морал основ вјери“. Морал је плод вјере, под њезином је зависности морал, ми морамо право хришћански вјеровати да будемо на путу спасења; требамо своја дјела управљати по науци своје вјере. Ако хоћемо богословски јасно рећи: катихетичка догматичка наука образује ум на тврдо убјеђење вјерских истина, а морална наука упућује вољу на праведне и свете тежње. Збркано је мислити да морал облагорођава срце и ум човјечији; кад се каже какав успјех чине моралне поуке код људи, остаје оскудица прегутати какав успјех има вјеронаука.

Да се проповједањем о вјери баве догматичке поуке, то ће се допустити, а проповједањем о моралу „поуке здравог разума“ то је ново ономе, који сматра здрави разум као помоћно средство у вјерској науци, за коју црпи знање св. писма прегумаченог православном црквом, — то је слободно г. стручњаку! *Али се чувајте да како ова слобода ваша не постане спотицање слабима.* (Кор. I. 8. 9). Не може бити и тај здрави разум који ствара моралне поуке а нису изворне из св. писма.

Напрјед се одваја: „Прва грана свештеничке службе свршава се код нас црквено словенским језиком, дакле језиком кога народ потпуно не разумије“, а главна је тежња да разумије. Цијел проповједничка захтјева све разјаснити, а то г. стручњак губи са ума, остављајући богослужење, — то средиште све хришћанске вјере, да се потпуно не разумије, што нам пружа толики материјал за проповједи неговања хришћанске побожности. Ова напуштена тачка да се „не разумије“ у предмету стручном, наводи превидност и варљивост „начина и пута“, тиме губи приступ способности појимања старијим и не наученим свештеницима, код којих је најплоднија хришћанска побожност; она кнади и оно што им мањка у вужној науци. Са те стране најприје иде да им се поднесе каква практична поука. Но г. стручњак колико се од овога удаљује, толико специјално (дубоко) приводи своје ученике узетом предмету у подјели своје поуке.

Не пита се јесу ли — ти ученици морају бити добри психолози (познаваоци природе човјечије душе), друкчије не могу сљедовати поуци свога учитеља, кад мора сваки „да потпуно позна човјека и његову природу, у коме ће као проповједник дјеловати.“ Сваки мора проучавањем „добити појам о добрим и рђавим странама људским итд.“ Оваки и остали захтјеви надмашују успјех истакнуте цијели, пута и начина, и нуди неспособне ученике својој поуци; зато нису оправдани наводи: „Никакви обзир, никакви разлози не могу свештеника, који се устручава било због и самопоуздања било због плашње на проповједаоницу изићи, извинити“, — могу се извинити, као не научени којима „стручно избражење мањка“.

Свештенику је први позив, најузвишенији задатак проповједање слова Божијег, али у томе се не да пригонити савршенству. За проповједника ваља се родити па образовати.

Људи који немају урођеног дара говорничког, не могу своје мисли лијепо изнијети и у ново одијело обући (т. ј. створити облик), *просто казивање малог је успјеха* (Мој. II. 4: 10. 16); тиме често најважније истине слабо утичу на разум и срце, једино са тога, што их невјешти говорници казују начином истовјетним, посве обичним и свакидашњим. Па и даровати и талентирани људи без науке и искуства не могу имати моћи мишљења. И знање и искуство колико опет чине код људи хладне крви, сувопарни нерјешиви и равнодушни; без икаква афекта (пробуђености) и уображења, који је не способан осјећати у себи цјесничког усхићења, мало је кадар и онда, кад говори о истини и правди. Проповједник у правом смислу мора бити духовно узвишен, прозирући, и проповјед да му је богодана светиња, баш као правом пјеснику пјесма, што 'но каже наш Змај-Јовановић: „Негуј песму, итд.“ Ко има при руди змаја нека чита те славом овјенчене стихове, мјењајући ријеч пјесма са проповјед, па да види висину њезине светиње.

Свештеник, који није похађао богословије, који до сад никад никакве проповједи говорио није, коме дакле и способности (знање) фали“; дакле не научен, упућен стручним, не познатим путем и начином, и са највише труда како ће се моћи поучити духовном говорништву? јер коме фали способност проповједања „треба да

буде“, откуда ће бити „прави израз мисли и осјећаја проповједникових, јер ће само у таком случају његова проповјед повољно и успјешно дјеловати на слушаоце“, тако је — признаје г. стручњак. Дакле проповјед би тим путем и начином не повољна и без успјеха остала слабог утицаја на слушаоце; кад није довољно говорити само да се говори, нужна је спрема за јавни говор: наука, знање, способност, иначе оста мртва ријеч говорничка.

Наше старије свештенство није имало прилике изучавати богословију, то су већином самоуци ђаци, зато није криво ни пред Богом ни људима за мањак свога знања, нити је право рећи, у садашњем напредном вријемени да наше старије свештенство мало вриједи. Мјерило његове вриједности узима се из прошлости оних мутни вријемени, која су они на похвалу а не укор своје вјере и народности преживили, вршећи скромном спремом свој позив, *али су имали више духа*. Већина тога свештенства диже се и снажи својим достојанством, што му осигурава повјерљив уплив и добар углед код својих парохијана; братском ријечју и добрим примјером одвраћа их од зла и упућује на добро сигурније, него што би слабом проповједи са проповједанице.

Имајући у виду намјену чланка, „неукој браћи свештеницима показати пут и начин проповједању“, не повјерљиво је страховање својој поуци. „Кад се проповједа, треба имати на уму, да се тиме народ поучава, а не да се свештеник својим знањем или даром истиче. Свештеник је ту због проповједи, а не проповјед због свештеника (ваљда због слушаоца?), па сваки успјех, ког са проповједањем постигне, не треба да га погорди, не треба да га себи уписује у заслугу, — јер ће му она потирати успјех“. Та за Бога г. стручњаче, не страхујте, пратите своје мисли „сеоском свештенству, коме у опште стручно изражање мањка — да од помоћи будемо“. Откуда ће се истицати својим знањем, далеко је успјех да се погорди, а још даље уписивање својој заслуги! О! то би био нови проналазак пута и начина да неке дотле подигне! Са друге стране ово се не може односити на „свештенике — богослове, јер они и сами знају, како ће у овоме погледу дужности својој најбоље и нај-успјешније задовољити“, да не потиру успјех.

Чујмо за овим у чему је г. стручњаку узвишени задатак свештенички, и шта му је циљ

проповједања? „Научити човјека да вјерује у Бога“ доиста је прва хришћанска врлина; „научити га да љуби Бога и ближњег свог“ ово су двије највеће заповједи Христове, (Мат. 22 : 37—39), које потврђује Мојсејев десетословни закон; али то није све, камо из заповједи хришћанско поступање према себи? У другој заповједи одређује Господ Исус Христос љубав ближњему, мјером љубави самога себе, на другом мјесту вели: *све што хоћете да чините вама људи, чините и ви њима: јер је то закон и пророци*, (Мат. 7 : 12). Зато хришћанину је најприје нужно знати према себи право хришћански поступати, да знаде поступати према своме ближњем — „научити га да савлађује своје страсти; будити у њему хришћанске врлине (које су те хришћанске врлине?); потпомагати му разум против срца“, за тим два-три рецепта о неким гријесима — „јест узвишени задатак једног свештеника“. А оно друго „управо рећи борити се са свим својим силама непрекидно, неуморно и храбро, под заставама врлина и добродјетељи, против свих мана и порока људских — јест узвишени задатак“ сваког човјека.

Је ли само у томе сав онај узвишени задатак учења, свештенорадње и управе сваког свештеника на што га обвезује његово звање: *учити људе истинама вјере и правилима владања* (Марк. 1 : 15.), *ријечима Божијим и узорним примјерима својега живота* (Тим. I 4—12., Тит. 1 : 9), *вршити св. тајне* (Кор. I 4 : 1), *и молиши се за све људе* (Лев. 16 : 34. Числ. 10 : 25. Дјеј. 6 : 4. Тим. I. 2 : 1—2. Јак. 5 : 14 Евр. 5 : 1—7), и као пастир и отац дужан је по примјеру Исуса Христа и апостола: *надзирати своје вјерне, ошклањати од зла, и по Божијем закону упућивати на добро*. (Тим. II. 4 : 2. Петр. I. 5 : 2—3.).

По овоме може се разумјети да је само то „узвишени задатак једног свештеника“, који куша ваљда опширно одредити своје узвишење, те га сакати и за прву обвезу свештено-учења. Ако би ми набрајали сва она узвишења, која се развијају из поглавите мисли установљења новозавјетне службе, ту нам је онда цијела богословија. Шта извире из узвишеног задатка једног свештеника: учи вјери губећи прелаз к' добрим дјелима, нема надежде нијел' и вјера мртва. (Јак. 2 : 14. 17). Дакле, у вјери изгубљена нада и љубав не потпуна!

И опредјелење хришћанског учење одговара узвишењу једног свештеника, који хоће „да увјек има на уму, да он има људе спремити не само за вјечни, него и за овоземни живот, а кроз такав осигурати му и вјечну милост“, наопака наука! Као да су то два различита начина и као да свештеник држећи се једног служи на уштрб другом или мрачније, да само начином спремања човјека овозмном животу треба „осигурати му и вјечну милост“! Треба кроз очи тјелесне отворити очи душевне, треба тјело удо стојити души, да га духовност присвоји и онемо удостоји мјесту, које нам је спремио Господ Исусе Христос. Душа није створена земаљском тјелу нити човјек земаљском животу. Боратак боравак душе у тјелу, трајна је борба на живот или смрт вјечности. *Јер ми духом чекамо од вјере над правде* (Гал. 5: 5). Одлика је хришћанског спремања хранити већу моћ духовности противу веће моћи тјелесности.

Човјек може бити моралан, може бити узор овоземног живота са неког туђег гледишта „а кроз такав“ да хришћански не мисли и не вјерује, те се и повија по одношајима и добру и злу, изопаченим појмовима неможе разликовати јасно једно од другога. И људи који тјелесношћу затиру духовност, морају проводити сношљив грађански живот; али не схваћају своје достојанство, свој ум изоштравају својим себичњачким тежњама. Па шта је сама та сношљивост, она може бити себично попуштање. У човјеку има чисти и свети осјећаја — осјећаја добра, осјећаја љубави себи сличнима. Треба сав закон извршивати у једној ријечи, а ту једну ријеч ваља душевно разумјети, јер иначе ће љубав тјелесна истрошити љубав душевну, ту подлогу живота и радости и овога и онога свјета.

Колико је значајно у опште па посебно за народ из Босне и Херцеговине тако проповједање, које ће га поткрјепити „на размишљавање у границама вјерских одредаба, тичућих се овоземног живота“? Све се одредбе тичу овоземног живота, можемо ли знати за какве њихове границе, које г. стручњак не открива — а ко би то знао! Све су одредбе закон животу тјелесном и пут духовном, односно вјечном животу.

Је ли доста или није одвраћати од грјешења и упућивати на добро, утицајем вјечне награде или осуде више или мање од утицаја

земаљских блага или казни, одлучују побуде, које проповједник хришћанском науком буде кадар у народу изазвати осјећајем љубави за истину и правду, — једном ће га привољети царству. Сигурно лакше онолико, колико је више спремљен хришћанској мисли, која га води и упућује духовном савршенству. Будимо људе нека осјете вјеру над законом, па ће бити и врли грађани, тражећи хармоније (сагласија) својој души. *А закон није од вјере: него човјек, који то швори живљеће у шоме* (Гал. 3. 12).

Све ваше мисли г. стручњаче немају полета од тјелесних услова и закона, те вас не можемо разумјети позивом. Мислите ли ви да је претња пакленим мукама, којима се „најрадије пркоси“ начин привољења човјека добру? О! г. стручњаче, слаби сте неимар на темељу љубави; љубав се не боји претње, за то јој „најрадије пркоси“ њезин плод за истину и добродјетељ, неће пожети сила претња, казни и мука.

Даље мислите ви да вјера хришћанска није се могла само због, велите „не јасни обећања ширити и напредовати у жарким појасима као мухамеданска“. Овако, ако и нехотице рекосте, али начело Исуса Христа, који све људе подједнако грли и шири општу љубав и братство, подлажете утицају поднебија — наопако! Вјечита истина не подлежи ни чему. Знате ли ви шта је мухамедова религија, кад је налазите упливнијом од хришћанске у жарким климатима? Начело уредаба и правила ове религије, могло је продјети само тако, што је према оновременим околностима и политичким приликама Мухамед као препреден и искусан човјек, имајући у виду више успјех него правду, позајмио највише из религија оних сљедбеника, које хтједе за се придобити, обухвавши ту религију у богату фантазију грубог уображења о блаженству човјека, које нема у себи ништа што засједа у област духовности и узвишене наравствености. То нам довољно доказује пропадање плода те религије свуда, гдје се хришћанска мисао и цивилизација распростраје.

Да ли су сви људи више мање грјешни, нема спора, не може се узети друкчије. Сви људи грјеше, грјех је душевна болест, а свакој болести тражи се лијека. Јесмо ли тјелесно болесни, тражимо и радије се повјеравамо науч-

ном и искусном лекару; а какав тек мора бити научен и искусан онај лекар, који лијечи болесне душе — нудећи им лијека? Једни проучавају медицину да постану слободни знањем и искусством тјелесни лекари; други богословију, да познају душу и њезине потребе. И једни и други без способности су надри-лекари, више опасни до ли спасоносни; само способни људи своје звању дорасли су усавршавању свестраним проматрањем тежња свога задатка. Неспособне у основу нужда је тек спремати, иначе значи одозго ширити просвјету.

Иза овога истиче се нешто „о уводу и завршетку“ са висине једног свештеника за данашње прилике. Нешто зато, што се тамо ништа не говори о уводу и завршетку проповједи, него не ћу рећи дрско се блатом баца али осуђује све сувремене узорите проповједнике, само зато што они нису дорасли схватити данашње „сасвим друге прилике, којима не одговарају апостолски поздрави: „браћо моја“, „љубезни“, „драги“ идр. него и данас тим и таким поздравима предурећу своје слушаоце“. Је л' те г. стручњаче тиме дају „проповједи приватан карактер — зато праве од цркве приватну радњу, од себе трговца, а од народа своје муштерије.“ Нема смисла. Вјера се не продаје нити купује, код ње нема по што — по то? Оснивање ове тврдње је једнострано: да свештеник у народу више важи као отац међу дјецом, него брат међу браћом, или да свештеник осјећа духовно и узвишено свој положај, „да гријеши кад се спушта са своје духовне висине“.¹⁾ Није оправдано у развоју појмова ставити свештеника према народу у одношај оца према породици; нити под ријечи народ разумјети само парохијане (Мат. 28: 19. Марк. 13: 10. 16. 15). Ове заповједи не смије свештеник са ума губити. Свакојачко поздрављајући свештеник данас своје слушаоце по примјеру апостолском, не спушта се са своје духовне висине, (тј. оне, колико је који има), као што се ни Апостоли нису спуштали. Сви поздрави апостолски које г. стручњак осуђује неким данашњим приликама, и оне које препоручује, стављају у извјесан одношај проповједника и слушаоце. Није довољно мислити само на то, ако парохијанин зове свештеника „оцем“ и вели „благослови оче“ да

разумије у духовном смислу. „Често се може чути да млађем свештенику уз оче дода: „макар да си млађи од мене“. Дакле народ незна да свештеника зато зове оцем, што он тајнама и учењем подиже и негује тај народ у животу духовном.

Г. стручњак оће да се народ учи у неким „границама вјерских одредаба, тичућих се овоземног живота“, из неких својих разлога, а и опет из неких других разлога мисли, да се свештеник строго држи у духовној висини, кад га и народ држи у такој! Шта се вели даље за тим, „да народ не зна ни молитава, да је побожан али на своју руку“ те да се његове молитве баве најприје његовим тјелесним потребама. Откуда ће неуки народ о свештенику духовно мислити, кад ни један свештеник за народ духовно не мисли? — Г. стручњак незна пратити своје мисли. Пођимо одавде: „Народ у Босни и Херцеговини јако је на ниском ступњу вјерског изображења.“ Дакле су још сасвим тјелесни људи и не могу духовно разумјевати? *А тјелесни човјек не разумије, што је од Духа Божијег; јер му се чини лудост и не може да разумије, јер треба духовно да се разгледа* (Кор. I. 2, 14.).

Апостол Павле вели: *И ја, браћо немогих са вама говориши, као са духовнима него као са тјелеснима, као са малом дјецом у Христу.* (Кор. I. 3, 1.). Разумијете ли зашто Ап. Павле у својој посланици Коринћане зове браћо? Тај назив Ап. Павле није узео тек нехотице, као што мислите за данашње проповједнике, у посланицама наћи ће се и други назива: *Дјечице моја, коју отац са муком рађам докле Христово обличе не постане у вама.* (Гал. 4, 19.). Ево доказа за разлику одношаја: *Будите као ја што сам; јер сам ја као ви што сте.* (Гал. 4, 12.). Нијесу ли то два својства тјелесно и душевно, по томе је Апостолу народ коме проповједа као и он по тјелесности; отуда су му сви браћа, коју жели препородити духовно, као и он што је препорођен, те да му постану дјеца. Апостол Павле учи: *Братском љубави будите један другоме љубезни, чашћу један другоза већег чините.* (Рим. 12, 10.). Оваку своју науку потврђује својим примјером, он се са народом као човјек опходи братски. Ни једно слово г. стручњаче из св. писма данас или икада не подлежи најмањој промјени, ни у различитом развитку на-

¹⁾ Духовна висина г. стручњаку је сан „вјерског заноса“, занос је машта — наопако!! — писац.

рода или климата. Свака ријеч отуда од вјечитог је значаја и вриједности, и сваки израз вјечита и непромјењива истина.

Још се труди један свештеник, али — на своју руку, према себи, поучити неуке када и гдје да се проповједа, и овако вели: „да су се прве црквене зграде отпочеле подизати најприје у тој намјери, да се ту за стално проповједа слово Божије, па уз то тек да се и молитва свршава, (ово докажете), јер се човјек Богу молити може и сам, а и изван цркве, а вјерске учитеље и поуке не може имати свагђе и на сваком мјесту, него се те по црквама врше.“ Лијепа поука по своме ћефу! Дакле, цркве су (храмови) само за то, да се у њима поучава народ, у недељне и празничне дане? Пезнате ли за Апостола Павла, који налаже да свештеници уче народ и у цркви и по кућама, свагда и на сваком мјесту, све уопште и свакога посебно; дан и ноћ, у добро вријеме и у невријеме. Проповједању слова Божијег није обвезан свештеник само у храму при богослужењу, или *у добро вријеме*; него и изван Богослужења — *и у невријеме*, покарати, запријетити, умолити, са свакијем сношењем и учењем (Тим. П. 4, 1—2).

Почетак хришћански храмова на опште богослужење почиње од тајне вечере (Поп. о спас. мира ст. 446.) *у великој соби простртој, готовој* (Мар. 14., 15.), и у нарочитој соби једнодушно *у молитви и молениу* заједно сви Апостоли дочекаше и примише обећање очино. (Дјеј. 1., 13—14., 2: 1.) Овака освећена мјеста имали су хришћани и за вријеме Апостола, то дознајемо из ријечи Апост. Павла (Кор. I. 11: 17., 18., 22.). Цркве су освећена мјеста ради опште молитве. Црква је дом Божији, по појаву и присуству Божијем (Бит. 28: 17: 18: 22.); дом и храм молитве (Исј. 56: 7: Јер. 7: 11: Мат. 21: 13.); богомоља (Дјеј. 16: 13.)

За доказ, као свуда напријед г. стручњак цитира (наводи) себе, својој науци, на своју руку; пере оне невјернике, који рјетко похађају цркву: „А и шта га привлачи, кад се и код куће Богу молити може? Управо рећи ништа. Ред по којем се црквена служба обавља, обичан му је (а привлачио би ваљда да је не обичан!); језик на коме се служба обавља неразумљив му је (треба тумачити), појање у цркви нескладно је (зар црквено појање — опростите!!); ништа дакле нема, да га цркви привлачи, осим

једно — Богу се молити, (је ли то „ништа“ нема осим једно, правилно по — логици!) а то може и код куће, па му зато није потребно ићи цркви“ Тако један свештеник поучава, али се вара! Лијепо је кад се човјек и код куће моли но сумња се да они што у цркву не долазе, не моле се ни код куће? Св. црква заповједа нам да долазимо *у цркву на толишву*, сваке недјеље и празника. Шести вселен. сабор наређује да се одлучи од цркве сваки онај, који за три недјеље без велике нужде не дође на богомољу. Ми живимо не засебно, како је коме пало на ум, него живимо као хришћани, који су сједињени законом побожности у друштво. *Прва је дужност хришћанске цркве сабирати се на општу богомољу*. Који ову прву дужност занемарује, тај престапа закон црквени а по томе и закон Божији. (Одбрана истине М. Мих. ст. 91—95).

Иза толиких захтјева, који управо условљавају цио предмет, изводи отуда г. стручњак оваки закључак: „Од свештеника се дакле ништа друго не тражи, него добра воља и мало труда па је успјех ту“.

Није ли то најпосље олако узети свој позив?!

Али ми се не смијемо варати кад се г. стручњак у много чему вара; расправљајући поједина питања не основано и не практички, те је запарложио и оно добре поуке. Г. писцу, у колико је познато, изашао је као првенче испод пера овај чланак, у коме осим истакнутих мана има лијепе поуке, то се види да је кадар своме позиву на корист и дику служити, и напретку своје неуке браће допринијети својом добром поуком; ако је буде црпιο из онога извора, или зидао на ономе темељу, на који га упућује његово звање: *По благодати Божијој која ми је дана, ја као премудри нацмар поставих темељ, а други зида у висину; али сваки нека гледа како зида* (Кор. I. 3: 10).

Најпосље, шта се таком и сличном поуком доприноси народној просвјети, нека и други расуде, и ми једну рекосмо: да нема зајиста светијег и узвишенијег позива, него што је позив хришћанског проповједника, и нико не мора толико опрезан бити да не сврне са правог пута, као што се мора да чува хришћански проповједник, да је много надмоћнији способношћу и достојанством за оне које учи; нити смије да незна

о ономе о чему говори, јер ће му говор бити глуп, штетан и безсавјесан. Па је одпоможено.

Још једну на посљедњу примамљиву ријеч својој поуци, која ријешава данашње живо покренуто питање од свештенства о својој заслуги и породичном ужитку, како јој се свиђа, — многомилоствиво и премудро, да би во вјеки вјеков могли очекивати! Та човјече није нама стало само до тога да не гладујемо, ни просјаци не гледају? О ви сте почели од ње па баш свршете са њом. Е мој драги господине како несхваћате питање у духу данашњег времена мучне борбе за опстанак. Данас живи пословица „*Све би дао за свог рода славу али крај цар ни за живу главу*“.

На то се једни жале, други плачу и сви помоћи траже своје тешком и невољном породичном животу, али *од кога?* — И ви то хоћете да ријешите *од народа*, а да од кога другог него од народа. А како то иде данас? Свештенство је напуштено само себи што се тиче опскрбе, па ако му ко шта пружи — то принуђава свештеника да колебајућу се са невољама породичним, оставља народну просвјету у зашењак а привађа плуг или вагу! А да шта ће, жена, дјеца, породица вежу за се. Држави пак стало је до тога да култивира (унапређује) народ и нравствено и умно, а свако образовање без религиозног васпитања, гола је машта, права несрећа

за човјека и државу. Вјера је основ сваком добру па и самом напретку и благостању државном; где вјера опада ту будућности нема. Свештеници су преставници између неба и земље, и између народа и државе, тиме је већ држава позвана, да се брине о њиховом образовању; да посредује на уређењу униженог материјалног стања њиховог, како би могли пристojно и угледно живити у своје звању; јер „*проповједник љубави к' ближњему не треба да је приморан, да своје ријечи оповргава, истеривањем берива*“, рече једном згодом цар Јосиф II.

Таки унижен положај нашег свештенства у друштвеном животу, може подизати до свјетлијег стања поглавице наше овопредјелене цркве уз помоћ државе, те тиме већ једном увеличати свјетлост православне цркве и у овим крајевима, — да свештеници не буду све и сва више него свештеници, — па да се већим правом од свештеника узмогне захтјевати, да буде прави пастир, учитељ и отац, себи повјереног стада¹⁾.

Зеница, 24. јуна 1890.

Милорад Јелић,

свештеник.

¹⁾ Ову критику — ако је тако можемо назвати — доносимо у овом листу без икакве измјене у знацима препињањ, у стилу и др. на сопствену пишчеву одговорност, као што и сам он и писмено и усмено изјави уредништву, с молбом, да му се ова критика на сваки начин уврсти у лист. Уред.

Катихетичка бесједа о „МОЛИТВИ.“

Љубезна браћо!

Молише се Богу без прештанка.

(I. Сол. 5. 18).

Данас хоћу да вам кажем што о „*молитви*“, јер знам да многи између вас више пута молећи се, помишља у себи: „*Што ми Бог не испуни сваку молитву, кад Га молим?!*“

Па онда даље вели: „*ваљда сам му нешто згријешо?!*“

Није то за то, што си згријешо, јер Он и грјешникове молитве прима, само, ако су оне по његовој вољи и ако ће то бити за те добро.

Ако желите, да вам Господ Бог да оно, за што Га молите, онда Му се молите онако, као што каже св. апостол Јаков: „*Ако вам коме што*

(премудрости) *недостаје, нека иште у Бога, који даје свакоме без разлике и не кори никога, али нека иште с вјером не двоумски.*“ (1. 5--7.)

Да, збиља Бог усваја добре молитве, то најбоље показује примјер родитеља пресвете Богородице.

Они су били врло стари, а нијесу имали дјеце, те су многи познаници њихови говорили, да их неће ни имати. Но родитељи пресвете Богоматере непрестане су се молили Богу, да им да од срца порођа. И заиста се смилосиви Бог на молитве њихове, те у старости родише шћерку — пресвету Дијеву Марију.

Видите ли дакле — љубезна браћо, — шта чини молитва, али и то молитва од свега срца,

из дна душе и тврдом вјером у Бога. За то не треба да се молимо Богу из обичаја, као што многи сад у ово вријеме чине, кад дођу цркви, него му се молимо, као што се то пристоји и да ће Бог збиља помоћи!

Молитвом, која је од свега срца, из дна душе и с вјером у Бога, може човјек добити све, што му је год Бог обећао. Јер је Исус Христос рекао: „И све, што узимате у молитви вјерујући, добићете“ (Мат.: 21., 22., 7., Марк.: 11., 24. Лук.: 11., 9. Јак.: 5., 16. Јов. 3., 22.)

Па ето и сви светитељи, што год их имаде, молитвом су добили, што су од Бога искали. А нема ни једног човјека на овоме свијету, који добива своје потребе с које друге стране, него од Бога.

Знајте, да је Господу Богу, кад се ми добро по Његовој вољи владамо — исто онако мило као и оцу, кад види, да му син испуњава заповијести; па му онда учини за што га год замоли. — Ето, кад нас тако воли Бог, онда ће нам се смиловати на молитве наше.

Молитвом је један пророк раставио море у двије половине и учинио те је потекла вода из камена (Исх. 14. 15., 21. 17., 4. 6.); св. пророк Илија је зауставио кишу и замолио Бога, те је она опет ударила (Ш. Цар. 18., 41.; Јак. 5.,

17.); Јелисије зауставио је воду у ријеци IV). Цар. 2., 14.); један опет побожан човјек (Исус Навин) је зауставио сунце, а други га повратио са запада на исток (т. ј.: пр. Исајије); (Ис. Н. 10., 13—15. Исаије: 28., 8) и т. д.

Ако си болестан, моли се Богу, да ти даде здравље; ако си богат, моли Му се, да то добро — имање — одржи на корист теби, па да узмогнеш и друге помоћи; ако имаш непријатеља, моли Га, да их Он умудри, те да с тобом живе у љубави; ако си праведан осуђен, моли Му се, да те избави. — Свагда, на сваком мјесту и за свако добро и потребу молите се Богу, који не гледа, да ли си ти у цркви или пред црквом у кући, или у шуми, на суву или на води, или се молиш ноћу или дању. — Он само хоће, да је чисто срце у онога, који Га зашто моли.

Будете ли се само тако Богу молили и поступали, онда ћете у сваком добру напредовати и ништа се нећете бојати; а ако у добру будете напредовали, онда ће вам на страшном суду Господ наш Исус Христос рећи:

„Ходише благословени Оца Мога, примиши царство, које вам је припремљено од постања свијета.“ (Мат. 25., 34.) Амин.

Никола М. Шкорић,
свештеник.

Допуна чланку: „Нешто о крсним славама и имендану.“

У горенаведеном чланку штампаном у IV. и V. свесци о. год. „Источника“ врло лијепо оцртано је значај и вриједност слављења „Крсног имена.“ Нема мислим, ни једног Србина православно вјере, који би заговарао слављење „Крсног имена,“ јер је то управо најстарија светиња — аманет, кога чувају Срби од памтвијека и што нас је највише уздржало у нашој прадедовској вјери. — Слављење „Крсног имена,“ то је врлина, којом треба да се сваки Србин поноси и да га чувају наши потомци, док тече српског кољена.

Али свака врлина — жали Боже — има и својих мана. — И слављење „Крсног имена“ жали Боже, што морам рећи, има својих мана, које сам управо намјеран у овом малом чланчићу јавности изнијети, а то е тога, да би се што скорије из нашег народа искорјениле.

Писац чланка: „Нешто о крсним славама и т. д.“ није истакао, како треба славити „Крсно име.“ Можда није имао прилике виђети — каквих грдних погрјешака и мана догађа се код слављења „Крсног имена.“ Можда је само пратио, како наша браћа по варошима врло лијепо — Богу приступачно — онако, како управо треба — Крсно име славе? Е, ако је то, онда је друго на ствари. — А запитајмо се, како наши православни Срби — тежаци „Крсно име“ славе? Сасвим друкчије брата Србине, нег' што ти мислиш. Славе га Богу неугодно, људима не пристојно, себи на срамоту и велику штету. Истина, да наши тежаци Срби имају ту врлину, да би волили главом платити, него „Крсно име“ не славити; али та њихова врлина има, као сам рекао грдних погрјешака и неопростиви мана, за које ћеш се увјерити, кад ти оцртам,

како наши тежаци „Крсно име“ славе, из којих ћеш редака видјети, да ли имам право.

Прије неколико дана пред „Крсно име“ иду наши тежаци у даља мјеста, потјеравши — макар и једног вока, овцу или козу — по несретну шпиритушу (ракију, а вина врло мало), које и најсиромашнији, најмање око 6—8 сића купи (сић има 10 литара). У очи „Крсног имена“ долазе, скупљају му се званице (људи, који узајмно, један код другог о „Крсном имену“ нију), које „Кршњак“ одмах прво, него је запалио крену-свијећу — него ли се праведном Богу помолио, почне несретном шпиритушом залијевати и тако траје, док као мртва на земљу нестровали и тако лежи на као човјек — него као марвинче, јер се није ни Богу молио, ни са себе одјеће скинуо. — Је ли то дакле почетак слављења „Крсног имена?“ Је ли то хришћански? Не, није. Сјутра дан, чим се забјелило и освануло му „Крсно име“, устају званице а „Кршњак“ их опет залијева љутим отровом — гадном шпиритушом, а не пада му на ум да приреди кољиво, крену свијећу и друго, те да са својим званицама у цркву оде и истином се Богу помоли и светој се литурђији поклонити и т. д. — Па то још није ништа, кад чујеш, шта се још чини. — Слављење „Крсног имена“ не траје, као што Бог љуби а људи бегонишу, један дан, него 4—5 а и осам дана, гдје се увијек надмећу, који ће већу чашу попити и који ће их више испити, а кад се изо-

пијају, ту се онда свако зло догађа: псују се, бију се и најпослије бештимају Бога, свеце, људе и све друго. У кратко рећи, сваке и најгадније несподобштине догађају се при славама „Крсног имена“, а то је криво, што наши тежаци незнају, како треба „Крсно име“ славити, јер њему су увртили у главу „Крсно име“ мора се славити, па мора, а нико, или мало ко разјаснује, како га треба славити. — По моме мњењу, ја би сваком забранио, да не слави „Крсно име“, више од једног дана, а сиромашни, да не зову никаквих званица, него само крену свијећу, кољиво да има, те да са својом породицом руча, оно што му је Бог дао, а богатији нека подијеле сиротињи, него што кроз осам дана несретне шпиритуше попију. — Тако славити, било би и корисније и Бог би се побожније хвалио и славио, а никако другачије.

Ето, што ми је намјера била, да покрај врлина слављења „Крсног имена“ истакнем и мане, да наши тежаци мало разборитије „Крсно име“ славе, макар они, који су обдарени, да овакове ретке прочитати могу, а они, који не, онима ће трудни и на то позвани свештеник и вриједни учитељ, овакове ствари, прочитати и растумачити.

Што се тиче слављења „Имен-дана“ нијесам ни зато, но нијесам ни противан, за оне, који то могу, т. ј. да и „Крсно име“ и „Имен-дан“ славе.

1890.

С. М. Бабић.

Три ружице.

У свемиру цијеломе
Налазе се три ружице,
Које сваком хришћанину
Загрјевају право срце.
Оне мирис свуда шиљу
Сваком мјесту, сваком крају,
А најприје поникле су
У првашњем људском рају,
Ту су никле, ту су расле,
К'о три драге посестрима.
Те ружице „врлине“ су,
Тако им је дато име.

Једна с' другом од постања
Породицу једну чине;
У највећем злу и гњеву
Не боје се помрчине.

*

Прва ружа — међу истим
Јесте „вјера“ — православна
Са њоме ће са истока
Сијнут зора обасјана . . .

*

Друга ружа „љубав“ света
Међу нама нек се гаји,

Са љубављу још прије ће
Српско сунце да засјаји.

*

Трећа ружа, то је „нада,<“
Која сваког тјеша, снажи;
Па с' надам се и Срб може
Бар до некле да ублажи.

* * *

Христос — спас наш њих пресади
Сваком правом Хришћанину,
По сред срца . . . да с' тим каже
Вишњег Творца величину.
Те свак, који жели имат'

Подобије Вишњег Оца,
Нека све три руже чува —
Нек их штуче од свег срца;
Јер те руже само тада
Пружаће нам добро свако,
Кад заједно све три расту;
Иначе је наопако.
Сложно браћо сви настојмо,
Те врлине очувајмо;
Па тек тада да сазнамо —
Вишњег Оца . . . прослављајмо! . . .

У Фочи, 1890.

М. С. Поповић,
богословац.

Двије бесједи Стеве Давидовића проте. (1)

I. На свету Петку.

Благочестиви Хришћани!

Св. Петка друкчије грчки Параскева названа, рођена је у српској земљи, и прва је која се од српског народа за светитељку призната, показавши својим посљедоватељима и прави начин пустињскога живота и испашања. Живила је још пред Неманићко доба, и по дугом испашању и молитвама, које је у пустињи проводила, поврати се у своје отачаство Србију, и ту постоћи и Богу се непрестано молећи, своју св. душу Богу преда. Тијело њезино дуго је почивало у гробу, док се није послје сазнало да је она света и још цјелокупна. Дошавши гробу јој многи народ са свијећама и литијом, ископају њезино нетљено тијело и поставе у цркви на опште почитање.

Св. мошти матере Петке биле су премјештане у Трново у Бугарску, а одатле турски цар Селим био је одио у свој град Једрене; а одакле пренијето Грцима у Цариград, и најпослије св. њезине мошти буду поклоњене од Грка молдавском књазу, који то св. тијело положи у цркви св. три Јерарха у граду Јашу, ће и данас почива и особито у нашем српском народу, као Српкиња светитељка слави се. Св. мати Параскева прва је како реко од нашега народа као Српкиња светитељка постала; прва је показала начин усамљеног испашања и молитве, те тим самим

својим примјером и нас је научила, да тијелу своје не угађамо, да тјелесне страсти обуздавамо и јаку им узду да ставимо; а највише да се Богу молимо.

Ако благословени Хришћани изближе испитамо дјела наша, ако ијоле мислити станемо, видећемо, да смо већом части у многоме искварени и не само, да се данас светити не можемо, него шта више, творимо дјела врагу својствена. Укратко ћу вам рећи о пјанству, нечистоћи и неумјерености.

Пијаним бити, па незнати разумно мислити и радити, не моћи у тијелу своје равнотежу одржати и његов правац дати му, не моћи на посљетку и незнати своје дужности вршити, значи образ и подобије Божије омаловажавати. Осим рђави посљедица, које са свакога гледишта пијанице гостићи морају, вама ће и то мислим познато бити, да такви људи у мету најпрво своје имање; па онда и свој живот украте и то неки на 5, неки на 10 а неки и на 15 година. Дакле чине самоубиство — гријех, који се никада опростити не може, — који вјечну казну Божију на себе навлачи. Истина, добро је по неки пут и попити по мало некога пића ради тога, да се човјек нешто више провесели. Пићем се се убрза крвоток, зато старији могли би то негда и употрјебити, али младеж и дјеца ни пошто. Ко оће своју дједу слабу, жуту, блиједу и ма-

лољетну да види, тај им може давати шпиритуозна пића, кафу, и дуван да пуше; али тај би на тај, начин велики непријатељ своје дјеце био.

Народ наш благословени Хришћани, много страда и зато, што се у свему готово не чисто држи, особито по селима нашијем. Наука вели, да је чистоћа пола здравља, но ми се слабо на то обазиремо. Доста је само то видити, како многи не умивен, неочешљан и нечист и у саму св. цркву долази. Наш сељак тешко о Божићу главу и то Бог зна како измије, а нокте на претима и ногама и не реже никад но му радом сами нешто одпадају. Слободно се рећи може, да се више бринемо за домаћу животињу, него-ли сами за себе. Коњи се сваки дан тимаре, испод говеда кида и чисти, и у свему се гледа да живина у сувоти лежи; а своје станове и куће људи држе смрдљиве и непровјетрене. Болеснике, које би требало пресвлачити и често чистити, прати и купати, држи наш тежак у кошуљама као у мушемама, а дјечи својој вели, ако су нечиста да брже расту; као да је човјек биљка, којој је ђубре и нечистоћа потребна. Све несреће које од нечистоће проистичу у кратко се казати не могу, јер би то дуго и предуго било. Кратко ћу вам рећи: прозоре сваки дан на кућама отварајте, да их свјеж ваздух прочисти и истрера легло болести; болеснике ваше умивајте, чистите и у чисте аљине често пресвлачите; сваку влагу из соба вашијех уклањајте; сами пак чисти и опрани свагда идите, па ћете тако заиста и здрави и веселији бити.

Трећа мана, коју вам у кратко предочавам, јесте неумјереност коју разумијевамо у свакој рађи и дјелу човјечијем; а особито у јелу и пићу. Човјек који ни у чему не прелази границе, него или јео или пио, или радио или се одмарао, или говорио или на против ћутао, који све то не прећерујући ради, — т.ј. умјерено-средње, тај је сретан, миран, здрав и спокојан. О томе се може увјерити сваки, који живот свој тако управља. — Надам се, да ћете савјет овај ради вас, ради ваше среће и напретка послушати; јер узроком наведенога, народ наш понајвише страда и затире се, што је заиста и срамотно, најглавнијег створа божијег пјана, нечиста и ненасита видити.¹⁾

II. О десет Божији заповиједи.

Бл. Хр. Видећи вас данас на овај велики празник сабране у овај св. храм, намјеран сам, да вам неколико ријечи проговорим о закону, кога је сам Бог преко свога праведника Мојсеја на брду Синају народу израиљском дао. Тај закон љубазни моји, тиче се и нас и дужни смо заповиједи те испуњавати. Ја вам данас мислим о томе говорити. Дакле послушајте!

Закон кога вам сад напоменућу, јесу десет заповиједи Божији, које су написане биле на двије камените дашчице. Четири прве заповиједи говоре о љубави према Богу, а остали 6 о љубави према блишњему. Ријеч љубити, рећи ће по закону владати се, те љубити Бога значи, заповиједи Његове испуњавати; а љубити ближњег, то је чинити другима људима оно, што би и сами били ради, да нам ко учини. Ближњи наш јест сваки човјек на свијету, јер смо сви од првога човјека Адама произашли и свију нас је један општи Отац — Бог.

Прва заповијед Божија говори: „Ја сам Господ Бог твој и да немаш више богова, осим мене јединог“, и учи нас томе, да је само један Бог, који је све што видимо и невидимо створио, који све створено обдржава и о свему као отац промишља. По томе иште се од нас, да само у Њега једног вјерујемо, да као нашега Творца више свега љубимо, да све потребе наше од Њега једног просимо; даље, да се у биједама и невољама на Њега једног обраћамо и свако добро наше од Њега једног очекујемо. — Против ове заповиједи гријеше сви безбожници, који невјерују у Бога; многобошци или идолопоклоници, који чарају и враћају, па и они, који тима долазе и од њи помоћи траже; по томе сујевјерци, који снове толкују и у њи вјерују, који држе једне дане за сретне, а друге за несретне; па најзад и они, који се Богу моле, да им у крађи, лажи и пријевари помогне. Уз то знадните браћо, да светитељи не карају људе, како ви мислите. Они су добри, те зла и пакости никоме не чине; а што им се ми у молитвама нашијем препоручујемо и молимо, то је зато, да они као ближи Богу, наше молитве принесу Њему, па се и сами за нас Богу моле.

Друга заповијед: „Не прави себи идола нити икаквог кита. Томе се не моли нити му служи.“ Стари народи правили себи богове од злата,

¹⁾ Са овакима и подобним говорима свагда сам усвјеха имао. Народ ме је радо послушао, нити су ријечи моје биле глас вапијућег Писаца.

WWW.UNILIB.RS

сребра, гвозђа и дрвета, а често и саме живе створове божије и небесна свјетила признаваше за богове. Зато нас Бог овом заповиједи од тога одвраћа и забрањује идолопоклонство, среброљубије, страсти тјелесне, лицемјерство и варања. Што се пак пред св. иконама молимо, то је за то, што гледајући лик једног светитеља умно и у мислима преносимо се њему, а не самој икони, која сама по себи неби у стању била помоћи.

Трећа заповијед: „*Не узимај имена Господа Бога швога узалуд.*“ Том заповиједи Бог забрањује кleti се ондје, гдје није потреба. Сваки гријешни, који се у свакој беспослици и криво куне; који заклетву своју гази и неће да изврши, што обећа. У осталом допуштено је и заклетви се, али у истинитој ствари и кад је нужда, а особито онда, када то судека власт тражи, јер ако је клетва права, Бог се тада слави и не омаловажава.

Четврта заповијед: „*Помену се дана седмог, шест дана ради и у те све своје послове изврши; а седми дан долази у цркву и Богу се моли.*“ Шта нам се том заповиједи налаже, то ћете и сами лако разумјети. Седми дан у стара времена, био је субота и значи одмор. Суботу је од Васкрсења Христова замијенила св. Недјеља, и ми Хришћани светкујемо њу. Сваки, који у недјељне дане иза цркве изостаје, даље, који сироте ненадгледа, који у те дане много пије и т. д., гријешни и, каогод, што је грјешно у неђељне и празничне дане црквом одређене радити теретне послове, тако исто и у дане радне грјешно је лежати и не радити.

Пета заповијед: „*Слушај оца швога и матер, да ти добро будне и да дуго проживиш на земљи.*“ Овом заповиједи налаже Бог почитовати и слушати родитеље, а осим њи и старјешине законске и земаљске (грађанске), учитеље, благодјетеле и све, који су год старији.

Шеста заповијед: „*Не уби.*“ Овом заповиједи забрањује Бог, не само убити другога каквим оруђем тјелесно, него још и да му никаква вриједи не наносимо; јер, убилац је исто тако и онај, који украде, упали, облаже и криво на суду освједочи. Колико-год заповијед ова за-

брањује другога убити, још више запрјечује убити себе самога; јер је сам Бог наше тијело створио, и Он има над њим потпуну власт, — а ми сами никако. Себе убија и онај, који јелом и пићем претовари се или ма којим другим начином живот свој скраћује.

Седма заповијед: „*Не чини прелјубе.*“ Заповиједи овом оће Бог честност од онијех, који су у брачној свези; а чистоту тјелесну од онијех, који су још безбрачни. Уз то се налаже, да се сваки чува пијанства, срамни ријечи, развратна друштва и нечисти мисли и жеља; а велики гријех блуд или прелјубу строго забрањује ради наше тјелесне и душевне среће.

Осма заповијед: „*Не укради.*“ — Не треба, да туђе добро крадемо, отимамо — нити и једним начином присвајамо. За то гријеше: разбојници, лопови, продавци, који у вријеме глади за скупе новце продају жито, а послјије зато узимју од купаца кућу, њиву, вола, коња и т. д. Затијем они, који варају и рђаве и јевтине ствари под добре и скупе продају; као и они, који оће по миту да суде.

Девета заповијед: „*Не свједочи лажно на ближњег швога.*“ — Криво на суду свједочити или ма ће лагати, другога проносити и потворати грјешно је. Истину и оно што јест, прави Хришћанин дужан је и треба да исповједа.

Десета заповијед: „*Не пожели ништа, што је год туђе.*“ — Не само желити туђе добро, него још ни помислити зла другоме не треба. Оно, што је туђе — није твоје. Са сопственим својим стањем и имањем човјек треба да се задовољи са тим увјерењем, да ће Бог дати свакоме и онолико, колико који заслужи.

У ово десет поменути заповједи садрже се све саме истине и благо онима, који живот свој по њима проводе. Они ће од Бога вјечну награду добити и с њиме у сјединењу живити. На против они, који су закон Божи презирали и само своме тијелу угађали, те ће на земљи непрестано савјест гристи и мучити, а по смрти чекају их вјечите и ужасне праведне кезне Божије. — Амин.

Опис свечаности освећења новог иконостаса у Високом.

Пошто у овдашњој цркви, — која је освећена од бившег митрополита сарајевског Игњатија 1856. год. а саграђена трудом и заузимањем уз помоћ народну од почивших свештеника Јована и Петра Стајића, — не бијаше довољно и лијепих икона, те иконостас не бијаше са прописаним иконама по литургици снабђевен, због чега у самој цркви осјећање се нека празнина. Да би се томе доскочио, оvd. ерпско-православна црквено-школека општина у својој сједници одлучи, да се наручи нов иконостас, и то каквом пекуеном и опробаном сликару, ког ће израдити по пропису наше свете матере источне цркве.

Овај посао повјерен буде од стране општинске вјештому сликару Николи Димшићу, који је поједине ликове обукао у дивне одере.

Кад је иконостас био готов на молбу овдашње славне општине буде послан од пречасне конзисторије, пречасни г. Перо Петровић, да прегледа иконостас, који је са малом изнимком све одобрио, због чега је општина с' молбом позвала благодарног госп. Емила Деметровића пристава код окружног суда у Сарајеву, који се томе позиву драговољно одазвао, те два пута овамо долазио и по својој увиђавности поједине ликове дотјеривао, због чега ће му овдашња ерпско-православна општина остати обвезана трајном благодарношћу.

Иконостас састоји се из ових икона: Над царским дверима налази се Тајна вечера, с' десне стране т. в. Сретење Господње, а с' лијеве Крштење Исуса Христа. До Сретења налази се, Воскресеније, а до крштења, Рождество Исуса Христа.

Више тајне вечере је велика икона, на којој је изображено: Распеће Христово, којој је с' десне стране пророк Илија а с' лијеве пророк Мојсеј с' двије камене плоче, на којима су исписане 10 заповједи божих. На царским или светима дверима је Благовјести Пресвете Богородице и то: на десном крилу Пресвета Богородица, а на лијевом арх. Гаврил с' цвијетом у руци. С' десне стране царских двери икона Исуса Христа а с' лијеве Богоматере, држећи на рукама младенца Исуса Христа. До Исуса Христа је св. Јован, а до матере божје великомуч. Прокопије (храм цркве). На сјеверним вратима изображен је архђ. Михаил, а до сјеверних врата налазе се 4 иконе и то: Вознесење Господње, Св. Сава, Св. Василија ве-

лики, и св. великомученик Димитрије. Над овим налази се у средини рождество јованово, с десне стране еванђ. Лука а с' лијева еванђ. Јован.

На јужним вратима: Св. великомученика Архиђакон Стефан а до њега као и са сјеверне стране јесу 4 иконе и то: Ваведеније, св. Никола, Симеон Миротоцац и великомученик Георгије. У другом реду у средини Рождество пресвете Богородице, с' десне стране еванђ. Матеј а с' лијева еванђ. Марко.

Још се налазе 2 красне иконе и то: Светога Саве, коју је са иконима архђ. Михаила и архиђ. Стефана, које се налазе на сјеверним и јужним дверима поменути сликар Никола Димшић поклонио ерпској школи, и св. Тесдора Тирона, коју су пекари за свој шир у цркву приложили.

Цио иконостас стао је са трошковима око 1000 форината а. вр. а набила га је оvd. ерпско-прав. црк.-школека општина из црквене благајне уз припомоћ добровољних прилога од стране народа.

Да би поменута свечаност т. ј. освећење новог иконостаса у што трајнијој успомени код оvd. ерпског народа остала, а да би ерпски народу у овом крају могао послуже 30 и више година виђети архијереја у оvd. светом храму и у својој средини, на општу жељу позван је од стране општинске високопреосвећени г. Ђорђе Николајевић, да са оvd. свештенством освети иконостас. Вријеме освећења било је одређено у прву неђељу по светом Илији т. ј. на 22. Јулија по старом календару, 1890. год. О овој свечаности гласно је присутном народу у оvd. цркви, да на исту дође, а такођер и уважени г. Прокопије Дамјановић парох илијашки гласно је свом драгом народу ерпском, да дође на ту ријетку свечаност, а и с'ам је присуствовао при дочеку г. Митрополита.

Иза Илина дана т. ј. у суботу све је било готово, само се са нестрпљењем очекивао долазак високопреосвећеног, који је заказан на тај дан т. ј. на 21. Јулија.

Г. Митрополит ће доћи са жељезничким влаком. Зато још из јутра искупила се весела Србадија, да изађе на сусрет свом љубљеном архијереју.

Дакле, кад је било вријеме крену се под предвођењем пресједника цркв. школеке општине г. Тода Живковића весела Србадија на колодвор. Оно мало времена што је протекло до доласка влака, сваком си могао читати са лица, да се је као вјечност одузило једва ишчекујући, кад ће високопреосвећеног угледати и свету му десницу цјеливати.

Звиждање локомотиве огласи да је влак већ ту, за то се сви ужурбаше да могу ближе приступити Њ. високопреосвештенству.

На колодвор изашао је био пред госп. Митрополита и овд. поглавити госп. котар. престојник, који је заједно са високим гостом сјео у приправљена каруца и упутили се у цркву.

На уласку у црквену порту дочекао је високопреосвећеног овд. српски учитељ госп. Ђорђе Стајић са ученицима и изговорио му поздравни говор који гласи од прилике овако :

Високопреосвећени Архипастиру !

„Радостан глас, да послје 30 и више година долази у ово наше мјестанце архијереј, да одслужи божанствену литургију у овом светом храму, сав је народ како у овом мјесту тако и у околици радосно поздравио те и у замашном броју изашао на сусрет свом љубезном архијереју, да цјелује твоју свету десницу. Ти ћеш честита старино остати у врло драгој успомени код овдашњег српског народа, јер достојно заступаш интересе своје цркве и народа.

У историји овог светог храма стојаће забиљежено златним словима, онај сретни моменат кад му је послје више стотина година његову духовну дјецу нахранио небесном храном Србин архипастир.

Твоја дијела високопреосвећени доказују, да си истинити преставник својег свештенства и народа, задобивши трајну симпатију једног и другог.

Надамо се да ћеш и у будуће радити о напретку и бољитку нашем, исправљајући што је искварено, тражећи што је изгубљено и зближавајући што је одрођено.

У то Ти име кличемо :

„Добро нам дошао наш премили архипастир“.

Кад је ово поменути изговорио захорило се из грла младих ученика, трократно живо!!! Одатле се пратња за г. митрополитом кренула у цркву а на царским вратима са еванђењем

у руци дочека високопреосвећеног протосинђел Пахомије Николајевић. Кад је г. митрополит цјеливао св. еванђеље онда са свештенством се кренуо у цркву на што су ђаци отпојали: „Тропар храма и кондак“.

При поласку високопреосвећени благосиљао је присутни народ, нашто му се отпјевало: „Исполајети деспота“.

Из цркве кренуо се високопреосвећени уз пратњу у стан предсједника општинског, који је био за њега приуговорљен. Са г. митрополитом дошао пречасни господин протојереј Петар Петровић и протођакон Ристо Бошковић.

Ручак је стајао приправљен, те тако су одмах високи гости посједали за ручак.

За ручком је између осталијех био и погл. г. кот. престојник.

Тога дана је високопреосвећени господин вратио визите и то послје вечерње, господину престојнику, градоначалнику и кадији, који су извољени изаћи пред њега на колодвор. И тако се сврши први дан. Сутри дан т. ј. у Неђељу врвио је народ са свију страна у цркву на јутрењу, која је почета у 5 сати у јутру а свршена је око 6¹/₂ ала франга.

Тад су свештеници отишли по господина митрополита. На сред цркве стајао је приуговорљен са одјелом архијерејски сто, и док се је Он облачно пјевали су пјевци: „Велико цар небесни“.

Кад се г. митр. у свечано црквено одјело био обукао, онда је отпочео „Освештење новог иконостаса ријечима: „Благословенъ Богъ нашъ.“ За тим се читало: „Царю небесныи и трислатосе“ и по Оче наш: Прїидите поклонимса и псалом 131. Затим је ђакон рекао: „Господѣ помолимса“ на што ђаци отпјевали „Господи помилши“. Пред госп. митрополитом стајао је суд напуњен водом и над водом читао је молитву, која се за тај чин прописује у дополнителном требнику на страни 21. Господи Боже нашъ итд. Кад је г. митрополит ову молитву с возгласом завршио, ђаци су отпјевали: „Аминъ“. Затим је високопреосвећени рекао: „Ширъ всѣмъ, а ђаци и Духови твоимъ,“ ђакон: „Глави вашѣ Господеви приклонитѣ“ ђаци: „Текѣ Господи“. Тада је Архијереј читао другу молитву на глас на 26. страни исте књиге. Кад се очитала ова молитва и ђаци отпојали амин, онда је високопреосвећени шкропио свете иконе освећеном во-

дином говорећи ријечи: *Освѣщчуются иконы сѣя, откровленіемъ воды сѣя освѣщенныя, во славу и память великаго Бога и Спаса нашегво Исуса Христа и къ честь стыхъ егво, въ имя Оца, и Сына и святаго Духа, Аминъ.* Затим је протођакон пјевао тропар глас 2. *Пречистомѣ твоемѣ шкразѣ поклонѣемса благіи итд.* Слава исти глас: *Апостоли, Пророцы и мѣченицы, итд.* и нинѣ глас 1. *Любовію чистаа Дѣво, итд.*

И са овимъ би готово освећење иконостаса. Сад је настала литурђија и то, пошто је високопреосвећени раздијелио благослов свештеницима, који су се за свету службу приуговорили, на позив протођакона: „Благослови владику“, отпочео је божанствену службу г. протосинђел као најстарији свештеник. На литурђији су одговарали ђаци складно и умилно, а иза св. еванђелија изговорио је високопреосвештени г. митрополит дивну бесједу, поучивши између осталог народ, да редовно посеђује цркву, да тачно испуњава 10 божих заповиједи, и да се покорава претпостављеним властима земаљским; и она је све присутне дирљиво ганула.

Послије свршетка литурђије цјеливао је побожни народ св. крет у руци архијерејској, којом приликом г. митрополит је сваког на по се шкропио водicom. Пошље овог чина упутно се високопреосвећени с' пратњом у свој стан, а кад се је одморио на општу жељу оvd. српског народа кренуо се високопр. у каруцама на гробље,

да прелије гробове умрлих и тиме велику утјеху њиховим сродницима живим учини.

Кад се је високопреосв. вратио са гробља и пошто се одморио и ручку је било вријеме. Ручак је текао својим током, на ком је пало више здравица, и то: У здравље Н. Величанства наздравио је г. митрополит; затим је наздравио г. предстојник у здравље српско-православног свештенства радујући се, да има оваковог поглавицу на свом кормилу, као што је високопреосвећени. На ову здравицу захвалио се испред присутног свештенства обљубљени госп. Петар Петровић, пожеливши дотичном г. дуг живот и здравље, нашто се захорило. „Многољетсвије“.

Послије ручка настао је кратак одмор, јер се морало хитати на жељезницу.

За високопреосвећеним ишло је више кола, у којима су сједили пратиоци из овог мјеста. На колодвору опет смо цјеливали му свету десницу и пожељели милим гостима срећан пут, с' жељом до опет што скорије усреће ово мало мјесто својим доласком.

И тако се сврши ова значајна свечаност првог доласка Н. високопр. у Високо.

А височани ће се увјек сјећати благих ријечи, које текоше том приликом са усана пријерног архијереја.

Да га Бог милостиви поживи дуго и дуго на дику и корист рода српског. Амин.

У Високом, 22. јула 1890.

Један Височанин.

Свечаност освећења нове благајске цркве у протопрезвитерату бугојнском.

Основ (темељ) ове цркве положен је 15. јула 1885. године, и благословом Његовог Високопреосвештенства АЕ. и митрополита Дабробосанског господина Савве Ђосановића, освештан је од пароха Луке Лукића из Бугојна, пароха Илије Поповића и пароха Марка Ж. Поповића. У темељни камен постављен је у сред зида а на челу олтара у земљи уметнута је споменица на којој је означено: вријеме кад је црква основана, за чест ког светитеља, при коме владоцу, црквеном поглавици, као и имена чланова српске црквене општине, свештенства и мјесног пароха.

Црква дугачка је 14 метара, широка 8 и висока 8 метара до крова. Звоник је 4 метра у квадрат и висок је 18 метара. Цијела црква има прозора 8. Сазидана је од самог тврдог камена, а покривена је дрвеном даском од најбоље врете. Црква ова има двоја врата, западна и сјеверна. Колико спољашност, толико и унутрашњост овога св. дома божијег лијепо изгледа, имајући свој лијепо удешен иконостас са 40 великих икона све на платну у златним широким оквирима, које су код браће Поповића у Новом Саду, посредовањем врједног родољуба госп.

Панте Јовановића, набављене; као и стикари, фелони, чиради, рипиде, кретови, кандила, путир, кадионица, цјеливаче иконе итд.; у име чега му од благајске општине велика захвалност и благодарност. — Звон о има само једно а придарио га је вриједни трговац покојни Ристо Шантић из Мостара. Имају двије цјевнице и владичански сто лијепо израђен и све обојено. Цркву је ову саградио народ благајске цркве са својим трудом, и то сам собом не купећи ни прилога са стране. Црква је подигнута на врло лијепој равници, да је дивота погледати; а ова је села окружавају: Благај, Мрђеновци, Растичево, Ново-село и Шемањовици.

Толико о том.

А сад прелазим на освећење цркве.

Наш општељубљени архипастир Ђорђе Николајевић по жељи благајске општине даде ријеч и обећа да ће 1./13. јула о. г. т. ј. у прву недељу по Петрову дану осветити новосаграђену цркву.

„И шта рече то не порече“.

Покрај своје дубоке старости, али још у крјепком здрављу; покрај толиког дугог путовања, ево га опет ће долази међу своје стадо.

У суботу 30. јуна на Павлов дан, огласише звона са бијела звоника српске православне цркве у Чипуљићу, која је изван Бугојна на 20 минута а тако исто и са звоника српско-православне школе у Бугојну, радостан долазак Његова високопреосвештенства господина митрополита Ђорђа Николајевића. Свештенство и грађани из Бугојна, међу којима била су двојца свештеника из Б. Градишке: прото Ст. Н. Давидовић и свештеник Васо Хаџић. Та красна кита сретноца кренула се прије подне од прилике на 2 сахата свом госту у сретање и причек, онако, како Србин зна и умје. Ниже бугојнеког поља, чим се помолио наш милостиви архипастир, сиједи старина високопреосвештени Ђорђе Николајевић, све стаде у реду као укопано. У једанајест сахата прије подне високопреосвештени из каруце ступи пред свој мили народ. Парох Лукић држао је говор у име цркве, свештенства и народа, који говор гласи од ријечи до ријечи:

Високопреосвештени архипастиру!

Излазећи најрадосније пред Ваше високопреосвештенство, ја Вас милостиви Архипастиру најјердачније у име цркве, свештенства, српско-

православне општине и народа поздрављам са добро нам дошао драги госту и поглавице св. цркве наше.

Љубав народна која Вас је при путовању Вашему предусретала, ево дочекала Вас је данас и у овом мјесту; и ми се поносити можемо што у кругу нашем видимо љубљенога Архипастира и ревнога учитеља стада Христова, коме народ српски из дна душе жели челично здравље и дуг живот, како би још многа добра православној цркви чинити могао.

Живео! премилоствиви Архипастиру.

На чему се В. Преосвештени очински и благо захвалио.

Одмах иза кратког поздравља, високо преосвештени уз пратњу народа кренуо се уз бугојнеко поље и кроз варош таман кроз чаршију прошао и одејео у кући пароха Лукића тачно у подне, и ту је пошље објода и одмора примао посјете од стране грађанства. Прву је посјету примио од свог милог и драгог свештенства, затим од црквено школске општине, а најпосље од предстојника бугојнеког г. Др. Мадуровића и од пречасног г. фра Мије Батинића пароха римокатоличког. По подне у 2 сахата Његово Високо Преосвештенство крену се из Бугојна пут Купреса цркви благајској, уз пратњу свештенства и Србадије из Бугојна. Путујући кад смо били уз Просјеченицу помислим сам у себи па велим: красна пута „Боже теби хвала“, па ко није видио да види уз Просјеченицу како крајем тесте тече малена ријека Поричница, а с једне и друге стране брда украшена шумама; сунце грије, вјетар помало пири, а наш мили архипастир погледа из каруце на младу Србадују, па им рече: „Што непјевате, кроз гору кад се путује, пјева се“. Тад млада Србадија зајеваше танко гласовите: „Онамо! онамо! за брда она“, и друге српске пјесме, да ти је милина била слушати како се гласови разлијежу по гори, док стигосмо хану у Шуљагу. Друштва се све више и више приснажује, и мало даље идући кад ево стигосмо к „врелу стожерском“. Ту сакупљени народ у свечаном руху, свештеници Илија Поповић и Марко Поповић, одборници цркве благајске са заставом и управитељ испоставе г. Манигодић, чекају свог милог госта. Чим се помолио високопреосвештени, све стаде као укопано. Тачно у 5 сахата високопреосвештени ступи пред свој народ, пред

www.cnilib.rs
 своје миле и драге Купрешане, који су му тако исто одани као и сваки Србин православни. Поздравивши кратким говором високопреосвештеног господина митрополита управитељ испоставе г. Манигодић, у име српског православног тако и католичког народа, који су истакнувши се на суверет похитили и који у неизмјерној братинској љубави живе; те побуди громовито „живио“!

На ово се високопреосвештени очински и благо захвалио.

Ту је лијепи број народа било виђеније шехерлија, међу којима је био г. градоначалник Анто Ребрин и наше браће сељана Срба православних и римокатолика у своје свечаноме руху, са сјајним токама на храбрим грудима. Овђен баш код „врела стојерског“ је врједни г. Манигодић, у договору са општином црквеном приредио вечеру за господина митрополита и осталом свештенству. Уз само врело направљен је астал а на њему накресаше врућа меса јагњећијег, ту је на асталу изобиља љеба бијелог, вина црвеног, пиве и сира масног купрешког. За астал сједе наш мили Архипастир окружен са својим драгим свештенством. Изнад свега тога вијали су се барјаци у народној и царској боји; а народ гледајући свога милог Архипастира, од велике радости пјеваше, из пушака и малих топова пуцаху. Милина је то било виђети, шума се на све стране зеленила; на све стране докле око догледати може, дивотне слике природне, безброј планина, брда, долина, прострло се у неоглед, једном ријечи велико задовољство.

Е браћо моја, овђен је не само уљудно и право поменути гостољубље општине благајске и врједног г. Манигодића.

Његово високопреосвештенство био је ванредно расположен, и за ово врјеме док се ту ба вио разговарао се с народом.

Ту обједовасмо и мало се одморисмо а Боже помози крену смо се даље; народ са барјацима, а за њима дивна слика: наш сиједи архипастир окружен народом и чиновништвом, велим кренусмо, па шта јаки Бог да. Мени се чиниаше, таман сјели да се мало разговоримо а оно путуј! И са срећом пођосмо мало даље уз брдо, стигосмо до на „врата“ купрешка, кад на „врата“ од великог и страшног вјетра пуче као из топа, сумпор од прашине, шкروпац од кише бије у лице, да се очима гледати не може. Од врата обара се доље низ брдо пут Купреса.

Кола бијаше више од 10 а коњаника до 60, који су пред Митрополитом ишли. Особито пред колима сељаци на коњма трчали су као на крилима.

У варош кад стигосмо, гомила народа мушког и женског, старог и младог, направила је два реда с једне и с друге стране улице, од улаза у варош па до конака.

Чим се помолио високопреосвешћени на бријегу ниже врата одаклен се град приказује као на длану, све стаде као укопано; и фала Богу дођосмо у град таман око акшама, а вјетар и киша већ не падаше. Високопреосвешћени из каруце ступи пред свој мили народ, те народ побуди громовито „Живио!“ Диван старац, разговоран, благ и весео, те се сваки грабио да му свету десницу целива, и да по коју са њим прозбори, а то баш није њему било тешко, јер је његово српско родитељско срце отворено сваком, а његова ријеч пуна љубави према ономе што је србиново, привлачила нас је к њему, да смо се налазили срећним што више са њим бити. Затим је његово високопреосвештенство, у пратњи свештенства и народа допраћено у конак, који је одма преко тесте био, у стан г. Манигодића управитеља испоставе. Народ оде у оближња села на конак, и многи су остали у вароши по коначима. По акшаму опет непријатно врјеме, сву ноћ ладно, киша падаше, велики вјетар дуваше и грмљавина владаше.

Сјутра дан т. ј. 1. Јула у неђељу по Петрову дану, изјутра рано крене се господин митрополит са многим свештенством и народом пут доњег Купреса, ради освећења новоподигнуте цркве у селу Благају, ће је силан свијет са разних страна на збор сакупио се био, да жељан вида поглавицу цркве своје и св. архиепископу службу, при којој да се са својим многуваженим архипастиром свевишњем Богу за своје свако добро у опште свеердно помоли! Кад смо пошли из града сунце се већ поче рађати а и киша помало пропадаше, предказујући као да ће ваздан киша падати. Народ похита да што брже дође цркви; многи народ у колима и на коњма иђе низ равно поље купрешко, а они на коњма који иђу напред и носе народне и царске заставе, тако хитро иђу да их кола стигнути не могу. На све стране докле око догледати може, дивотне слике природне, величанствен изглед; пружио се равно

поље купрешко дуго и широко, родне њиве и ливаде; погледавши у напред десно и лијево види се безброј брда, долина и планина — прострало се у недоглед. Од прилике путовамо 1½ сахат, док дођосмо у Благај новосаграђеној цркви. Топови и пушке запуцаше, звоно са благајске нове цркве, са својим миловучним гласом поздрави долазак његовог високопреосвештенства господина митрополита. Високопреосвештени госп. чим је дошао, ушао је одма у цркву и разгледао цркву, олтар, све црквене утвари и остало, те вративши се из цркве похвали сакупљени народ на труду им за тако красну цркву, и оде у црквену кућу, која је одма покрај цркве.

Јутрењу молитву служио је Лукић парох бугојнески, а по свршетку јутрње у 10 сахати 4 свештеника обучена са школском младежи дођу у црквену кућу, гдје се одмараше његово високопреосвештенство, те уз појање тропара „Благословен јеси Христe боже наш“, допратише његово високопреосвештенство пред нову цркву, гдје га дочека 10 свештеника обучених у свештеничким одежама.

Ушав у цркву и помолив се Богу наста облачење уз појање „Цар небесни“ које је миловучним гласом отпјевао варцарски учитељ С. Тркуљић са богословцима: Е. Чавићом, М. Вучковићем и Ђ. Поповићем. Одма за тијем одпоче водоосећење, свећана литија са обошењем св. мошти око цркве и свечано осећење храма „Сомествије св. Духа.“ Око цркве облазило је свештенство, барјаци, ђаци са чирацима и рипидама, а множество народа око цркве стајало је радосно пратећи тај многومه невиђени обход, гурајући се да боље види свога сједога архипастира, који престављаше лик светитељски. Кад се и то свршило, ушло се у цркву и настао најглавнији чин осећења престолне плоче и мазање цркве св. миром, па кад је и с тијем било готово, отпочета је свечана служба божија својим редом.

Његово високопреосвештенство благоизвољело је на литургији својим благословом произвести Ђорђу Грабежа учитеља Доњо-вакуфског за ђакона. Црква је била дупком пуна народа тако, да ко се на ком мјесту затекао, није могао даље ни макнути нити је с поља могао ко продријети кроз свијет. При служби у цркви били су: котарски предстојник г. др. Мадуровић, судци

г. Стротински и г. Доминић. Св. службу са митрополитом и протођаконом, служио је надзиратељ бугојнески Л. Лукић, прото Граховски И. Билбија, прото Бос. Градишки С. Давидовић са још 6 свештеника. Иза великог входа и приноса св. дарова говорио је Њ.г. високопреосвештенство, и у дивном говору поучио је своје миле и драге Србе, као свој своје што може поучити, пожеливши им оно, што себи и својима може пожелити; а томе смо се ми и надали од свога доброга старца, који душу и живот свој полаже за овце, за своју цркву, за свој народ. Иза достојна, протођакон је говорио долгоденствије за цара, патријарха и митрополита, што је све пропраћено са громогласним „многаја љета.“ Кад се св. служба у 1 сахат по подне завршила, госп. митрополит неуморно је још дуго остао на ногама, шкропећи св. водицом народ, који је приступао да жељно часни крет и св. архипастирску десницу цјелива.

На славу ову дошло је 14. свештеника и до 2500 душа.

За сво вријеме док смо се бавили службом божијом у цркви, киша је падала и грмљавина велика била.

По свршетку божествене литургије био је свечан објед, који је припремајући одбор за ту свечаност тако лијепо удесио, на чему су им гости захвални остали, особито се хвала приписати може за овакав дочек, управитељу испоставе г. Манигодићу, који је око уређења дочека неуморно радио.

Трпеза је била тако велика, да би могло до 200 особа за њу сјести, али пошто страног свијета није било много, то су и домаћи могли посједати.

Здравице су ређате: Цару, Митрополиту, Високој земаљској влади, свештенству, црквеном одбору, г. Манигодићу, римокатоличком народу и нашој браћи Мухамеданцима. Све ове здравице пропраћене су бурним „Живио!“

Ђурађ Ждеро тежак из Благаја, био је кум цркви и придарио је цркви 100 форинти.

Тога дана киша је непрестано падала. По подне у 3 сахата, Његово високопреосвештенство немогавши од кише да се даље бави, при поласку свештенство и народ поздрави га, а због рђавог времена не допусти да га свештенство и народ прати.

Његово високопреосвештенство одпутовало је уз купрешко поље у град на конак са протођаконом и г. Манигодићем, опет у стан врједном г. Манигодићу, који се је врло обрадовао свом тако преузвишеном госту.

Сутра т. ј. у понедељак Његово високопреосвештенство крену се у каруцима са својим протођаконом пут Бугојна, гдје је одсео у кући Михаила Чавића свештеника, те ту се одморно и доручковао; пошље кратке почивке крену се Његово високопреосвештенство са својим милим свештенством кроз варош у котарски уред, да посејети г. котарског предстојника, код

г. браће Попадића трговаца, а пошље тога, код честите и побожне госпође Јелке удове Балтић.

Исти дан, т. ј. у понедељак 2. јула, кренуло се Његово високопреосвештенство у 9 сати прије подне, и при поласку свештенство и народ поздрави га, а због хладноће времена не допусти, да га свештенство и народ прати; и одавлен је здраво и весело исти дан преко Д. Вакуфа и Травника у Јањиће железницом у Сарајево отпутовао, те и тамо сретно дошао. Дај Боже, да га срећа вазда пратила буде, те много година на дику и понос српске цркве и српског народа поживио.

У Бугојну, 29. августа 1890. год.

п. Л. Л. н.

Уз наше слике.

Ђорђе Николајевић, *архијетископ сарајевски, митрополит Дабро-босански, Ексарх све Далмације*. (Види слику на стр. 317).

У овој слици приказујемо нашим поштованим читаоцима старца архијереја Ђорђа Николајевића, нашег архијереја и црквеног поглавицу Дабро-босанске Епархије.

Ми се искрено радујемо што нам се даде прилика да уврстимо и украсимо овај број „Б. Х. Источника“ са сликом нашег архијереја Ђорђа Николајевића, за кога се може, смије и мора казати: е је свом народу прави добротвор, а својој пастви достојни Архипастир, у чијој души лежи сјајна љубав, пожртвовање и пријатељство за народ свој, за цркву, вјеру православну и просвјету народну. У очима и лицу његовом опажамо озбиљност, а у души и срцу непритворно родољубље, које је од ране младости па до данас остало чисто, искрено, стварно и корисно, са најплеменитијем осјећајима према народу српском. Његова прошлост и садашњост то посвједочава; његов неуморни рад то казује; а то ћемо видети из његовог животописа, извађеног из календара „Орла“ за годину 1889. којег је описао г. Томо Крстов Поповић, и који опис овдје са нашим допунама у главном и укратко доносимо:

Митрополит Ђорђе Николајевић родио се у селу Јаску, у Фрушкој гори, 20. априла 1807, и ту у свом родном мјесту изучио је четири разреда основне школе. Из Јаска пређе у Митро-

вицу, гдје свршује добиријем успјехом ц. к. њемачке школе; а одатле у Карловце, те ту најбољим успјехом доврши гимназију и богословију. По свршеним наукама био је за неко вријеме учитељ трећег најстаријег разреда у вароши Иригу и од ондашњег магистрата добио прелијепу свједоџбу за најбољи успјех у повјереној му школи. Из Ирига, чезнићи за све то већем изображењем, оде у Пешту да тамо настави слушати високе науке и буде примљен у прву годину филозофије. Но митрополит Стратимировић облијеколи се око њега, док га на пошљетку склони, да се прими учитељства у Далмацији, и пошаље га у Дубровник, гдје стигне лицем на нову годину по новом календару 1830.

У то доба претстављаше Далмација врло жалосну слику, пошто је ушљед поплаве италијанске, мал' те не рекох, дух славенски у њојзи са свим изумро био, особито уз приморје. Та доброеретна судба, да како, немимоме ни наш Дубровник, ту стару Атину нашу, која нам је одњихала Ђорђевиће, Палмотиће, Гундулиће Бошковиће и многе друге великане књиге наше; те га у тој туђинској одори заодјенута затече при доласку свом, у њ и наш Николајевић. Коликим се пожртвовањем заузео, како ли ревно и умно млади Николајевић прионуо, да бар повјереном му народу српски облик очува; доста је да ти напоменем, што је он онда, из српског Сиона дошао, те чисто друкчије није могао ни да мисли, ни да осјећа, ни да ради“. „Ви сте со земље“,

рекао је велики учитељ својим ученицима; а да, вјера и Бог, и Николајевић у оно доба и знањем и осјећајем бијаше со земље најприје Дубровнику, па доцније Далмацији у опће, а на по се православном српском народу у тој покрајини и у Херцеговини.

Пошто се након неколико вријемења по свом доласку у Дубровник ожени са Еккаторином Берберовића из Мориња, у Боци; то га ондашњи владика далматински Јосиф Рајачић, 6. маја 1833. зађакони, а на сами Спасов-дан исте године у Шибенику запопи, те повративши се по том у Дубровник, 11. новембра предречене године буде ту намјештен за пароха дубровачког. И он као свештеник отвори српску школу под именом катехизације, што му је прије као световњаку забрањено било, и од то доба све до 1848. био је и парох, и учитељ мушке и женске дјеце. Као свештенику, да како проширио се знатно и дјелокруг његове радње, на што он никада није пожалио ни труда ни муке; што му је вазда припознато било и од народа и од предпостављених му власти. За његово примјерно владање, за равносно испуњавање службе и за његове способности — као што му у одлукама пише — владика далматински Панталејмон Живковић, 8. јануара 1836. одликује га црвеним појасом; а владика Јеротија Мутибарић 28. априла 1846. произведе га за протопрезвитера дубровачког.

И док је он тако успјешно радио за цркву и народ, и док су му предпостављене власти разним одликовањима признавале тај његов успјешни рад; у то негдје исто доба појављује се на обзорију далматинском и једна друга сјајна звијезда, да просвијетли свој народ не уносом туђег обичаја и облика, већ гајећи га у његову природну језику, којој је опет Николајевић већ десна рука; појављује се вељу, др. *Божидар Петрановић*. Благотворни рад Ђорђа Николајевића на пољу наше књижевности у Далмацији тога тоба, не допушта ми простор („Орла“), да по својим слабачким силама процјеним; него тек да напоменем, како је он заједно с покојним Б. Петрановићем једна душа био „Српско-далматинском Магазину“, тој ријеткој књизи, која нам је многе и многе историчке споменике од вјечите пропасти сачувала, многе народне обичаје и умовторине на видик изнијела и која нам је очевидни доказ, да се је и онда, као и данас Србин

с краја на крај Далмације, са свом туђинском поплавицом, Србином осјећао, и онда рекох, кад они, који му то дан данашњи небрацки нијечу, и силом на срамоту своје име намећу, мртвачким сном спаваху огрезнути до грла у туђинштини.

У току тог плодносног Николајевићевог рада, а то баш течајем године 1850., љуте стријеле простијелише његово родитељско срце пошто му смрт у не пуна четири мјесеца уграби јединка сина Чедомиља и јединицу кћер Софију, те ојађели родитељи остадоше из убаха без заклетва својих.

Исте године 1850 би обдарен први између далматинских православних и римо-католичких свештеника златним крестом Франц-Јосифовог реда за заслуге, а руски цар Никола поклони му те године такођер прстен у бриљантима за књижевне заслуге.

Проникнут правом свијешћу у свом позиву и неизмјерном љубављу цјелокупном Славенству, он православни свештеник не прави разлике измеђ браће своје и туђе вјере, но по оној:

Брат је мио које вјере био,

Када брацки ради и поступа

оплакљује на првом мјесту у свом „Српско-далматинском Магазину“ год. 1842. смрт Антонија Ђурићеа, биекупа дубровачког, дописује се и договара као брат с братом и свештеницима друге вјере и отвара им ступце свог „Магазина“, све на опћу корист свога народа. Но, по души, и Дубровник исти, гдје је огромна већина римокатолика, и гдје је вазда бивало на пробир учених људи, потпуно свијесан, да:

„Лактом вјере глупост чојка мјери,

А озбиљност дјелом и врлином“.

на љубав и повјерење одвраћа му љубављу и повјерењем, те га год. 1852., приликом путовања Њег. Величанства Ђесара кроз Хрватску, посла као свог изасланика на Ријеку, да понизно пред Његовим Величанством изјави вјерност и приврженост славних Дубровчана. Тако га опет исто год. 1853. изасла Дубровник у Беч пред Ђесара, да му се од стране Дубровника радује, што је избјегао смрти, кад оно покушаше да га убију.

На тај начин чашћен и љубљен од свакога без разлике вјере, провео је Николајевић у Дубровнику 28 година, те у априлу 1858. премјести се са свим одатле у Задар, гдје је био именоват професором трећег разреда богословије, која је онда носила наслов православне клери-

калне школе. Као професор при тој школи остао је он до год. 1860., то док се у Задру не отвори православна конзисторија, чему је и он доста допринио и припомогао, те је тада наименован био конзисторијалним протопрезвитером.

Ама опет и као протопрезвитер конзисторијални заступао је он често мјеста професорска у онамошњој клерикалној школи, па и пуне двије године и засебице обављао је ту службу, кадно се предречена школа преустројила била г. 1868.; дочим га Њег. Величанство Кесар 27. децембра 1873. именује и чланом високог ц. кр. покрањског школеког вијећа у Задру, и као члан истога остао је он све до поласка свог у Сарајево; те му је тад намјесник далматински барон Јовановић, по наредби министарства богоштовја и просвјете 6. фебруара 1883. бр. 112/пр. изјавио нарочитом одлуком од стране реченог министарства „захвално признање ради његове дјелатности у покрањском школеком вијећу.

Као што је у Дубровнику, тако је Николајевић и у Задру због ријетких му врлина високо чашћен и поштован од свакога био, те га вазда и ту међу првијема у свакоме подузећу за корист и напредак свог народа и речју и пером свуд виђамо и находимо. Тако год. 1862, кадно већина сабора далматинског, коју је онда сачињавала талијанска странка, именује одбор од 12 лица, да се ови у заједничким сједницама договарају о промицању српског језика и да поминутој већини подносе своје предлоге односно књига, које би се имале штампати о трошку покрањске закладе; у том одбору находимо и Николајевића као оцјенитеља славенских књига. Такођер је одма г. 1862. уљегао Николајевић и у први одбор „Матице Далматинске“, и то у књижевни одељак, те је подпресједником истога остао све до свог одласка из Задра. Године пак 1865. градоначалништво задарско изјавило му је писмено своју захвалност, што је на молбу истога саставио једну пјесму приликом светковања педесетогодишње службе покојњег барона Лазара Мамуле, ондашњег далматинског намјесника, која је печатана била ћирилицом.

Особитим задовољством овдјен морам да споменем, како се је у то доба Николајевић са још неколицином свештеника својеки заузимао и радио, да се у Далмацији оснује заклада за свештеничке удовице и сирочад, у чему се је и успјело; те је он у првој одборској сједници,

16. новембра 1861. једногласно изабрат за подпресједника одбора, пошто је по правилнику исте закладе пре сједник дијецезални владика, те је подпресједником остао до свог одласка у Сарајево, неуморно радећи за напредак, те одиста мимо задужбине потребите закладе, на коју и по свом одласку није заборавио, као што му то лијепо признаје и преосвештени (покојни) владика С. Кнежевић у окружници управљеној 26. фебруара 1883. свештенству своје епархије у којој му јавља, како је Николајевић послао фор. 200 као дар за фонд сирота и удовица свештеничких.

Него Николајевић својим врлинама и радом није стекао лијеп глас и уважење само у Далмацији и Српству, већ му се име још много даље разнијело, те пошто је већ био и чланом „Српског ученог друштва“ у Биограду и „Матице српске“ у Новом Саду, год. 1863. приликом славља хиљадугодишњице опстанка велике државе руске, покојни цар Александро II одликује га редом ордена св. Ане трећег степена.

Да би се боље схватила сва важност тог одликовања доста је, да ти напоменем, како су том истом приликом одликовани били и ови у славенству знаменити мужеви: митрополит српски Михаило, племенити Иван Кукуљевић, Др. Фрањо Миклошић, Вук Караџић, Др. Петрановић, Др. Ј. Суботић, Др. М. Хацић, Анте Мажуранић, Др. Блајвас, Шафарик, архимандрит Памучина и Корнелије Станковић.

Осим небројених других заслуга, те је многогодишњим својим радом за цркву и народ стекао, Николајевић од своје зараде и заштеде још за живота, и то још као протопрезвитер у Задру, намјењује једном дијелу свог народа, знајући лијепо, да у данашњем напредном вијеку само науком и просвјетом уз остале прирођене му врлине може опет Србин Србином бити и постати.

Пошто му још у Дубровнику, умријеше дјеца, а у Задру и протиница; њему бијаше све и сва свој народ, па да би га по могућности својој и материјално потпомагао; *првог марта 1879. уштанови он закладу од форинти 12000 под именом заклада протопрезвитера Ђорђа Николајевића, да се приходом истих изучавају гимназијалним и вишим наукама два православна српска младића, и то један из Дубровника а други из Боке. Закладом да управља*

дијецезални православни владика бокљско-дубровачки и за животош добровачки велепосједник и трговац Нико Василије Бошковић и кошорски велепосједник Нико М. Стефановић, а по смрти ових, ако би се случила по смрти основатеља ове закладе, једног члана вазда да бира пушорство православне цркве которске, а другог оно дубровачке. Предности на стипендије вазда да имаду младићи из породица Берберовића или Бербер.

Ама овим и на овоме не завршује се још рад Николајевића, е га црква и народ и под старим његовим годинама требаје као озебао сунца. Кад се оно о трагу мало година у Сарајеву имала да отвори православна конзисторија и богословија, заједничко министарство у Бечу одређује и повјерава организацију тих завода старини Николајевићу, тер ти он на измаку год. 1881. дође у Сарајево, и овдје у тим пословима бива десна рука високопреосвештеном митрополиту Сави Косановићу, те конзисторија отворила 15. новембра 1882., а богословија 2. декембра исте године.

Пошто га Њ. В. Ђесар превишњом одлуком 17. октобра 1882. именује архимандритом и подпресједником сарајевске конзисторије, то га високопреосвештени митрополит Савва 19. новембра 1882. при торжественој литургији произведе на степен архимандритски. Као члан конзисторије опет и ту Николајевић све до именовања професора богословије уз своје конзисторијалне дужности обавља још и службу привременог управитеља и професора при новоустановљеној богословији. Да би му митрополит Савва бар у неколико за све то, па и сав дојакошњи његов рад за корист цркве и народа, своју захвалност исказао, лицем на Богојављење 1883. на литургији стави му с благословом архимандритеку митру на главу и дозволи му, да исту може вазда при служењу у цркви носити.

Двадесетог пак маја 1883. дочекао је Николајевић ријетку славу Тај дан Сарајево свечано је прославило педесетгодишњицу од како је овај честити ветеран српски прву литургију пропојао у божијем храму, па су му и са стране, особито из Босне и Далмације тај дан многе писмене и брзојавне честитке стигле.

А кад се оно митрополис Савва захвали на мјесто митрополита сарајевског, Николајевићу би повјерена администрације упражњене митро-

полије; а 23. децембра 1885. Његово ц. к. Апостолско Величанство именује га архијепископом сарајевским и митрополитом Дабро-босанским, те га с благословом и приволом Његове светости васионског патријарха цариградеког Јоакима IV., посветише на пријестол босанске митрополије у Сарајеву 2. фебруара 1886. на Сретеније Господње, митрополити мостарски Игњатије, тузлански Дионисије и владика горњокарловачки Теофан Живковић. (Види лист „Просвјету“ од 1886. Број 6. и 7. која је у Сарајеву излазила.)

У знак признања заслужног дјеловања, Његово царско и краљевско Апостолско Величанство благоизволело је превишњом одлуком од 15. јула 1887. године најмилостивије подијелити му највећи степен ордена Фрање Јосифа, т. ј. орден, крст са лентом и звијездом.

Као митрополит од почетка па до данас и ако је прешао своју 83 годину, ипак је он још и духом и тјелом крјепак, што нам најбоље посвједочава његово безпрестано обилажење — каноничке визитације — повјерене му пастве и посвећивање новоподигнутих цркава. Смијело могу рећи да нема вароши и варошице (са малим изузетком) у његовој пространој епархији (која броји 180 цркава, 5 манастира, 2169 села, 244 парохије, 54.480 кућа, 440.568 душа, 256 свештеника оба реда), па и у неким селима и парохијама, у којима није био и свој народ поучио.

Од почетка па до данас, он је као митрополит у накрет своју епархију обишао и ове цркве осветио:

1. У *Рельсу* 9. маја 1886. (Сарајевски протопрезвитерат);
2. У *Рогатици* 1. јуна 1886. (Рогатички протопрезвитерат);
3. У *Пазарџику* 31. августа 1886. (Сарајевски протопрезвитерат);
4. У *Трнову* 8. септембра 1886. (Сарајевски протопрезвитерат);
5. У *Осињу* 29. септембра 1886. (Тешански протопрезвитерат);
6. У *В. Костајници* 25. маја 1887. (Дубички протопрезвитерат);
7. У *Козарцу* 31. маја 1887. (Приједорски протопрезвитерат);
8. У *Добруну* 15. августа 1887. (Вишеградски протопрезвитерат);

9. У Медној 13. септембра 1887. (Герзовачки протопрезвитерат);
10. У Прњавору 18. септембра 1888. (Прњаворски протопрезвитерат);
11. У Чађавици 1. октобра 1888. (Дубички протопрезвитерат);
12. У Рекавици манастир Крупу 15. августа 1889. (Бањалучки протопрезвитерат);
13. У Кукуљима 20. августа 1889. (Градишки протопрезвитерат);
14. У Власеници 8. септембра 1889. (Власенички протопрезвитерат);
15. У Мравици 17. септембра 1889. (Прњаворски протопрезвитерат);
16. У Доњем Вакуфу 24. септембра 1889. (Бугојнски протопрезвитерат);
17. У Ребровци 1. октобра 1889. (Бањалучки протопрезвитерат);
18. У Благају 1. јула 1890. (Бугојнски протопрезвитерат);
19. У Санском Мосту цркву и српску школу 26. августа 1890. (Санско-Мост. протопрезвитерат).
20. У Добрлину 29. септембра 1890. (Костајнички протопрезвитерат).
- Осим тога, још је:
21. У Височнику (Сребрнички протопрезвитерат) по дозволи и благослову митрополитеком унешен је у новосазидану цркву освећени антимине 31. августа 1886. по пропису, јер је иети дан митрополит освештавао цркву у Пазарићу.
22. У парохији Бочац на мјесту Алићи, благословом архијерејским унио је по пропису у новосаграђену цркву прота Бањалучки са околним свештенством свети антимине 1. октобра 1886. године.
23. У Горњем Унцу, парохији Прекрају (Гламочки протопрезвитерат) с благословом архијерејским унешен је освећени антимине у новосаграђену цркву 24. августа 1887. године.
24. У парохији Међувођи (Приједорски протопрезвитерат) с благословом архијерејским унешен је освећени антимине у новосаграђену цркву на дан 8. септембра 1887. год.
25. У парохији Брекиња (Костајнички протопрезвитерат) са благословом архијерејским

постављен је освећени антимине у новој цркви 1887. године.

26. У парохији Камен (Гламочки протопрезвитерат) с благословом архијерејским унешен је освећени антимине у новосаграђену цркву 25. октобра 1887. год.

27. У парохији Јошавки (Бањалучки протопрезвитерат) с благословом архијерејским унешен је освећени антимине у новосаграђену цркву од дотичног проте дана 15. августа 1887.

28. У парохији Ножичкој (Прњаворски протопрезвитерат) с благословом архијерејским постављен освећени антимине у цркву и освештана су звона 31. маја 1887.

Поред тога, што је митрополит Николајевић члан утемељач „Друштва св. Саве“ у Биограду; члан утемељач „Српског православног црквенопјевачког друштва „Слоге“ у Сарајеву; члан утемељач „Крајцарског штедног друштва православно Српкиња“ у Сарајеву; члан „Српског ученог друштва“ у Биограду; члан утемељач „Матице Српске“ у Новоме Саду; члан утемељач „Сирото-удовичке фондације свештеничке“ у Задру; члан „Матице Далматинске“ и члан „Друштва добротичињена и узајамне помоћи славјанске“ у Цариграду; он је на благотворне цијели, као: ђацима, црквама, школама, друштвима и сиротама, и т. д. издао у 1886. г. фор. 1658; 1887. г. фор. 867; 1888. г. фор. 1312.; 1889. год. фор. 1294; 1890. г. фор. 1443. У све дакле фор. 6474.

Бринући се и за свештеничке удовице и сирочад у својој епархији он је обећао 3000 фор. у фонд за горњу цијел, чим се правила од високе владе одобре и установа ступи у живот. Осим тога, он је укинуо батике и вјенчанице, које су сви пређашњи архијереји од свештенства и народа покупљали. (Види конз. окружницу од 10 јула 1886. број 958. еке 1887. „Источник“ стр. 14. од 1889. год. и окружницу од 22. фебруара 1890. број 315. „Источник“ стр. 98. од о. г.) И од тих батика и вјенчаница заоставша свота близу 1000 фор. такође поклатио је и намјенио за фонд свештеничких удовица и сирочади.

Даље, он је измолио код високе земаљске владе, те се православној општини у Сарајеву плаћа за кућу, гдје митрополит стоји 1200 фор. на годину и то унапријед, што је велика корист

кладног писма треба да пошаље и т. д. Па сад чека на одговор.

Уз све до сада наведене службе, дужности и добротинства, које је Николајевић обављао и чинио, и које и дан данашњи по своје старе године обавља и чини, није он пропустио да и пером буде од користи свом народу. Осим што је од постања па до несташа „Српско-далматинског магазина“ вазда и непрекидно китио исти разноликим својим чланцима, године 1842. Др. Б. Петрановић преда му и уредништво истога, као најспособнијем оида у Далмацији за тај посао, те га је Николајевић непрекидно уређивао од год. 1842. до 1862. и тада преда уредништво данашњем владици преосвештеном Герасиму Петрановићу; но ипак не престаје он у истом писати, шта више год, 1869. изашао је опет под његовим уредништвом. Такођер је он у то доба особито писао у „Грлицу Црногорској“, па гдје које чланке у „Вештопису Матице српске“, између којих мило ми је споменути у „части четвртој“ г. 1838. његов превод гласовите пјесме гласовитог талијанског пјесника и књижевника Александра Манзонија „Пети Маја“. коју је такођер превео и Петар Прерадовић. У свим пак скоро ондашњим српским новинама излазило је вазда његових дописа и чланака, под којима се потписивао: Партеније Дубаић, или Проигуман Далматински, или П. Д., што значи парох или прота дубровачки, а кад-када и Грзлица Новак или Г. Н. Дјела пак његова, која су засебним књигама изашла, слиједећа су: „Младић како треба да се изобрази“ (г. 1840.), „Дјевојка како треба да се изобрази“, с њемачкога превео по Ренеру. „Протопрезвитер и његово достојанство“ (год. 1879.), „Насртанье протосинђело одбија протопрезвитер“ (г. 1880.) и „Животопис и добротинства Божа Бошковића“ (год. 1880.); а под његовим уредништвом излазио је у Сарајеву и „Шематизам православне митрополије Добро-босанске“.

Поред тога налази се и у овом листу његових радова а нарочито „Опис старих писаних и штампаних књига“.

Наш неуморни раденик и добри старац архијереј Николајевић надајући сваки час смрти, није пропустио да себи за живота не приправи вјечну кућу, гдје ће његови земни остаци почивати; он је дао себи направити гробницу у

цркви крај српско-православног богословског завода у Рељеву.

Завршујући овај кратки животопис нашег митрополита Ђорђа Николајевића неможемо нити смјемо пропустити, повторавајући наше оне ријечи из нашег листа Источника (св. 7 и 8. од о. г. стр. 307 и 308):

Слава ти српски добротворе. Твоја су дјела велика, дјела славна од почетка па до данас, и нека те Вишњи одржи у крјетком здрављу и чилој старости, да доживиш Несторова љета, како би добио времена, да тако трајну, шако сјајну успомену оставиш и у овој крспаћеној земљи Босни — у овом запуштеном народу, у чијој средини узвисише Божији промисао на високо достојанство „Добро-босанског митрополита“.

Не заборави ни овог народа и његовијех потреба — његова свештенства и његове српске школе, а он ће ти бити благодаран на вијеки. Живио!

Серафим Перовић, архијепископ мостарски, митрополит Херцеговачко-захумски, ексарх Горње мизије, витез ордена Фрање Јосифа I., одликован златним напненим крстом од рускога цара Александра II., члан „Матице српске“ у Новом Саду, и члан утемељач „српско-православног црквеног пјевачког друштва Гусле“ у Мостару. (Види слику на стр. 329). — Митрополит Серафим рођен је 22. јуна 1827. год. у селу Горици, котару требињском; рукоположен за ђакона у Љубомиру, котару билећком, 8. новембра 1848. од митрополита Јосифа, а за јеромонаха 6. децембра исте године и од истог архијереја; посвећен је за игумана у манастиру Житомишљиху мјесеца октобра 1858. од митрополита Григорија; произведен за архимандрита у Мостару 6. јуна 1864. год. од митрополита Прокопија; наименован за митрополита од Његовог цесар. и кр. апостолског величанства Фрање Јосифа I. 14./26. фебруара 1889. год. а по каноничном одобрењу и благословом Његове светости васеленског цариградског патријарха господина Дионисија V., посвећен је на пријесто Херцеговачко-захумске митрополије у мостарској саборној цркви 16. априла 1889. у Томину недјељу од високопреосвештених архијереја: Добро-босанског митрополита госп. Ђорђа Николајевића, тузланског митрополита госп. Дионисија и бого-котарског дубровачког епископа г. Герасима Петрановића (Животопис високопреосвештеног госп. Серафима Перовића налази се у 6 броју Источника од

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

1889. год. а свећаност посвећења Његовог за митрополита опширно је описана у 11 и 12 броју такође овог листа у истој години.)

Као митрополит, он непрестано обилази своју паству и каноничку визитацију обавља; свуд га лијепо и одушевљено свештенство и народ дочекује, а то је и заслужио, јер за свој народ живи и ради колико му силе и прилике допуштају. Ми му искрено можемо пожељети: да га Бог поживи дуго и дуго на корист цркве православне и српског народа херцеговачког, и да својим благим савјетом и архијерејском поуком — имајући још добре и искусне савјетнике око себе — одржи се узајамна љубав, слога а све на основу правила и заповиједи наше свете цркве.

Ми ни најмање несумњамо нити двоумимо у доброту скромног и несебичног архијереја Серафима, јер његова прошлост, његово пожртвовање и страдање за свој народ, и његова садашњност јасно свједочи да он са својим осјећајима, родољубљем јесте прави искрени пријатељ своје цркве, свога свештенства и народа,

Дионисије Илијевић, архијепископ и митрополит зворнички (Види слику стр. 347.), родом из Берковице, која лежи између Пирота и Видина. Рођен је 1838. год.; и по свршеним вишим богословским наукама у Халки рукоположен је за ђакона у Софији данашњој престоници бу-

гарске кнежевине од тадањег митрополита софијској Гедеона 9. маја 1854. год., а након годину дана произведен је за архиђакона софијске митрополије и одређен за архијерејског заступника у Берковици. А кад се је 1860. год. у Цариграду произвео на упражњени престо васеленске патријаршије тадашњи митрополит кизички Јоаким П. позвао га је у патријаршију и одредио га најприје за канцелара патријаршије, а након двије године за великог печатохранитеља, у ком се својетву занимао до 1865. год. А кад је митрополија зворничка обудовила смрћу пок. тадањег зворничког митрополита по имену такођер Дионисија, онда га св. Синод једногласно за митрополита зворничког изабере, гдје је био све до 1868. год. а по смрти Игњатије П. митрополита Дабро-босанског, буде премјештен на његово мјесто у години 1868. и до године 1871. као митрополит Дабро-босански био и том епархијом управљао. Но, при свршетку 1871. године буде дигнут са ове епархије и опет на зворничко-тузланску епархију постављен.

Жао нам је што опширније биографију овог архијереја неможемо донијети, јер никаквих података и извора нијесмо имали при руди; а поред тога молили смо гдје треба, и неким личностима обраћали се, да нам коју у прилог животописа г. Дионисија достава, но не добијемо.

Одговор г. Н. Н. Херцеговцу на чланак „Зашто попина проповијед нема значајног утиска на народ.“

У 7. и 8. свеци Бос.-Херц. Источника за мјесец Јули и Август, на страни 296, виђех наслов: „Зашто попина проповијед нема значајног утиска на народ?“

Наслов ми сам показа, да је нешта важно, те радознало почнем читати исти чланак од г. Н. Н. Херцеговца.

Испочетка је укратко нанизао патње српског народа, од Косова па до скора, и чуди се, како је српски народ вјеран остао својој прабајковској вјери.

И треба да се чуди!

Али не само он, него и остале нације; јер Србин — мимо све, — једини би кадар са азијатском силом петето љета бочити се, гледајући сваким даном пропаст своју.

Но, самопрегорење, одважност, јунаштво и надање, да ће му — кад било, сијнути слобода, храбро га одржа; а у томе му поможе и вјера православна . . . Да, Бог неће заборавити своје! . . .

За то је Србин и у бојевима виквао: „Јуриш, напријед; за слободу, за вјеру, за народност своју“ . . .!

А ко би предводник?

— Свештеник, с' кретом у руди, који улијеваше — све више наде, те Србин не жаљаше свог живота, за име и за вјеру . . .

Даље каже г. Н. Н. Херцеговац: „кад је попо научно каноничко право, кад попо зна преводити с' латинског језика, кад је бацио опанке, кад је бацио стару кошуљу, кад је бацио сукнену хаљину, кад је бацио плуг и рало, кад му је

мало парохије — или ма и цијели округ“(1). — Ја не знам, који свештеник — осим владике, има цијели округ . . . ха! ха!; „кад попо харачи своје парохијане, кад мрси, кад бије и пеује своје парохијане(!), кад не иде на службу, док бијелу каву не попије.“ . . . „Па зар с’ тога мора — ако и неће, да учи вјешто проповједати, јер нема примјера старога попе у сукненој хаљини“?!

Ја ти се баш ердачно чудим . . .

Па што ће му онда икако проповјед, кад су данашњи таки многи свештеници, као што ти кажеш!

Зар хаљине чине и худа човјека?

Ваљда, да прави — међ’ паметнијем нараштајем, од себе т. ј. од старијех чакшира страшило!

Сад кад виде свештеника у подератој или искрпљеној мантији, гнушају се; а како би било у залијепљенијем и закрпљенијем чакширама и копаранима! . . . ?

Никако! — то не захтјева дух времена.

Баш би то лијепо и било, да се нераспознаје домаћин од слуге!

Још ти се не могу ни начудити, кад сад свештеници салте и не носе него црне мантије. Па ако гдје и носе. — *Халине не праве човјека.*

Сам кажеш: „свештеник треба, да је примјеран, ваљан и унутарње добар“, а сад себи противуречиш, гдје велиш, шта ће му таке хаљине и намјештаји.

Ни попара не вриједи, без масла или кајмака (разумије се није ружна ни на зептину):

Г. Н. Н. Херцеговче! И ти си од старијех зеленаца, те цијениш више пост него дјела!

Тако говориш, али мислим, да си заборавио „сукојаденија“, јер и теби су знам, милији „милићи“ него шта посно-сухопарно.

Чини добра дјела, а мрси сваки час, добро ћеш бити . . . рај ћеш заслужити. Непротив! чини недјела, а све пости, готов ти је и на земљи пакао.

„Христос и апостоли јели су месо, зашто дакле епископи, да не једу?“

Или зар се хоће, да смо ми бољи од апостола?“ — вели епископ Ђорђе Поповић у Доситеју.

Бог преблаги, дао нам је разум, да се с’ њим, за наше добро служимо, а не на зло и на несрећу.

Расуди, да ли је право и паметно, што су наши стари за закон мрзили, проклињали и гоњили, да и ми то чинимо?

Није ли боље, ако смо Христијани, да вршимо Христове ријечи:

„Мир мој дајем вама!“ „По томе ће те бити моји ученици“ . . .

Све што није паметно, оно је лудо; све што није од Бога, од врага је — вели неумрли Доситеј.

Христос је презирао лукаве лицемјере. Они су га убили.

За то „мир и љубав“, ко хоће, да је Христијанин; ко ли пак неће, он нек се тако не зове.

Живјети заједно са животињама, ово је скотски, а не људски.

Слијепец слијепца кад води, шта ће им бити, може свако ласно погодити.

Свако може погријешити.

У нечему треба гдје-што и опростити.

Сам је Бог на карару! вели Кара-мустаџ’ ага. И нико није без грјеха осим једног свемогућег Бога.

Пођимо даље:

Ја бар не знам тога свештеника Херцеговца нити сам чуо, — него сад од тебе, да се прије наједе, него што ће службу служити!

Таквога свештеника, треба јавити надлежној власти, јер, ако ти кога познајеш, да тако ради, ти онда велики грјех чиниш, а да га не јавиш, гдје треба; јер данашњи свијет: *чује једну па скује стотину!* —

Питам те: зар већ има и таковијех — у нашем народу, „да не може чекати, до свештеника не изговори бесједу“? — Онда престаје све! . . .

Ајде ми кажи, какав ће он посао за вријеме службе свршити?

Баш мали, — или никакав. Па ако ћемо Бога вјероват, зар треба радити на свечани дан — без велике нужде! Кад је тако, не треба нам ни вјера, ни црква; јер с’ тимјем је поруга и нама, а још више вјери нашој — Богу . . .

Али цркве неће нестати, ма се многи одлучили од ње; јер Спаситељ каже: *„Гдје су два или три сабрани у име моје, ту сам и ја међу њима“.*

Даље, Госп. Херцеговче! Невјероватан ми је твој примјер, да свештеник бије свога парохијанина!

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

То није могуће! Ни животиње не треба бити. — Та није нико тако будала, да се да бити.

Но у поквареном свијету, свашта бива. Та се поквареност неискоријени друкчије, него домаћим васпитањем и науком.

Па у твоје чланку видим, да си противан науци.

Зар нам не треба наука?

Баш то и јест лијепо, да се ваљда не разликујемо од животиња? а особито вође народне, па да ни они ништа не разумјевају, нити да им треба наука! Него опет, да се повратимо на стару глупост. Па да у глупости и живимо, к'о Фираун уз бубањ! . . .

Слушај, шта још каже славни Деситеј.

„Од превелике су користи народу паметни, учени и добродјетелни свештеници. Ужас напада човјека, читајући историју и видећи, колика је немир и вражда међу људе уведена, невина и праведна крв проливена, царства и краљевства пропала, и од варвара опустошена. На мјесто небесне слоге и љубави, уселила се — међу људе мржња и свађе. Ненаучен не може науку трпити јер зна чим наука дође, сва власт, — која је на сујевјерију основана и утврђена, да ће пропасти.“

Науку дакле свештенству!

Кад они буду добродјетелни, сав ће народ добар бити, и онда ће се испунити Спаситељеве пророчанство: „*Биће једно стадо сви људи и један пастир Бог*“.

Док год не буде овладао наука свештенством и пароксијанима, дотлен ћемо свагда бити *нико и ништа*. — Дотле ће нас свако презирати.

Учинимо то, одмах ће *проповијед* — *свака ријеч бити, значајни утисак на народ*“.

Баш би то и било добро по нашу вјеру и народност, да су нам свештеници неуди, да не знају никоме отвјета дати; а особито данас, кад се све више шири *римска мисија и патина хурија*.

Него опет велим:

„*Свештеници науку*“, па да нас види Бог! Ово ти госп. Н. Н. Херцеговче укратко одговарам, пошто емо *једне горе лист*

Мислим да ћеш ме разумјети, те други пут *смисленије, стварније и паметније писати*, а немој нападати сво свештенство због неколицине, — јер се каже: „*какав један, такав и други*!“

Руку на срце! па рецимо: и ја сам оваки и оваки, па тек: онај је онаки и онаки . . . *иначе немамо срца ни правичности* . . .!

Фоча, 1. септ. 1890.

Српски ти поздрав! од

Родољуба.

Разно.

Цетињски музеум. Кнез црногорски основао је у „Зетском дому“ државни музеум, те је дао стару Дукљу прекопати из које ваде знамените споменике римске. Музеуму су већ приложили своје приватне збирке митрополит Косановић, археологичну и „мисирску“ а Шутанов нумизматичну из Дубровачке републике и Туреке.

Стари грб босански. Изшла је посеще отштампана расправа строго научне студије у овој ствари, а написао ју је хрватски научењак др. Фрањо Рачки. Он долази до овог закључка о босанском грбу: „Два унакрет брвна (кључа) у штиту са главама на горњим крајцима или над њим, какав нам грб босански приказују домаћи зборници — није грб владалаца босанских. Исто тако није њихов грб ни штит са руком, која држи мач, какав је за босански грб прихватила традиција угарска после 16. вјека. Ни један

ни други не налази потпоре у истинитим су временим хералдичким споменицима босанским. Једини и прави грб владалаца босанских, који сљеди из тих споменика, јесте штит или пругам косо пресјечен са два реда кринова дуж пруге, или с круном криновом на сред поља; а потпун грб још са шљемом и накитом, које спаја кринова круна. Овај други је чешћи на хералдичким споменицима и представља даљу мјену у развоју владалачког грба породице Котромановића.

Пожар на св. Гори (у Атосу). Свету Гору, некадање средиште грчке и словенске црквене културе, на ком још и данас имаде 20 манастира са 4 до 6 хиљада калуђера, а међу којима је манастирима и славна задужбина Неманића *Хилендар*, задесила је недавно велика несрећа. Већи дио лијепих и прастарих шума, које покривају

св. Гору, изгорио је. Штета износи на 5 милијуна франака. Погинуло је и много људи, међу њима и двадесет калуђера, који се нашли у шуми, која је горјела. Одсјај ватре видио се е македонске обале далеко у егејско море.

Поклон цркви. Гђа Јефа удова покојног Косте Костића, родом из Тешња, мати браће : Пере, Гавре и Нике Костића у Броду, поклонила је једну кућу у Тешњу са шљивиком у корист градње нове српско-православне цркве у Бос. Броду, — у вриједности од 100# дуката.

Положио испит. Петар Лапчевић, свештеник и учитељ српско-православне основне школе у Д. Тузли, положио је испит из богословских предмета 25. августа о. г. пред наставницима богословског завода у Рељеву, и добио је општу оцјену *похвалан*

Немањино благо. „Дневни Лист“ доноси ниже редове по нарочитој молби потписаног, који прима сваку одговорност за ово, што је написано; ево шта отац Висарион прича: „Год. 1882. нашао сам 2 казана блага у манастиру Хилендару, што су га оставили Немањићи у случају, ако би српски светогорски манастири изгорјели или дошли до друге какве пропасти, као што су данас дошли до тога, да се ово благо употреби на њих, да се поправе и обнове. Ја, који сам ово благо нашао, нијесам смио казати калуђерима бугарским, бојећи се, да га не би упропастили, већ се ријеших и дођох у Србију, да тражим Србина патриоту, који ће поћи са мном у манастир Хилендар, да види како су порушени манастири св. Василије и Хилендар, и ту би му казао, гдје се налазе 2 казана које су оставили Неманићи. Обраћао сам се свуда и на многа висока лица и нико ми није вјеровао, да је ово истина. Ево има 6 година, како тражим човјека, добра Србина, да о мом трошку пође са мном у Свету Гору у манастиру Хилендар, да очима види, па да може увјерити о томе она лица, која ја нијесам могао увјерити, па онда да се извади царски ферман и да се ово благо подигне и ови српски манастир обнове. Овакве Србе нијесам могао наћи; а тражећи их пуних 6 година потроших 700 дуката, све у жељи, да помогнем манастиру Хилендару. „Видећи да нема другог ерества, ријеших се, да ово доктавим српском народу до знања, те да сваки Србин знаде, гдје је Неманића благо, које се затворено налази у манастиру Хилендару. У великој цркви

више гроба св. Симеуна, видјеш једнога изображена анђела. Више тога анђела узидан је први казан; врата су од казана на крову црквеноме; на вратима је плоча од камена, закована гвозденим шинама и заливена оловом. Ову плочу покрива оловно платно, пошто је и сва црква покривена оловом. На олову, гдје се плоча налази, урезана су ова слова: „зри“. — Други је казан с лијеве стране према гробу св. Симеуна, више иконе св. Теодора и св. Димитрија. Кад дођеш до иконе, погледај горе у висину и видићеш једнога изображена анђела, више анђела је казан са благом узидан; врата су на крову од цркве. — Ово јављам српском народу, пошто су и ова, гдје је благо сакривено, дошле до репарације, те ће се благо пронаћи и калуђери бугарски упропастити га, а наши манастири остати порушени и разваљени. Мене су калуђери бугарски истјерали из манастира Хилендара, а други српски брат не зна за ови благо, за то сам морао ово народу доставити до знања. — *Висарион* калуђер манастира Хилендара.

Освећење новоподигнуте правосл. цркве и српске школе у Санском Мосту. На дан 26. августа о. г. освештао је цркву и школку зграду његово високопреосвештенство митрополит Дабробосански Ђорђе Николајевић. Црква је саграђена 1873. од дрвета и од већ мала била, но 1883. год. ова је разваљена и на истом мјесту направљена је друга и већа црква такође од дрвене грађе, која је кречом оцљепљена и окрећена, а изнутра је сведена на свод. Храм је посвећен св. апос. Петру и Павлу.

Школка зграда која је направљена и озидана од најбољег љутца камена, дугачка је 14 мет. широка 12 мет. висока 5½ мет. Има све нужне просторије за школу, учитељски стан и општинску салу. Цијела зграда стала је 2500 форинти.

О васпостављењу патријархата у Русији. Учени Рус Ат. Василев, — истичући жељу, да би се васпоставила духовна цијелина рускога народа и цијелога православнога истока, да би се руски народ, који је у силне вјереке секте поцијепан, којој околности као једини узрок напомиње црквено устројство Петра великога, (*Духовни Регламент* од год. 1721.) и да би се напослетку обновило живо општење и духовна веза руске цркве са осталим православним црквама, препоручује у новом руском црквено-народном листу

„Благовѣстѣ“, посвећеном популаризацији учених трудова Славена и поборника идеје духовнога славенскога јединства и упознању рускога народа са савременим положајем Славенства, који од 15. августа о. г. под уредништвом Четиркина у Петрограду излази, да се руска православна црква постави на каноничан темељ, са кога је усљед рефорама цара Петра великога сашла, а Петрово устројство, које каноничким установама православне цркве не одговара, да се одбаци; простије рећи он предлаже, да се у Русији васпостави патријархат, кога је Петар својом царском резолуцијом и уважањем у живот духовног регуламента 1721. укинуо.

Дао би Бог, да глас г. Ат. Васиљева — тога жестоког поборника интереса православне цркве и народа, нађе топла одзива; но ако се оглуше меродавни фактори, остаће му глас његов — гласъ вопиѹщѣгѡ къ пѣстыни.

Л. Б. поп.

Освештање црквеног темељног камена. 23-ег јула о. г. Његово високопреосвештенство Митрополит Херцеговачко-захумски г. Серафим Перовић, освештао је темељни камен српско-православне цркве у Пријеполу, која ће бити посвећена св. Василију Острошком.

Освештање цркве. 8. септембра о. г. на Малу Госпојину освештао је високопреосвештени г. Серафим Перовић, обновљену српску православну цркву у Крушевицама (кот. Требињски) у славу великомученика српског цара Лазара, а обновљена је 1889. год. у спомен 500-годишњице од пропасти српског царства на Косову пољу, као што и на плочи више врата забиљежено стоји.

Васељенски сабор. Лиет петроградских дворских кругова „Гражданинѣ“ донео је не давно предлог, да се поводом насталих међу православним народностима на Балканском полуострву црквених неприлика а и због још других црквених потреба сазове васељенски сабор.

Овом предлогу ваља сви православни архијереји, ма којој они народности припадали, особиту пажњу да обрате већ прво стога, што га озбиљно на јавност изнесе „Гражданинѣ“, а друго и с тога, што сваки увиђа, да је већ крајње вријеме, да се васељенски сабор сазове. Много је заиста рећи: 11 пуних вијекова православна црква не бјеше у тако сретном положају, да је могла још који васељенски сабор сазвати. Та за толики дуги низ година, колико се је промјена догодило, колико се је разних питања односно вјере и цркве породило, која још и данас не ријешена и у прашини негдје леже, чекајући на васељенски сабор ради коначнога свога ријешења.

Сем тога понајглавнија би задаћа новог васељенског сабора било устројење црквеног јединства, које би одговарало установама наше православне цркве, услијед кога би све помјесне цркве међусобно биле духовном везом везане; а при том од пријеке би нужде било, да се православни архијереји сагласе те једну од већих помјесних цркви за матицу свију других изаберу од које би остале, као кћери од мајке своје у каквој таквој духовној одвијености стојале.

Од наше стране ми овај предлог хришћанском свесердношћу поздрављамо и желимо, да тај предлог општим предлогом православне цркве постане, те да се наши архијереји једном на васељенском сабору на окупу нађу, те братском слогом и искреним савјетом и договором брод цркве православне са узбурканог мора у тихо пристаниште поведу!

Дај Боже, хора је томе! Л. Б. поп.

Освештање цркве у Добрлину. Његово високопреосвештенство АЕ. и митрополит Ђорђе Николајевић освештао новоподигнуту цркву у Добрлину (Костајнички протопрезвитерат) дана 29. септембра о. г.

Књижевни вијести.

Главнији моменти из историје хришћанске стврографије. Написао професор Јован Вучковић, прото. Задар — 1890. Штампарија И. Водицке. Прештампано из „извјештаја о правосл. богосл. заводу задарском“, за год. 1889—90, Ова књига

или расправа о описивању крета садржи 56 страна. Цијена (?).

„Шематизам православне епархије далматинске за годину 1890.“ у Задру печатња Ивана Водицке 1890. У цијелој овој епархији било је у

години 1889. : манастира 3., црква 80; прото-презвитерата 5; парохија 53; капеланија 3; свештеника монашког чина 25, а мирског свештенства 48; домова 9715., душа мушких 35.985, женских 32,855. Родило се дјеце: законитих мушких 1195, женских 1072; незаконитих мушких 94, а женских 73. Вјенчало се 353 парова. Умрло мушких 1405, а женских 1299. Број катихумена на средњим и нижим школама 1027. Прешло у православну вјеру 3 муш. и 20 женски, а из православне прешло 2 муш. и 18 женски.

„Нови закон о црквеним властима у краљ. Србији“. Брошура од 52 стране. Написао архим. Н. Дучић у Београду на Спасовдан 1890. год.

Друштво светог Саве. Девета књига друштва св. Саве. Београд, краљевско-српска штампарија 1890.

Славенска слога или руска војна 1877—1878. Написао Максим М. Шобајић. II издање. Издање срп. књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Новом Саду 1890. У овој књизи има 14 пјесама, страна 113. Цијена јој је 50 новч.

Православни манастир Житомирски у Герцеговини. Бјудержки изъ дневника Графа Милорадовића съ приложеніемъ статьи архимандрита Дучича, переведенон съ сербскаго. Черниговъ, типографіа губернскаго правленія 1890. Страна 77. (Цијена ?).

Рукоположени.

Борђе Грабеж, родом из Буковице (кот. Јајце), свршени богословац рељевске семинарије и учитељ српско-православне школе у Доњем Вакуфу рукоположен је за ђакона 1. јула 1890. а за свештеника 20. истог мјесеца и године; и одређен је за пароха у парохији Пале (протопрезвитерат сарајевски).

Никола М. Шкорић, из Вршана (кот. Бијелинеки), свршени богословац рељевске семинарије и учитељ народне (комуналне) школе у Крушевици (Херцеговина), рукоположен је у Доњој Тузли 5. августа 1890. за ђакона а 6. истог мјесеца и године за свештеника; и одређен је за сталног пароха на удову парохију Вршане.

Тодор Пушоња, родом из Пријепоља (Новопазарски санџак), рукоположен је у ман. Тројици 5. августа 1890 за ђакона а 6. истог мјесеца и године за свештеника; и одређен је за капелана парохије манастира Милешева.

Јован Госпић, српско-православни учитељ родом из Пљеваља (Новопазарски санџак), рукоположен је у манастиру Тројици 6. августа 1890. год. ђакона, и одређен је да као ђакон и учитељ служи при ман. Тројици.

Патријие Поповић (Комадановић), ђакон и канцелиста митрополије Херцеговачко-захуске, рукоположен је у новој српско-православној цркви у Чајничу, 15. августа 1890. за свештеника, и одређен је за пароха у вароши Чајничу, пошто је предходно од дотичне српско-православне општине изабран а од духовне власти одобрен за пароха.

Јевто Одавић, из Луга (кот. Требиње), свршени богословац рељевске семинарије, рукоположен је у ман. Дужима 11. септембра 1890. за ђакона а 12. истог мјесеца и године за свештеника; и одређен је на парохију Лушку (протопрезвитерат требињска).

Произведени.

Саво Пјешчић, парох и надзиратељ требињског протопрезвитерата, произведен је 11. септембра 1890. у ман. Дужима за протопрезвитера требињског протопрезвитерата.

Герасим Јовановић, јермонах и настојатељ манастира Дужи, произведен је 11. септембра 1890. за игумана истога манастира.